

13004
9 771786 699009

SZÍNPAD

Előadóművészetek technikája

IX. évfolyam 4. szám 2013. december

945 Ft

Képzelet nélkül nincs
művészet

Rexroth nélkül nincs
megoldás

A Bosch Rexroth Kft. sikeres versenytárgyalást követően, 2013 elején kapcsolódott be – a Színpad- és Ernelőgéptechnika Kft., valamint a Stage-Electronic Kft. szakembereivel közösen – az Erkel Színház előadás tartására alkalmas állapotba történő felújításába, továbbá a közbeszerzési pályázat nyerteseként a felújításhoz kapcsolódóan kivitelezésre kerülő színpadi felsőgépezet korszerűsítésébe.

A szerződéses munkák során a meglévő berendezések – ellenőrzést, illetve részleges karbantartást követően – ismételt üzembe helyezésre kerültek. A korszerűsítés során 16 db gépi diszethűzőt, új körhorizontot és világítási tartókat építettünk be a hozzá tartozó, korszerű szinkronvezérléssel együtt.

Hazai tervezés, hazai kivitelezés, hazai árszínvonal – nemzetközi elismerés!

További referenciáink: **RaM Colosseum** – Budapest; **Kodály Központ** – Pécs; **Babits Kulturális Központ** – Szekszárd; **Nemzeti Színház** – Budapest; **Budapest Bábszínház** – Budapest; **Kamaraszínház** – Szeged; **Kölcsey Kongresszusi Központ** – Debrecen; **Gárdonyi Géza Színház** – Eger; **József Attila Színház** – Budapest

4 ÉVÉRTÉKELŐ (Szabó-Jilek Iván)

Az Erkel Színház felújítása

5 A REVITALIZÁLT ERKEL SZÍNHÁZ (Borsa Miklós)

Több mint hatéves tetszalott állapotából felélesztve 2013. november 7-én ünnepélyes keretek között megnyitották az 1,8 milliárdból felújított Erkel Színházat.

9 A SZÍNPADGÉPEZET FELÚJÍTÁSA (Barna János)

Hazai hírek

11 ELIMEX A VÁLTOZÁSOK TÜKRÉBEN

11 BEMUTATÓTERMET NYITOTT A LUMINIS

11 LISYS: ZÁRÁS ÉS NYITÁS (Kele Gábor)

Külföldi hírek

12 GERRIETS AUSZTRIA BEMUTATÓJA LINZBEN

Gratulálunk

13 VARGA GYÖRGY – SZÍNPADMESTER, ÜGYELŐ (Kárpáti Imre)

2013. augusztus 20-án, az államalapító Szent István ünnepén magas kitüntetést kapott Varga György, a Győri Balett színpadmestere, ügyelője.

Szabadtér

14 TEMPLOMÉPÍTŐ SZÍNHÁZ SZÉKESFEHÉRVÁROTT (Mikita Gábor)

A hagyományörző, hagyományteremtő Koronázási Ünnepi Játékok rendezvénysorozat egyik eseménye volt a látványos szabadtéri produkció.

Látványtervezés

30 A LÁTVÁNYCSINÁLÓ – MÁRIA KAPPETER (Szabó-Jilek Iván)

Az osztrák színházi életben jól ismert jelmeztervező, stylist, enteriőr- és díszlettervező, a bécsi konzervatórium tanára.

Bábszínház

34 PÁRKERESŐ BÁBOK – BUNRAKU (Götz Eszter)

Autentikus japán bábszínház mutatkozott be ősszel Budapesten.

36 PARAVÁNNÁ FARAGOTT HAGYOMÁNY (Mikita Gábor)

Fabók Mancsi bábszínházában népi elemekből építkező, különleges szépségű, praktikus paravánokat láthatunk.

Színpadvilágítás

38 A ROBOTLÁMPÁKRÚL, SZUBJEKTÍVE! (Kiss Péter)

Robotlámpák szerkezetének, működésének ismertetése.

Technikai újdonságok

43 ELIMEX, CLAY PAKY, CUE CORE ÉS LUMINIS ÚJDONSÁGOK

45 C-FORCE EMELŐK

Színházi gazdálkodás

46 TELJESÍTMÉNYSZABÁLYOZÁS A SZÍNHÁZAK VILÁGÁBAN (Kövér László)

A népszerű stratégiai vezetési eszköz a Kiegyensúlyozott stratégiai mutatószám-rendszer színházi alkalmazási lehetősége.

Színházi szakszótár

49 A THEATRE WORDS ÚJ KIADÁSAI

Konferencia a színpadvilágításról

16 SHOWLIGHT 2013 – HÁROM KÜLÖNLEGES NAP ČESKÝ KRUMLOVBAN

Május 18. és 21. között 400 színpadvilágítási szakember és egyetemi hallgató találkozott a lenyűgöző szépségű középkori városban.

Díszlet- és jelmeztervezés

19 WORLD STAGE DESIGN 2013

Óriási siker volt a világ scenográfusainak angliai seregszemléje 2013. október 8–15. között Cardiffban. Hazánkat 18 látványtervezést tanuló hallgató képviselte.

Musiktheater Linz

23 LÁTTAM A FÉNYT AZ ALAGÚT VÉGÉN... (Simon Ottó)

A linzi Musiktheaterben tartott Gerriets-bemutató jó alkalom volt az új színházi komplexum megismerésére.

Színházépítészet

27 ÚJ SZÍNHÁZÉPÜLETEK EURÓPÁBAN (Götz Eszter)

Harpa Koncertterem és Konferenciaközpont, Reykjavík • A liszaboni Thália Színház • No99 Szalmaszínház, Tallinn

A magyar színpadvilágítás történetéből

50 SZÍNHÁZI FÉNYSZABÁLYOZÓ BERENDEZÉSEK FEJLESZTÉSE (Tóth Miklós)

Az 50-es évektől évtizedeken át kizárólag Konverta fényszabályozó berendezések kerültek a színházakba. Az 1973-ban megjelent cikk ezeknek a színházi fényszabályozó berendezéseknek a fejlődését, műszaki jellemzőit tárgyalja. (1. rész)

A magyar díszlettervezés történetéből

54 110 ÉVE SZÜLETETT ÜTŐ ENDRE (Mikita Gábor)

Scenikai kiállítás nyílt ősszel a Miskolci Színháztörténeti és Színműzeumban a „Magyar Michelangelo”-ról.

Olvasói levél

54 EMLÉKEZTEM SZERINT (Borsa Miklós)

Könyvismertetés

56 VEZETÉK NÉLKÜLI RENDSZEREK KÉZIKÖNYVE (Sennheiser)

Nekrológ

57 ELHUNYT HARANGOZÓ LÁSZLÓ (Krisztiáni István)

Szabó-Jilek Iván

*Az este kissé már szétnéze bent;
Nem oly szép, sejti, mint kívül, ez élet:
Erdő, terem, kulisszák, kordinák
Mind lécc, papír, vászon, kötél, – fonák.
(Arany J.: Bolond Istók – II. ének)*

Évértékelő

Idén igazán gazdag termés volt, sorra készültek el az új vagy felújított kulturális létesítmények. Az Agora program keretében átadták a békéscsabai Csabagyöngye Kulturális Központot, Tatabánya Vértés Agoráját, a szekszárdi Babits Művelődési Központot és a Művészetek Házát. Nagyszerű új létesítménnyel gazdagodott a főváros a BMC megnyitásával, év végére régi fényében ragyog a Zeneakadémia felújított nagyterme és felébredt Csipkerózsika álmából az Erkel Színház. Nemrég megnyílt a Bálna (CET) a Dunaparton és várható a Vigadó felújításának a befejezése is.

Az intézmények felpezsdítik a kulturális életet, fontos a közösségetermelő hatásuk. Az emberek lelkesen veszik birtokukba a megszállt épületeket. Gazdag programok várják a nagyjérdeműt, és belépve a kultúra impozáns új otthonaiba, a látogató elegáns terekkel találkozhat, otthonosan érezheti magát. Minden okunk megvan tehát az ünneplésre, hogy a gazdasági nehézségek ellenére sikerült ezeket az új művelődési intézményeket megvalósítani.

Miért van mégis rossz szája azoknak, akik közelről szenvedték meg a beruházások nehézségeit, akik az új intézményeket üzemeltetik? Ők azok, akik látják a csillogó „díszletek” mögötti fonák világot is. Az előző években akadozva indultak a beruházások, és erősen csökkent az építőipar teljesítménye. Ennek szenvedő alanyai voltak a színháztechnikai szakcégek is, volt amelyik nem is élte túl ezt a nehéz időszakot.

Az ünnepélyes átadások után fel lehet és kell dolgozni a tapasztalatokat. Felszínre kerültek azok az ismétlődő problémák, amelyek késleltették, bonyolították, nehezítették a projektek megvalósulását és általában az elvárhatónál gyengébb minőséget eredményeztek. „Az EU által támogatott, részben állami vagy önkormányzati költségvetési forrásokból finanszírozott építésszerelési beruházások – támogatási szerződésben rögzített pénzügyi kereteket és véghatáridőket meghaladó – megvalósítása alapvetően a beruházás-előkészítési folyamat hiányosságainak (forráshiány, kapkodó, kellően át nem gondolt beruházási koncepció, szervezetlenség, szétaprózott döntési szintek, a személyes felelősség tisztázatlansága stb.) tudható be. Gyakran a beruházási koncepció végleges kialakítása csak a kivitelezés folyamán végrehajtott módosítások után, pót- és többletmunkákkal alakul ki, a szerződéses pénzügyi kereteket és határidőket túllépő megvalósítás többnyire minőségcsökkenéssel jár. A minőségcsökkenés a léte-

sítmény fenntartási költségeinek növekedésével, csökkenő élet-tartammal és a vártnál korábbi felújítási igénnyel jár” – summázza a mérnöki és az építészkamara közös nyilatkozatában.¹

Hozzáértő, korrekt és reális koncepcióval indulók előnyét a pályázatok lebonyolítása, szerződéskötések időrablói, túlzott adminisztrációja csökkenti. A közbeszerzések folyamata, vitái további késedelmet és irreálisan nyomott árakat eredményeznek. Az alvállalkozók helyzete, különösen a színháztechnikai cégeké, többszörösen hátrányos. A tervezési fázisban a legtöbb építész nem ismeri, nem is tartja fontosnak a funkciókat, ehhez nem veszi igénybe színházi konzulensek segítségét. A színháztechnológiához nem értő beruházó, építő számára felesleges kiadás a technológus, pedig e nélkül nehezen vagy több költséggel lehet csak üzemeltetni a művelődési központokat, színházakat. A projektek megvalósulási folyamatát a jogászszemlélet uralja, a műszaki és használati kérdések háttérbe szorulnak. Ennek következtében a műszaki szakembereket nem veszik komolyan, gyakran ember-számba sem veszik az alvállalkozókat, akiket lehetetlen határidők-be, gyakran éjszakai munkára kényszerítenek.

A fenti bajok természetesen nemcsak a kulturális projektek-nél jelentkeznek, hanem a legtöbb beruházásnál jellemzően előfordulnak. Ezért a mérnöki és építészkamara az egyszerűsített, átlátható döntési folyamatszabályozás és a szigorú, számon kérhető ellenőrzési rendszer bevezetését szorgalmazza javaslatával.

Az idén elkészült művelődési létesítményeknél ott voltak kevésbé érezhetőek ezek a problémák, ahol az önkormányzat profi beruházókra és a létesítmény későbbi, hozzáértő üzemeltetőjére tudott támaszkodni. Biztató kivételt és követendő mintát jelentett a BMC privát beruházása, ahol az építető, megrendelő és beruházó, a későbbi üzemeltető egy olyan hozzáértő személy volt, aki pontosan tudta, mit akar megvalósítani.

A megvalósult épületek feletti örömmünkben tehát ne feledkez-zünk meg arról, hogy még sok teendőnk van annak érdekében, hogy minőségi kulturális létesítmények születhessenek. Az új épületekről szólva a miniszterelnök úr azt kérte „Ne válasszunk félmegoldásokat. Ha csinálunk valamit, az úgy nézzen ki, hogy arra még a gyerekeink is büszkék lehessenek.”

¹ Mémők Újság 2013. novemberi számában megjelent „Német mintára” c. kamarajavaslat

IMPRESSZUM

IX. évfolyam 4. szám
2013. december

MAGYAR
SZÍNHÁZTECHNIKAI
SZÖVETSÉG

A Magyar Színháztechnikai Szövetség
szaklapja
HU ISSN 1786-6995

Megjelenik: negyedévente
(március, június, szeptember, december hónap)
Kiadja: a Magyar Színháztechnikai Szövetség,
1011 Budapest, Corvin tér 8., www.msztisz.hu
Felelős kiadó: Szücsboros János, az MSZTisz elnöke.
Főszerkesztő: Szabó-Jilek Iván,
Tel./fax: (+36-1) 375-6566,
szjivan@t-online.hu
Szerkesztőbizottság: Götz Béla, Kárpáti Imre,
Kiss Péter, Krisztián István, Rétfalvi János,
Dr. Sirató Ildikó, Dr. Venczel Sándor, Wettstein
Tibor, Zsidi János
Szerkesztőség: Magyar Színháztechnikai Szö-
vetség titkársága, 1138 Budapest, Madarász
Viktor utca 43. fszt. Tel./fax: 329-0841
Korrektor: Darnay László

Grafikai munkák: Capulart Kft., Sára Ernő Grafi-
kai Műterme, 1056 Budapest, Falk Miksa u. 6.
Tel./fax: (+36-1) 411-0833,
capulart@capulart.hu.
Tördelészerkesztő: Luszti Tibor
Nyomdai munkák:
Demax Művek Nyomdaipari Kft.

Terjesztés: előfizetéssel, színházi árusoknál.
A Szövetség tagjai ingyen kapják.
Ár: 945 Ft/példány
Előfizethető: a szerkesztőség címén vagy a
www.msztisz.hu honlapról lévő megrendelőlapon.
2012. évi teljes évfolyam ára 3360 Ft.
A postaköltséget felszámítjuk.
Régebbi lapszámok – korlátozott számban – még
kaphatók.

Kéziratokat, ábrákat, fotókat nem őrünk meg és
nem küldünk vissza.
Szerkesztőségünk a hirdetések és PR-cikkek tartal-
máért nem vállal felelősséget.

A közölt cikkek tartalma nem minden esetben
tükrözi a szerkesztőség véleményét.

nka
Nemzeti Kulturális Alap

Fotók: szji

AZ ERKEL SZÍNHÁZ FELÚJÍTÁSA

A revitalizált Erkel Színház

Több mint hatéves tetszhalott állapotából felélesztve, november 7-én – amely dátum a színház névadójának, Erkel Ferencnek születésnapja, egyúttal a magyar opera napja is – ünnepélyes keretek között megnyitották az 1,8 milliárdból felújított Erkel Színházat.

Egy kis történelem

Az Erkel Színház hányatott történetében az egyik szomorú időpont 2007. július 7-e. Hosszú időre – akkor még nem lehetett tudni, hogy hat évre – bezárták a színházat. Éveken keresztül sunyi újságcikkek szóltak a címlapokon arról, hogy az „Erkel” életveszélyes, be kell zárni. Azután néhány héttel később valahol hátul megjelent az újságban nagyon apró betűkkel a helyreigazítás, pardon, nem úgy van. Az említett napon tartott utolsó, (búcsú)előadáson, melyet a műszaki dolgozók szerveztek, sok operai művész lépett fel, valamint a végsőig kitartó műszakiak, akik még egy rövid részletet is előadtak a *Hattyúk tava* balletből. Az egyébként női szerepeket a díszítők táncolták, volt fekete hattyú is, az egyik roma kolléga. Az előadásnak elmondhatatlan nagy, könnyes sikere volt. A színház persze tovább élt, benne próbák folytak, hangfelvétel készült, mert úgy tűnik, az illetékesek szemében az életveszély az operai művészeket, műszakiakat külön már nem fenyegette.

A felújítás két éve

Senki sem volt könnyű helyzetben azok közül, akik részt vettek a 102 éves színház újra

megnyitását biztosító munkákban. Az építető, a beruházó, a tervező és a kivitelező is sok megoldandó kérdéssel került szembe. Az Operaház vezetése szerette volna bővíteni az épületet, hogy az „üzemi” területeken jobb körülményeket teremtsen. Az anyagi lehetőségek és más adottságok nem tették lehetővé a színházépület meglévő kontúrjaiból való kilépést, a tervezőknek így eléggé meg volt kötve a kezük. Az építető és a lebonyolító cég is sokat küszködött az időrabló közbeszerzésekkel és ezek jogi útvesztőivel. Az időbeli arányok tanulságosak: a 2012-es esztendő teljes egészében az előkészítéssel telt el, a tényleges kiviteli munkák csak 2013 elején kezdődtek. A kivitelező eleinte nem is rendelkezett megfelelő tervekkel, ami egy sokszor átépített százéves épület esetében elvileg elfogadható, azonban menet közben sok váratlan, megoldandó kérdés jelentkezhet, de jelen esetben talán túl sok volt belőle. A kivitelező munkáját nehezítette, csupán műszaki oldalról nézve jelentősen gátolta, hogy az építés szerződés szerinti szűkre szabott kilenc hónapjában (határidő: 2013. szeptember 30.) az Operaház vezetése 2013. >

› március 1. és május 10. között folyamatosan előadásokat tartott, mintegy próbaüzemként, a helyenként még éppen csak kitakarított épületben, amihez a felújítási munkáknak igazodnia kellett. Gyakorlatilag az első két hónap után le kellett vonulni, és csak azokon a helyeken lehetett valamit dolgozni, melyek a közönségnek és a színpadi munkának nem voltak útjában. Továbbá korlátozni kellett a zajjal járó munkák idejét is. Később, az ismételt felvonulás után megint csak rövidebb idő állt rendelkezésre, mert szeptember utolsó tíz napjában már ismét színházi/művészi munka folyt a színpadon, előkészítendő a Hány János – szintén próbaüzemnek gondolt – októberi előadásait. Az Operaház és a kivitelező között a kapcsolat ezzel együtt nagyon jó, megértő volt, ami sok esetben hosszabbított munkaidőt, éjszakai, esetenként hétvégi munkát jelentett a generálkivitelezőn kívül az alvállalkozóknak is.

A történet végül is sikerrel zárult. 2013. november 7-én este 7 órakor létrejöhett a megnyitó gálaest, és két nappal később már sor került az első bemutatóra: Vajda: *Márió és a varázsló*, valamint Bartók: *A kékszakállú herceg vára* operák előadásaira.

Miben lett más az Erkel Színház?

A felújításnak sok összetevője van. Megújult a teljes víz- és csatornahálózat. Sok helyen az elektromos vezetékek, a tűzjelző hálózat, egyéb fontos tűzvédelmi kérdések is megoldódtak. Sok nyílászáró cseréje megtörtént. Új gázkazánok kerültek üzembe, új az informatikai rendszer, megújult a teljes homlokzat stb. Kifalazások, szigetelések, és még sorolhatnám. Érdemesebb inkább a látható, érezhető változásokat sorolni.

Nem változott viszont a színház legnagyobb értéke, a nemzetközi mércével is kiváló akusztikája. (Másik nagy előnye a nézőtérnek, hogy minden helyről jól látni).

Közönségforgalmi területek

– A főbejárat közvetlenül a járda szintjén új üvegfalat kapott, belülré került a feljárólépcső, így az egész előcsarnok tágasabb lett.

– A főlépcső két oldalán a régi előcsarnok szintjével összekötve többcélú terek jöttek létre, az átlátást biztosító üvegfal határolókkal.

– Új kialakítású a lépcső tetején a pénztár és az információs pult.

– Felvonó épült a mozgássérültek részére az utca-földszinti előcsarnok között. A keresztes székessék a földszinti zártszék páholyaiban helyezhetők el.

A lépcsők az előcsarnok részévé váltak

Pénztár

A ruhatár tükörborítással

Az emeleti büfé, két végén Bernáth Aurél védett faliképeivel

A nézőtér sötétre festett mennyezettel

A nézőtér az erkélyről

– A nagy előcsarnok mennyezete „Harlekin” kifestést kapott, de szinte minden tér festése megváltozott.

– Az összes folyosórész (emeleteken is) egységes padlószőnyegezést kapott. A régi padlóburkolat csak ott maradt meg, ahol márvány vagy parketta volt.

– A nézőtéri rész valamennyi vizesblokkja, WC-je megújult, elegáns lett, és a női részeknél bővítés is történt.

– Átalakultak, oldalukon tükörborítást kaptak a ruhatári pultok.

– Az emeleti nagybüfé új ablakokat kapott, valamint a kiszolgálórészt szükség esetén eltakaró függönyözést.

– A nézőtéri széksorok száma hárommal csökkent, így lehetett a széksortávolságot növelni, kényelmesebbé tenni (még így is csaknem 2000 néző fér el).

– A nézőtéri székek új, zöld színű kárpitot kaptak. Hasonló a színe a proscénium páholyoknak, valamint az előfüggönynek is.

– A nézőtér színvilága megváltozott. Az Operaház kérése az volt, hogy a túl világos nézőteret sötétítsék (belsőépítészeti), hogy a sok reflexfényt csökkentsék. Korábban ugyanis nem lehetett nyitott függöny mellett a színpadon sötétet csinálni. A mennyezet síma részei feketék, a hullámos oldalfalak kétféle szürke színűek. A korábban fényes farészeket (páholy mellvédek, zenekari hangvető) matt felületre változtatták.

– A mennyezeti réz csillársorok helyére a fekete háttérbe simuló tartórendszer került, szintén fekete lámpákkal, melyek azonban a menekülési útvonalakat jobban világítják.

– Megszűntek a sok panaszt kiváltó, túl erősen világító kijáratirányfények is.

– Megújult a nézőtér szellőzése. Ugyan teljes klimatizálás nem létesült, de bizonyos mértékig lehetséges a kezelt légcseré, ami hosszabb játékos időt tesz lehetővé.

Üzemi területek

– A nézőtéri rendszerhez kapcsolódva külön légbefúvókat kapott a zenekari árok.

– A nézőtéri részen a „karmester feje fölé” új világítási tartó került 12 db rádió távirányítású robotlámpával.

– A színpadtérben 16 db díszlettartó lett gépi mozgatású, teherbírásuk is 200-ról 400 kp-ra emelkedett. Ez azonos érték, mint az operai díszlettartóké.

– Gép mozgatja a három világítási tartót is. Ezeknél a szomszédos díszlettartók maradtak kézi működtetésűek az esetleges összeakadásból adódó balesetek elkerülésére. A kézi-gépi rendszer tehát nem egyformán váltakozó. (Volt javaslat a „tisztabb” felsőgépzet kialakítására néhány díszlettartó meg- >

› szüntetésével, de ez nem lehetséges. Az Operaház és az Erkel Színház darabjai mindkét házban színpadra kerülnek. Az Operában 53 díszlettartó és 72 ponthúzó van, az Erkel Színházban pedig összesen 36 díszlettartó. Számuk nem csökkenthető).

– A scenikai világítás terén több fejlesztés is történt, ill. történik (a fényvetőket több ütemben szállítják, még nem minden érkezett meg). Új a fény szabályozó két pultja (GrandMA2 Light és ultra Light), néhány dimmerfejlesztéssel egybekötve. Számos, különböző típusú fényvető került telepítésre a 650–2500 W közötti teljesítménnyel, többnyire ADB-gyártmányok.

– A színpad saját szellőző rendszert kapott, függetlent a nézőtéri szellőzéstől.

– Megnőtt a színpadszíni szülőöltözők száma, és a többi szinten is a csoportos személyzet (énekkar, balett, műszak, segédszereplők) öltözői új berendezést, fürdőt kaptak. A zenekar öltöző/hangoló területe is megnőtt, felhasználva a nézőtér szellőzésének korábbi géptermeit.

Az Erkel Színház akusztikája

A színházak, hangversenytermek akusztikájának megítélése eléggé szubjektív. Az azonban biztos, hogy az Erkel Színháznak felépülte után e téren sokáig rossz híre volt, noha többször is próbálkoztak megjavítani. Az akusztika végül – a ma látható, hallható formájában – a múlt század 50-es éveiben történt átépítés során javult meg. Kaufmann Oszkár építész és dr. Tarnóczy Tamás akusztikus professzor tervei alapján ekkor kapta a nézőtér jelenlegi belső formáját: többek között az oldalfalak és az erkély mennyezete hullámos kialakításával és a zenekari árkot ölelő nagy fa hangvető portál létesítésével. Az Erkel Színház akusztikája – még csak szubjektív énekes vélemények szerint – nagyon jó lett, az Operaház művészei szívesebben léptek fel itt, mint az egyébként rangosabb Operaházban. Az objektívebb értékelés sem késett sokáig.

A színház átépítésével nagyjából egy időben a neves amerikai akusztikus, Beranek próbálta objektíven meghatározni a terem akusztikai értékelést. Először levelet írt a kor számos nagynevű karmesterének (Toscanini,

A matt színpadnyílás a nézőtéri világítási tartóval

Karajan, Böhm és sokan mások) azzal a kéréssel: sorolják fel válaszukban a világ jó akusztikájúnak tartott operaházait és hangversenytermeit. A beérkezett teljesen szubjektív értékeléseket csoportosította, előfordulásuk gyakorisága szerint rangsorolta, így megkapta az igazán illetékes művészekről a legjobb akusztikájú terek listáját.

A munka ezután kezdődött: munkatársaival pontosan felmérte a listán szereplő termeket, és mindegyikben akusztikai méréseket is folytatott. A kapott eredményeket összesítve felállított egy pontrendszert. A maximum 100 pont volt, amiből pontszám szerint súlyozta a különböző tényezőket. Ilyenek pl.: az utózenge (visszhang) ideje, az ének és a zenekar összeolvadásának mikéntje (a nézőtéren hol erősebb az egyik vagy a másik), a zenei „melegség” (basszuskiemelés) mértéke, és még sok más akusztikai elem. A rendszer megfelelőnek tűnt, elfogadottá vált.

1965-ben az UNESCO szervezésében világszerte felmérték a jelentős operaházakat és hangversenytermeket Beranek módszere szerint. Óriási szerencsénk, hogy az akkori szocialista országok közül egyedül Magyarországon engedték a méréseket elvégezni, így ez évtől kezdve pontos adatokkal rendelkezünk az Operaház, az Erkel Színház és a Zeneakadémia nagytermének akusztikájáról (e

sorok írója már jelen volt a magyarországi méréseknel).

Az eredmények érdekes képet adtak. Természetes, hogy a lehetséges maximumot egyik helyszín sem érte el, a milánói Scala lett a legjobb 94 ponttal. Az Erkel Színház a nyolcadik lett 89 pontjával (Operaház 87, párizsi Opera 85), de az Erkel Színház hangversenyteremként harmadik lett 91 pontjával. Összehasonlításként megemlíthető, hogy a vizsgálat a 75 pont feletti eredményeket ítélte jónak, az 50 pont felettieket még elfogadhatónak. Mindhárom magyarországi terem értékelésében megjegyezték, hogy úgy tűnik, a magyar közönség a „száraz” akusztikájú hangzást kedveli, vagy ehhez van szokva, mert az utózenge ideje mindegyiknél rövid.

A rangsorban természetesen nem szerepelnek az 1865 után épült operaházak, hangversenytermek, új mérésekkel nyilván már más rangsor jönne létre. De! A szubjektív megítélés továbbra is jelentős, emlékezzünk arra, hogy a MÜPA megnyitása után még hetekig járkált előadások közben egy bizonyára nagyon jó fülű japán szakember a nézőtéren, figyelve a hangzást, és állítgatva a MÜPA nagytermének eleve betervezett akusztikai mozgó elemeit.

Összefoglalva: az 1911-ben épült, eredetileg is operaháznak szánt, kalandos sorsú épület sokadik, ím már teljes megújulása néhány további évtizedre biztosítja, hogy elérhető helyáron az ifjú és idősebb magyar nézők az operaival azonos színvonalú és szerezposztású előadásokat láthassanak, hallhassanak.

Borsa Miklós

Az Erkel Színház felújítási munkáinak főbb közreműködői: (a teljesség igénye nélkül)

Építető:	Magyar Állami Operaház
Lebonyolító:	CÉH Tervező, Beruházó és Fejlesztő Zrt.
Generálkivitelező:	LAKI Épületszobrász Zrt.
Alvállalkozói:	Építésztervező: ZOBOKI-DEMETER és Társai Építésziroda Színpadgépészet: Színpad- és Emelőgép technika Kft. Színpadvilágítás: LYSIS Fényrendszer Zrt.

A színpadgépezet *felújítása*

Az Erkel Színház színpadtechnikai rendszerének felújítása, ill. az új gépek beépítése két ütemben valósult meg.

Az első ütemben 6,0 kN teherbírású új nézőtéri világítási tartó épült be, melynek hajtásegysége és terelőkerekei egy e célra tele-

pített statikai tartópáron, a padlás légtérében helyezkednek el. A hajtásegység 3 köteles spirálhúzó, kétfékes villanymotorral, csigaelőtetés bolygóművel, szabadon állítható, hatkapcsolós végállaskapcsoló egységgel.

Szintén az előszínpadra 2 db 3,0 kN teherbírású előszínpadi csoporthúzó került, melyek az eredetileg meglévő kézi-csörlős csoporthúzók átalakított, gépesített változatai, az előszínpad fölött világítási eszközöket, díszleteket, kivetítőt tartanak, gépi úton le-fel mozgatják azokat a mozgástartományon belül.

A meglévő ollós rendszerű előfüggönyrendszer minimális javítást igényelt, csak az elavult gépet és a vezérlést cseréltük 1 m/s sebesség elérése érdekében. Ismét meggyőződhattünk arról, hogy az ollós rendszer méltatlanul mellőzött hazánkban. (Cégünk történetében egyetlen ollós rendszert gyártottunk, a Nemzeti Színházba. Ennek már 12 éve, de tudtommal más sem épített be ilyet.)

A főszínpadon 3 db 5,0 kN terhelhetőségű világítási tartó gépi mozgatása készült el a régi, kézi ellensúlyos világítástartók kiváltására. A berendezések új hajtásegységei a színpadlás fölötti gépházban, statikai tartórendszeren helyezkednek el.

Az új gépek mellett a megmaradó kézi el-

Előszínpadi gépi húzók a padlástérben

Nézőtéri világítástartó kábeldobja

Ollós előfüggöny mozgató szerkezet

lensúlyos díszlethúzók szükséges javításait, alkatrészcsereit végeztük el, ill. a régi süllyedők és a vasfüggöny üzembe helyezése is megtörtént, valamint megújult a színpad burkolata. A gépek, a főszínpadi világítási tartók kivételével, a rendezői jobb oldali toronyból színpadszintről vezérelhetők. A világítási tartók kezelését a második ütemben készült vezérlőbe integráltuk.

A második ütemre, a megrendelő új közbeszerzési pályázatot írt ki, melynek tartalma 1 db patkóhorizont gépi mozgatása, valamint 16 db szinkron díszlethúzó létesítése volt. ➤

A szinkron díszlethúzóknak vezérlése

Gépi díszlethúzóknak hajtásegységei

› A horizontmozgatás az eredetileg meglévő gépi egységességes, ellensúlyos mozgatás korszerűsített, új mozgatógéppel és vezérléssel kiépített változata, mely a főszínpadot körülvevő horizontpályát tartja, gépi úton le-fel mozgatja a mozgástartományon belül. A mozgatható teher 4,0 kN.

A 16 db szinkron díszlethúzó egyenként 4,0 kN teherbírású, programozható, út- és időszinkronban mozgatható 1 m/s sebességgel. A gépeket és a vezérlőszekrényeket a zsinórpadlás felett kialakított gépházba telepítettük, a megerősített statikai tartószerkezetre. A gépi mozgatókat, az ellensúlyos díszlethúzóknak helyén, azok kiváltására készültek, az ellensúlyok felhasználásával. A megnövekedett teher jobb elosztása miatt 8 gépi húzó leterelése a taposórácson kialakított, új statikai tartóra került. Az új hajtásegység két-kötéses hornyolt dobos húzó, kétfékes villany-motorral, csiga hajtóművel, szabadon állítható hatkapcsolós végállaskapcsoló egységgel. A vezérléshez szükséges jeladó a motor hátsó tengelyén található. A hajtásegységtől a csévélt főkötelek ferdén felfele haladnak, az oldalfali statikai tartóra telepített kötéllefordító kerekhez. A lefutó két kötélen, az eredeti kézi húzóknak alsó fordítókörönjén van átvezetve. A hátsó kötélen, az oldalfalon megvezetett súlypálcán ellensúlyok találhatók. A súlyok tömege kiegyenlíti a díszlet-tartó cső súlyát, és a mozgatandó hasznos teher 40 százalékát. A súlypálcától a segédkötelek a gyűjtőkeréken át a zsinórpadlás mennyezeti és a zsinórpad taposósíntjére épített terelésin fordulnak le a színpadtérbe. A gyűjtőkerék és az első kötéllefordító terelés között terhelésmérő egység került kiépítésre. A főszínpadi gépek érintőképernyős vezérlőpultja a rendezői bal oldali fékkarozaton helyezkedik el.

Barna János

Színpad- és Emelőgéptechnika Kft.

Zsinórpadlás

Zsinórpadlás a terhelésmérő kötélteléréssel

Elimex a változások tükrében

Mozgalmas évet tudhat maga mögött az Elimex. Az elmúlt időszakban ugyanis szinte a teljes árukínálat megújult, generációváltások, termékfrissítések és nem utolsósorban egy költözés tette izgalmassá az életet az immár 21. évét taposó Elimex háza táján.

A 13 éve lakott fészket elhagyva az Elimex új telephelyre költözött. Az 1500 m²-es telken álló épület kellő méretű üzlet-, bemutató és raktárteret kínál, míg az udvar megfelelő parkolási és rakadási lehetőséget biztosít. Az új telephely a Reitter Ferenc utca 188. alatt található, a régi Dolmány utcai bolttól mindössze néhány száz méterre. A hangosí-

tási és világítási berendezések, eszközök széles kínálata megtekinthető és kipróbálható az Elimex új bemutatótermében.

Az Elimex továbbra is minden érdeklődőt szeretettel vár az új üzletben, illetve a www.elimex.hu weboldalon.

Bemutatótermet nyitott a Luminis

A Luminis Kft. 2013 szeptemberében új telephelyre költözött, egyúttal megnyitotta világítástechnikai bemutatótermét, melyben külön helyet kaptak és élőben tesztelhetők az ETC fény-

vezérlő pultjai, valamint számos gyártó, így a Dedolight, az ETC és az újonnan képviselt belga gyártó, a Brother, Brother & Sons lámpatestei. A bemutatóterem a XI. kerület, Építész u. 26. szám alatt található, az É26 irodaház földszintjén. Itt megtekinthetők a professzionális világítástechnikai ínyencségek túl a dekoratív üzletág termékei is. A Luminis számos informatív partnertalálkozó megrendezését tervezi a jövőben, ilyen volt a bemutatóterem megnyitója is, melyen a Dedolight gyár is képviseltette magát, és egy teherau-

tónyi bemutatóterméket hozott el magával. A rendezvényről fotók a Luminis közösségi oldalán találhatóak: (www.facebook.com/luminis.vilagitastechnika)

Lisys: zárás és nyitás

Tisztelt Partnereink!

Sajnálattal jelentjük be, hogy a Lisys Fényrendszer Zrt. 23 éves története véget ért. A cég tulajdonosai között lévő belga Schröder cég nem kívánta tovább támogatni a Lisys Zrt. projekt irányú tevékenységét, így a banki finanszírozás is ellehetetlenült, mely a cég napi működését lebénította. Ebben a helyzetben nem tehattünk mást, mint felszámolást kezdeményezni önmagunk ellen.

Ugyanakkor egy jó hírt is szeretnénk megosztani Önökkel: LISYS-PROJECT Kft. néven egy olyan új cég alakult, melyben szinte az összes mérnök, aki a Lisys Zrt.-ben dolgozott, továbbra is együtt marad, és az összes

világítási és hangtechnikai tevékenységet folytatja. Az új cég meg tudott állapodni az összes beszállítóval is, így a márkaképviseltek is folytatólagosak maradnak (pl. Martin Professional, MA Lighting, NEXO, ROSCO, Robert Juliat, Yamaha, LDR, Compulite, Ayrton, Chauvet, Milos, Wireless solution – hogy csak a jelentősebbeket említsük).

A LISYS-PROJECT Kft. elérhetőségei:
LISYS-PROJECT Kft.

1151 Budapest, Gygyoród útja 12–14.

Tel.: 1-307-6209

Fax: 1-307-6275

E-mail: kele.gabor@lisis-project.hu

molnar.ferenc@lisis-project.hu
tatarek.peter@lisis-project.hu

A márkaképviseltek szerviztevékenységét a jövőben a Fehérszalag Elektronikai Kft. végzi el, melynek elérhetőségei a következők:
FEHÉRSZALAG Elektronikai Kft.

Bory Miklós
szervizvezető

Szerviz: 1162 Budapest, János u. 74.

Tel.: 06-30-241-3260

Mail: bory.miklos@feherszalagelektro.hu

Kele Gábor
ügyvezető

LISYS-PROJECT Kft.

Gerriets Ausztria bemutatója

2013. november 5-én nagy sikerrel rendezték meg az ismert *Gerriets business brunch* rendezvényt, melynek helyszíne az új Musiktheater volt Linzben.

Több mint 100 vendég fogadta el a cég meghívását és élt a lehetőséggel, hogy a legújabb fejlesztésekről tájékozódjon és szakmai eszmecsere folytasson. A vendégek között volt, mintegy húsz színháztechnikai tanulmányokat folytató osztrák diák is. A vendégeket dr. Andreas Paller, a Gerriets Ausztria ügyvezetője, Rainer Mennicken a Színház intendánsa, és Philipp Olbeter a Színház műszaki igazgatója köszöntötte.

Ezt követően Paller úr előadást tartott a nehezen éghető textíliák szabványosításáról, az új EU-előírások tükrében az osztrák tűzvédelmi előírásokat elemezte. Majd a Gerriets marketing- és értékesítési vezetője, Kristin Weissenberger beszélt a világ számos pontján – „A földgömb körül” – a színházakban és egyéb kulturális létesítményekben megvalósult projektekről és a cég által kínált új megoldások műszaki lehetőségeiről. Matthias Stelzl, a Gerriets Ausztria műszaki értékesítési vezetője az előadássorozatban a „vetítőfóliák és nagyméretű vetítővásznak” témával tette kerekké.

Ezután Philipp Olbeter tartott az új Musiktheater tervezéséről és építéséről előadást. Ismertette a Színház építészeti és műszaki megoldásait, egy rövid filmvetítés segítségével mutatta be az automatizált díszletraktár működését.

Az ebédszünetet követően – a nagyszámú érdeklődőre való tekintettel – 3 csoportra

osztva járták be jelenlévők a színház üzemi területeit. Az igen részletes vezetés során a látogatók megnézhatték a korszerű, többtagozatos, repertoárt játszó városi színház funkcionális megoldásait, gazdag technikai felszereltségét és impozáns építészeti megoldásait.

Dr. Andreas Paller megnyitója

A Musictheater foyer, a mennyezeten a sokoldalúan használható tartók láthatók

gépber
színpad

Lángmentes textíliák, ékezetűfüggönyök, akusztikus és hangfogó anyagok, effektanyagok, függönyök, balettpadlók, függönymozgató rendszerek, sínrendszerek, nagy teherbírású sínrendszerek, függönyjelt rendszer, vetítővásznak, vetítővásznak alumínium kerettel, csévellős vetítővászon, végtelenített láncos függönyhúzó rendszer, mobil színpad/pódium, alumínium gerenda

Exklusív Distribution for Hungary by:

Gépber Színpad Kft., 1095 Budapest, Mester u. 37, T +36 1 476 6033, F +36 1 476 6988, asszisztens@gepbersiznpad.hu

GERRIETS Handel GmbH, Gersikstraße 8, 1200 Wien, T +43 1 6000 6000, F +43 1 603 25 85, verkauf@gerriets.at www.gepbersiznpad.hu

The Drama Experience.

Varga György – színpadmester, ügyelő

2013. augusztus 20-án az államalapító Szent István ünnepe alkalmából a Magyar Bronz Érdemkereszt Polgári Tagozat kitüntetését kapta Varga György, a Győri Balett színpadmestere, ügyelője.

A kitüntetése alkalmából kérjük, mutatkozzon be olvasóinknak:

Vízügyi szakközépiskolában érettségiztem, technológusként végeztem 1978-ban. Majd – váratlan fordulattal – kellekes lettem a Győri Kisfaludy Színháznál.

1980-ban, egy másik munkahelyen számítástechnikával próbálkoztam, de nem tettem. Közben letöltöttem a kötelező katonai szolgálatot, és a leszerelés után, 1984-ben, visszajöttem a színházhoz. A Győri Balettnél éppen megüresedett egy állás, a barátaim szóltak, s mivel vonzott a színház világa, jelentkeztem, és Markó Iván a balett akkori igazgatója vett fel díszletezőnek. 1988-ban színpadmester lettem, és egyben ügyelő is, mert a Győri Balettnél ezt a két munkakört egy személy tölti be, mivel ez egy kis társulat, kevés műszaki dolgozó alkalmazására van lehetőség. Azóta is folyamatosan ebben a „szerepkörben” dolgozom. 1989–91-ben elvégeztem a Felsőfokú Színházi Műszaki Vezetőképző Tanfolyamot.

Amikor először a győri színháznál dolgoztam, opera- és operett-előadások kellekes feladatait láttam el, és csak erre az egy feladatra kellett koncentrálnom. A balett-társulatnál sokkal összetettebb, illetve szélesebb körű a munkám. Színpadmesterként a díszletek elhelyezése, a bútorok és kellekek felügyelete, illetve a díszletváltások levezénylése, az egész díszítőtár vezetése tartozik a feladataim közé. Ügyelőként pedig a próbák és az előadások felügyelete a dolgom. Összefogni, irányítani kell a teljes színpadi produkciót, ismernem kell az összes előadás díszítési, színpadtechnikai és ügyelői munkáit, így telik egy-egy munkanapom.

Tájélohadáson pedig úgy kezdődik a munka, megérkezik a kamion az asznapi előadás

díszleteivel és az egyéb felszerelésekkel. A munkatársaimmal megkezdjük a kipakolást, és a díszlet építését felügyelem színpadmesterként. A próbákon, illetve az előadásokon végig jelen vagyok ügyelőként. Az előadás végén szinte ugyanez történik, csak visszafele. Mindent lebontunk, berakodunk a kamionba.

A turnék alkalmával bejártam a világ számos országát Kínától az Egyesült Államokig. Európa szinte minden országában felléptünk az együttessel.

A Győri Balettnél tíz fő a teljes műszaki létszám, ebből négy fő díszítő, négy főből áll a világosítótár és egy hangtechnikus van, aki egyben a műszaki vezető. Egy fő a színpadmester, ügyelő, jómagam ez utóbbi két feladatot látom el. A műszaki munkatársak többsége sok éve dolgozik a balettnél, jól összeszokott, egymást segítő csapat alakult ki.

Egy évadban a balett-társulat kötelező előadásszáma a győri színházban 40-42, és körülbelül ugyanennyi a hazai és külföldi vendéjátékok száma. A nagy technikai felszereltséget igénylő produkciókhoz kiegészítő személyzetet szoktunk igénybe venni. A győri előadásokhoz a Győri Nemzeti Színház műszaki dolgozói közül, a vendéjátékoknál a helyi műszaki állománytól kérünk segítséget.

A győri színház prózai és zenés társulata nyolc, a balett-társulata két bemutatót tart évente. A felkészülés során a táncosok a balett-termet használják, a bemutató előtti egy-két hetes időszakban tudunk a színpadon díszletekkel próbálni. A színpadunk olyan nagy méretű, hogy a produkciók végző formáját csak ott lehet kialakítani.

Ezért sok esetben tájeloadásokra kisebb méretű, úgynevezett utazódíszletet kell készíteni. Az elmúlt két évadban már kb. egyhetes szériában tartjuk a baletteloadásokat Győrben, így állva maradhat a díszlet, ami megkönnyíti a műszak dolgát.

Csaknem harminc éve végzem ezt a munkát, amelyet – szerintem – csak úgy lehet, ha az ember szereti, amit csinál. Különben nem lehetne elviselni a feladattal járó fizikai és szellemi megterhelést, feszültséget és a rendszertelen munkaidőt.

A kitüntetésemről először akkor sejtettem meg valamit, amikor a színház titkársága kitöltetett velem egy kérdőívet, a múlt év őszén. Olyan hosszú idő telt el, hogy már el is felejtetem az egészet. Augusztus elején, telefonáltak a minisztériumból, hogy ha adnak egy kitüntetést, átvinném-e? Természetesen nagyon örültem, mert nem csak az én harmincéves színházi munkámnak az elismerése ez a kitüntetés, hanem a Győri Balett műszaki dolgozói munkájának is a megbecsülése. Kis, családias ünnepségen – általam termelt – vörösborral koccintva köszöntem meg a kollégáimnak, hogy a közös munkánkért ilyen kitüntetést kaphattam.

Kitüntetéséhez a szerkesztőség és a magam nevében is gratulálok, jó egészséget és további jó munkát, sok sikert kívánok

Kárpáti Imre

Fotó: Dobos Klára

SZABADTÉR

Templomépítő színház Székesfehérvárott

Sámándobból rózsablak

A hagyományörzés jegyében, hagyományteremtő szándékkal új rendezvényt sorozat és új szabadtéri színpad született augusztusban Székesfehérvárott.

A Koronázási Ünnepi Játékok programsorozat kiemelkedő produkciója volt az István című szertartásjáték, amely Szikora János rendező elképzelései alapján született meg Tordy Géza, Trokán Péter, Mihályi Győző, Varju Kálmán és Lábodi Ádám főszereplésével – mintegy 220 közreműködővel. „Hagyományt élesztünk újra, és ezzel új hagyományt szeretnénk teremteni. Ezentúl minden évben néhány napra feltámad majd és a fehérvári falak közé költözik a középkor világa, főszerében egy-egy nagy királyunk alakjával. Reményeink szerint így az emberek emlékezetében lassan felépül majd az a Pantheon, amelyben történelmünk minden sorsfordító nagy alakja elnyeri végre méltó helyét” – fogalmazta meg a rendező az oratóriumjáték-sorozat célját, mellyel évente egy-egy magyar király (jövőre Szent László) megkoronázását idézik meg Istvántól kezdve 1527-ig. Így ha feledtetni nem

is tudják azt a szomorú – és szegényes – tény, hogy királyaink csontjai a mai napig „összeömlesztve”, azonosítatlanul hevernek e nemzeti emlékhelyen, de a nemzeti emlékezetben újjászülehetnek nagy királyaink.

A romkertben, az egykori Nagyboldogasszony-bazilika helyén kialakított játék- és nézőtér különlegessége, hogy nem egyszerűen műemlékek között, hanem romok fölött kellett létrehozni. Színpadként jelképesen fel kellett „építeni” az eredeti falakat. Szendrényi Éva látványtervező a hajdani bazilika kapuzatát képzelte és emelte újra monumentális fémszerkezettel, s a színpadi térben feltételezhető eredeti helyére állította az oltárt. A vetített háttérkép óriási rózsablaka meleg színeivel „konkretizálta” a szakrális helyszínt. Ráadásul a másik oldalról a formát sámándobként is értelmezhetjük, s e szimbólumok szépen jelzik a pogányságból megtérő, ke-

reszténné váló „népfordulást”. A játéktér egészére jótékonyan borult a jelenlegi formájában ismert magyar korona.

A produkció látványos világítását a Pelyhe & Társa Kft. munkatársai tervezték és valósították meg.

A minél nagyobb nézőszámot biztosította, hogy a színpad három oldalán is kialakítottak lelátót. A rendező érezhetően nem akarta egyik szektort sem „előnybe” hozni, de nem tudta megoldani, hogy végig mindenhol jól élvezhető legyen a játék, így hol innen, hol onnan lehetett hatásosan látni megoldásokat. Ám hangsúlyos jelenetek, szereplők kerültek bizonyos szögekből „takarásba”... Ezt remélhetően később sikerül majd valamennyire kiküszöbölni.

A Szent István megkoronázását az eredeti helyszínen – ötletes díszletben – felidéző előadás autentikus alapokra épült, kódexek megőrizte középkori szöveget használt fel, s ezt emelte színházi előadássá a koreográfia, a fényjáték.

M. G.

Esti fényben tündöklő korona

A rózsablak a háttérben

Szendrényi Éva díszletének szerkezete

Grandiózus díszletek között, modern fény- és látványtechnikával, Magyarország legnagyobb szabadtéri színpadán, a székesfehérvári Középkori Romkert – Nemzeti Emlékhelyen elevenedik meg István koronázásának szakrális ünnepe.

„A leromboltat építsd fel, a felépítettet őrizd meg.”

A középkori koronázási szertartáskönyvben található sor híven tükrözi alkotói szándékukat: egy oratóriumba foglalva elevenítjük fel I. István koronázási ünnepét. Több mint száz résztvevő (színészek, táncosok, énekesek, zeneszerek, civilek) közreműködésével jelenítjük meg a koronázás szertartását azon a helyen, ahol egykor a magyar királyok koronázó-temploma, a Nagyboldogasszony-bazilika állt. Ünnepet ülünk és színházat játszunk, hogy ennek eredményeként a közös emlékezetben lassan felépüljön majd az a Pantheon, amelyben történelmünk minden sorsfordító nagy alakja elnyeri végre méltó helyét.

Közreműködik az Alba Regia Vegyeskar, az Alba Regia Táncegyüttes valamint az Alba Regia Szimfonikus Zenekar.

www.7ora7.hu

VARIANTE

KELL ENNÉL TÖBB?

VL1110
 zoom 19-36° • superzoom 70° • fényforrás: MSR1 675HR •
 >15.000 Lumen fényerő • 4 db kármechanika • 6 db Gobo
 • CMY színkeverés

VLX
 7x120W RGBW LED • zoom 29-58°
 • 14000 Lumen fényerő (fehér fénytel)

Előadóművészeti Technikai
 Kft. H-1127 Budapest, Fehérvári út 133. sz. 1. emelet
 www.7ora7.hu

2013 SHOWLIGHT

Český Krumlov, Czech Republic 18-21 May

Három különleges nap Český Krumlovban

Idén május 18. és 21. között 400 színpadvilágítás-tervező, világítási berendezéseket gyártó és egyetemi hallgató találkozott egy intenzív eszmecserére: projektekről, technológiákról és a szakma gyakorlati teendőiről. A középkori város fölé magasodó Český Krumlov-i vár lenyűgöző és egyben szokatlan helyszín volt a rendezvény számára. Az angol nyelvű országokban a világítástervező szakma sokkal elismertebb, mint nálunk, így sokat tanulhatunk tőlük!

A színpadvilágítási szakemberek nemzetközi konferenciája – a szervezők szerint – az elmúlt 32 év legnagyobb és legjobb ilyen rendezvénye volt. 35 ország 400 küldötte érkezett Český Krumlovba, hogy három napon keresztül a színpadvilágítás technikai, művészeti elképzeléseiről és műszaki megoldásairól beszéljenek.

A világítástechnikai konferenciát általában az ALD (Association of Light Designers) tiszteletbeli munkatársai szervezik. Csupán négyévente kerül megrendezésre, ez is az egyik oka annak, hogy a szakemberek annyira várják. Hosszú volt a jelentkezők listája, de a résztvevők számát 400-ban kellett korlátozni. A Showlightot még mindig erősen a világítástechnika angolszász hagyománya jellemzi, de már maga a rendezvény helyszíne is utal az erősödő kontinentális befolyásra. *Lestey Harmer*, aki részt vett a szervezésben, le volt nyűgözve a hangulattól: „*a Cseh Köztársaságban Český Krumlov az UNESCO világörökség része rendkívüli bájával teljessé tette a rendezvény sikerét, és maga a kastély – különlegesen jó választás volt. A reggeli gyaloglás a kastélyba fel mindenkit átmozgatott! A Showlight, mint mindig, egy koktélfogadással indult, amely felvezette a következő három napot az*

előadókkal, küldöttekkel, a cégek képviselőivel és a tanulni vágyókkal való találkozás lehetőségével.”

A rendezők elmondása szerint a Showlight egyik fontos célja az utánpótlás nevelése a kiállító cégek segítségével. A kongresszussal párhuzamosan a világítástechnikai gyártók bemutatják legfontosabb újdonságait. Minden kiállító egy-egy egyetemi hallgató patrónusa. Ez teszi lehetővé, hogy a fiatalok azonos szinten tárgyalhassanak a nemzetközi világítástervezőkkel és más szakemberekkel. Idén 35, a világ minden tájáról érkezett hallgató vett részt a rendezvényen, jöttek Hongkongból, az USA-ból, Indiából és Európából. A pénzügyi támogatásért cserébe feladatuk az volt, hogy segítsenek a „saját” cégüknek, de minden előadáson is részt vehettek.

Az előadások – az olimpiai játékoktól az élő közvetítésig

A Showlight leghangsúlyosabb eleme – mint mindig – maguk az előadások. 10 ország 27

előadója a témák széles spektrumát nyújtotta, a komoly műfajtól a szürreálisig. Most következzen néhány csúcspont bemutatása, hogy benyomásokot tudjunk adni a konferenciáról.

Az első előadást *Tim Routledge* tartotta. Lenyűgöző bepillantást engedett a londoni olimpiai játékok megnyitó és záró ceremóniái mögött megbúvó titkokba. Ezek az események a valaha megrendezett legnagyobbak közé tartoznak. Úgy tűnt, hogy ami elromolhatott, az el is romlott – de csak a próbákon!

A Showlight büszke arra, hogy nagy számban köszönthetett olyan színpadvilágítási szakembereket, akik számos kitüntetéssel rendelkeznek. Többek között *Ken Billington* és *Beverly Emmons* is az USA-ból. Ők színpadvilágítási dokumentációkat kutatnak fel, melyeket az általuk létrehozott „Lighting Archive”-ban gyűjtenek össze. Ez színpadvilágítási forgatókönyvekből, focus chartokból, cue-lapokból és más, a produkciónak kapcsolódó anyagokból álló gyűjtemény.

A LED-világítás használatáról és téves alkalmazásáról négy ember folytatott vitát: Foster (ETC), Tetlow (Nautilus Entertainment Design), Fletcher (ARRI) és Besio (Luci Della Ribalta). Ehhez a technológiához kapcsolódóan a téma minden aspektusát áttekintették: az élettartamtól a színvisszaadáson keresztül egészen a kutatásig és büdzséig. Ezt egy intenzív vita követte a hallgatósággal. Ezzel aligha oldották meg a problémákat, de talán elősegítették a gyártók közötti intenzívebb együttműködést annak érdekében, hogy nemzetközileg is elfogadott szabványelírások jöhessenek létre a LED-világítás területén.

Színházi és opera-előadások élő közvetítései egyre népszerűbbek nem csak a tv-ben, hanem a mozikban is, így ezt a témát *Bernie Davis* vezetésével egy filozofikus vitában dolgozták fel. A londoni Royal Opera House és National Theatre előadásainak színpadvilágítási koncepcióit átdolgozta a moziváltozatokra is. Szerinte a nézők a moziban jól megfizetik az élő közvetítéseket, ezért meg kell adni a lehetőséget, hogy ott is a lehető legjobb, a médiumra alkalmazott világítással élvezzék az előadásokat.

Természetesen az előadások többsége fényről és világításról szólt, azonban Martin Lupton előadása a chilei Atacama-sivatagban megtartott nemzetközi rendezvénnyel foglalkozott. Ott a sötét eget ünnepezték, és megmutatták, hogy tekintetünket a csillagokra kell szegezni. A fényszennyezés nélküli, tiszta éjjeli égboltról készült fotói lenyűgözőek voltak.

A valódi „show”

A számos meglepetés közül az egyiket a vasárnapi „előadás” nyújtotta. A küldöttek egy rövid séta után érték el a kastélykertet, ahol egy szabadtéri színház bújik meg. Amikor mindenki elfoglalta a helyét, és az előadás kezdetét várta, hirtelen megfordult az egész nézőtér a színpad irányába! Ebben a színházban nem a színpad mozog, hanem a nézők! „Még egy erős zivatar sem tudta lelkesedésünket ezzel a meglepő tapasztalattal szemben csökkenteni”, mesélte *Lesley*. Egy más jellegű érdekes előadás volt a „dare to light” (merj megvilágítani), Észtországból érkezett kis

Háromezer gyertya díszvilágítása a parkban

A szabadtéri színpad forgó nézőtere

csapat performance-ja. A szórakoztató, néha már túl sokimondó előadás egyes kreatív színházi szakemberek tehetetlenségéről szólt, akik képtelenek gondolataikat és ötleteiket kommunikálni. A Showlightra Ian Dow hívta meg a csoportot, miután látta az absztrakt kísérleti előadásait a PQ-n.

Találkozások

A Showlight ideje alatt az előadók végig jelen vannak. Más konferenciákon általában gyorsan felbukkannak, és az előadás után

eltűnnek. Itt végig mint küldöttek vesznek részt, és a társasági rendezvényeket is felkeresik, amelyek a Showlight fontos részét képezik. Vasárnap este a kiállítók a konferencia minden résztvevőjét meghívták – kisebb vagy nagyobb csoportokban – a helyi éttermekbe. Így oldott hangulatban tudtak beszélgetni egymással a felhasználók és a gyártók.

Hagyományosan hétfő a szakmai látogatások napja. Idén – többek között – a legöregebb, még működő barokk színház szerepelt a programban. A kastély színháza 1760-ban épült. A küldötteket egy back-stage-tourra invitálták, megnézheték, hogy hogyan működött ez a kicsi, de lenyűgöző színház. Utána a Mestske Színházat keresték fel a résztvevők, ahol egy 20 perces élő performance-t mutattak be olyan 50 darab Robe LED-fényvetővel, amelyeket direkt Andy Webb számára fejlesztettek ki.

Este ismét mindenki visszatért a kastélyba, és a záró vacsorán úgy érezhettük, mintha régmúlt időkbe léptünk volna vissza. Vezetőszóra – immár hagyományosan – a résztvevők asztalt váltottak, és így a rendezvény végére mindenki találkozott mindenkivel.

A Showlight főszponzora, a Robe cég viselte a költségek nagy részét. Az egész rendezvény csúcspontja egy esti séta volt a kastély parkjában, amit 3000 gyertyával világítottak meg. Ez volt a legkifinomultabb színházi megvilágítás – nem volt szükség LED-re se – mind a fiatal, mind az idősebb világítási szakembereket lenyűgözte a látvány. De itt még nem volt vége: hirtelen, a séta végén egy tűzijáték ragyogta be az eget barokk zenével kísérve. *Lesley Harmer* nagyon lelkes volt: „Leírhatatlanul szép és lélegzetelállító volt!”

A szervezők a rendezvény végén megkérdezték, hogy ezt a Showlightot hogyan lehet majd felülmúlni legközelebb. Ez is be fog következni, bizonyosan! A következő Showlight 2017-ben lesz, de a helyszíne még nem ismert. Akit érdekel a téma, az folyamatosan tájékozódhat: elegendő egy e-mail: info@showtight-org.

Angol sajtóanyagokból összeállította:

Karin Winklessner
(BTR 2013/4. szám)

Az 1986-ban, Spanyolországban alapított céget itthon főleg az intercom rendszereiről ismerik. Ha megbízható kommunikációs technikára van szükség, akkor a cég vezetékes és vezeték nélküli rendszereket is kínál. A vezetékes rendszerek kompatibilisek a konkurens gyártók termékeivel, így meglévő eszközpark bővítéséhez is tökéletes választás. A központokról ki tudjuk kapcsolni a jelzőket, illetve az aktív mikrofonokat. A központok fűzhetőek (master-slave mód), így többszatornás rendszereket is könnyedén összeállíthatunk. A vezeték nélküli rendszerek egy- illetve kétszatornás, a vezetékes változat akár négycsatornás változatban is kapható. Ha ennél is több vonalkörre lenne szükség, mátrixokkal bővíthető a rendszer. A digitális, diversity vezeték nélküli jelátvitelnek köszönhetően minden helyzetben tökéletes kapcsolatot létesíthetünk kábelezés nélkül is. A headsetek rendkívül strapabíróak, forgatható mikrofonnal is kérhetőek, ami felhajtott állapotban némítja azt.

World Stage Design

2013

Cardiff, Wales, Egyesült Királyság
2013. október 8–15.

Fotók: www.wsd2013.com

Fiatalok felvonulása Cardiff belvárosában

Részlet a kiállításból

Óriási siker volt a világ scenográfusainak angliai seregszemléje. A négyévente megrendezett eseményt fesztivállá varázsolta a nagyszámú diáksereg. A világ legkülönbözőbb országaiból összesereglett egyetemisták színes előadásokkal, performance-okkal mutatkoztak be egymásnak. Hazánkat 18 látványtervezést tanuló hallgató képviselte.

Egyre nyilvánvalóbb, hogy a Prágai Quadrien-nél díszlet- és jelmezkiállítása jelentős anyagi megterhelést ró a résztvevőkre. A távoli országok számára a szállítási költségek hátrányosan nagyok. A díszletek, jelmezek kiállítása nem tudja valóságghűen visszaadni az előadásban betöltött szerepüket, a színpadvilágítási és hangfolyamatokat – a hagyományos módon – aligha lehet bemutatni. Ezért vetette fel 2003-ban a *Világ Színpadi Látványtervezése (WSD)* nemzetközi seregszemle gondolatát Eric Fielding amerikai díszlettervező, egyetemi tanár. Az internet lehetőségeit kihasználva született meg – négyéves periódusban – az új pályázati rendszer. A világ bármely részén dolgozó színházi tervezők elektronikus formában küldik be fotó-, videoklip-dokumentációikat munkájukról. A nemzetközi szakteintélyekből álló zsűri a beérkezett pályázatokból választja ki azokat a művészeket, akik részt vehetnek a fotókból, videoprezentációkból, makettekben álló – alacsony költséggel megrendezhető – kiállításon. Ebből a gazdag anyagból a díszlet-, jelmez-, világítás- és hangtervezés, interaktív és új médiák alkalmazása, performance-ok látványtervei, installációk, valamint színházépítészet kategóriákban jutalmazták idén a legjobb alkotókat.

A 2013 eleje óta több mint 600 pályamű érkezett be 52 országból, díszlet-, jelmez-, világítás- és hangtervezés területéről. 100 művet választott be a nemzetközi zsűri a megvalósított kiállításra, amelyet a fesztivál ideje alatt több ezren látogattak meg.

A nemzetközi versenyre az alábbi magyar pályázatok érkeztek be:

– Balázs Juli díszlettervező a F. Kafka: *Amerika* grazi előadásának díszletével;

- › – Balla Ildikó jelmeztervező a veszprémi *Szentivánéji álom* előadás jelmezeivel;
 - A Békéscsabai Jókai Színház különleges színházi terekkel (Gömbszínház, Cirkusz színház, Ibsen Stúdiószínház, Szarvasi Vízi Színház) indult a színházépítészeti kategóriában, Fekete Péter anyagával;
 - Csanádi Judit performance-tervező Márton L. *A törött nádszál* egri előadásának látványtervével;
 - Egyed Zoltán díszlettervező *A kiskakas gyémánt fél krajcárja* gyerekelőadás díszletével;
 - Rátkai Erzsébet jelmeztervező a békéscsabai *Stuart Mária*-előadás kosztümjeivel pályázott.

A valamennyi területen kiemelkedőt alkotók közül az angol *Sophie Jump* nyerte el az aranyérmeket a *Like a Fish Out of Water* című előadás létrehozásáért, melynek díszlet- és jelmeztervezője is volt. 2012 júliusában, a kulturális olimpiád egyik eseményeként létrehozott produkciót 10 nap alatt 2 helyszínen 20 telt házas előadáson tekintették meg a nézők. Egy fürdőmedence körül zajló érdekes előadást a nézők kezükben tartott iPod készüléken és a valóságban nézhették. A videón művészek, táncosok, színészek és helyszínek vonultak fel előre felvett – több víz alatt készült – jelenetben, ezek szinkronban illeszkedtek az élő szereplők játékához. A nézőket így vezették a londoni lidók varázslatos világába. (Az előadásról készített 3 perces videó itt megtekinthető: <http://www.youtube.com/watch?v=La1J6UhcycM>)

A Magyar Képzőművészeti Egyetem Látványtervező Tanszékének 18 hallgatója a Campus Hungary pályázatán nyert ösztöndíjból szervezett tanulmányút keretében – tanáraik kíséretében – vettek részt a WSD 2013 rendezvényei.

A diákok beszámolója a tanulmányút szakmai élményeiről:

A World Stage Design a Prágai Quadriennálé párként létesült 2004-ben, a világ díszlet-, jelmez-, világítás- és performance-tervezőinek 4 évente megrendezésre kerülő világkiállítása. Míg a Prágai Quadriennálé 1967 óta létezik, ahol az egyes országok által válogatott díszlet-, jelmez-, világítás- és performance-terveket állítják ki 4 évente Prágában, addig a World Stage Design az egyéni alkotók világversenye, az internetalapú jelentkezés mindenki számára egyénileg adott lehetőség. A beérkezett pályaműveket nemzetközi zsűri értékeli, s az első fordulóban kiválasztják a legkiemelkedőbb 100 művet, amelyeket a megvalósuló kiállításon mutatnak be.

Az idén harmadszor megtartott világkiállítást és fesztivált a 2004-es torontói és a 2009-es szouli után, idén Cardiffban, Wales

A 2013-as World Stage Design díjazottjai

A fesztiválon részt vevő látványtervezők tehetségének és kreativitásának elismerése a Royal Welsh College & Drama színháztermében rendezett díjkiosztó gálán történt. Arany-, ezüst- és bronzmedállal díjazták a valamennyi területen kiemelkedő műveket, valamint valamennyi kategória legjobb alkotóit.

Valamennyi kategóriában kiemelkedőt alkotó művészek:

Aranyérem: Sophie Jump (UK)
Ezüstérem: Ulla Kassius (Svédország)
Bronzérem: Conor Murphy (Írország)

Sophie Jump

Kategóriadíjak:

Díszlet: Jamie Vartan (UK)	Díjazottak: Lukas Noll (Svédország) Xinglin Liu (Kína)
Jelmez: Simona Rybakova (Cseh Köztársaság)	Díjazottak: Marja Uusitalo (Finnország) Natalya Kolosowsky (USA)
Világítás: Xóchitl Gonzálet Quintanilla (Mexikó)	Díjazottak: I-Hua Kao (Tajvan) Madeleine Sobota (USA)
Hangtervezés, Steven Brown emlékére: Igor Drevalov (Oroszország)	Díjazottak: Karen Lauke (UK) Marcello Pellegrini (Brazília)
Interaktív & Új Média: Tung-Yen Chou (Tajvan)	Díjazottak: Fereshteh Rostampour (USA) Yei-Sheng Wang (Tajvan)
Performansz látványterv: Ulla Kassius (Svédország)	Díjazottak: Ciaran Omelia (Írország) Louise Anne Wilson (UK)
Installáció: David Shearing (UK)	Díjazottak: Ariane Harrison (USA) Jan Strobbe (Belgium)
Átmeneti fenntartható színházépület: Brad Steinmetz és Tim Lai (USA)	

fővárosában rendezték meg. A 10 napos rendezvénynek a Royal Welsh College of Music and Drama adott helyet. Maga az intézmény volt az első szakmai élmény. Az épületegyüttes egy régi kerengős kolostor átalakított épületéből és egy korszerű, 2011-ben átadott, stúdiószínházzal, nagyszínházzal, előadókkal, próbatermekkel és minden technikával felszerelt tantermekkel ellátott épületből áll.

Ebben az évben a scenográfiai területek versenyén felül színházépítészeti pályázatot is kiírtak, könnyen, bárhol felállítható színházépületre. A nyertes pályázatot a fesztivál idején a régi kolostorépület kerengővel ölelt udvarában felépítették. Ez a színházépület több színházi előadásnak is helyet adott.

A reprezentatív előcsarnok a találkozások, a „vásár” helyszíne volt, naponta néhány nemzet iskolái mutatkoztak be, így a Magyar Kép-

zóművészeti Egyetem Látványtervező Tan-
széke is standot nyitott, amely iránt nagy volt
az érdeklődés. Hasonlóképpen nézhettük
meg más iskolák bemutatkozását, amelyek ál-
talanban képzésük rendszeréről és művészi, il-
letve művészettudományi teljesítményükről
számoltak be. Széles áttekintést nyerhettünk
a világban folyó scenográfiai képzések és tu-
dományos kutatások tartalmáról.

Az előcsarnokban felállítottak egy szce-

nográfiai szakkönyvesboltot, ahol a világ va-
lamennyi kiadványa megtalálható volt, ezek
ilyen összeállításban történő tanulmányozása
is hozzájárult ahhoz, hogy rátekinthessünk a
világban zajló folyamatokra, törekvésekre.
(Ha nem is tudtuk mindet megvenni, korlát-
lanul tanulmányozhattuk a könyveket.)

A fesztivál gazdag programja reggel 9-től
este 8-ig nyújtott performance-okat, színházi
és táncelőadásokat, workshopokat és külön-

féle szakelőadásokat. Csoportunk együtt vett
részét több programon, néhányat pedig ki-
sebb csapatokban láttunk.

A Russian University of Theatre Arts diákjai
a *Girls* című előadással érkeztek a fesztiválra.
Ez az előadás azért volt különleges, mert szí-
nészek helyett a látványtervező hallgatók
játszották el a darabot, amelyben az általuk
tervezett térelemek, bábok és látványvilág
elevenedett meg. Izgalmas volt látni, aho-
gyan saját eszközeikkel dolgoztak. A tér
alapját egy asztal képezte, erre kerültek a
miniatűr makettek és bábuk. Így a színpadi
téren belül még egy kisebb színpadot hoz-
tak létre az általuk megálmodott miniatűr vi-
lág számára.

Az előadás a címéhez híven női életrajz-
szakokat, érzelmeket mutatott be nők/lányok
szemén keresztül. Szerelemről, álmokról me-
sélt. Mindezeket az érzéseket gyönyörűen
megkomponált és átgondolt képekben ábrá-
zolták. Így a kevés narratív rész ellenére is vi-
lágosan érthető és szerethető előadást lát-
tunk. A produkcióban fontos szerepet kapott
még a zenei aláfestés, a lassú, tisztán megraj-
zolt mozdulatok és gesztusok, valamint a fé-
nyek. A világítás egyszerű volt, legtöbbször a
szereplők maguk egy közös elemével és
annak mozgatásával idézték elő a fény-
árnyék hatásokat.

A darab átgondolt felépítése, a részletek és
jelenetek pontos kidolgozottsága és az, hogy
látványtervezőként mennyire képesek voltak
átélni és elsajátítani a színpadi jelenléte-
t, életre szóló tanulság mindnyájunknak. Csapat-
ként együttműködve, a maketteket, bábokat,
világítást összehangoltan kezelve egy egysé-
ges produkciót tudtak létrehozni. Ez lehetett
talán a legnehezebb, hiszen egy tervező min-
dig kívülről látja a munkáját. Egyszer nekünk
is volt alkalmunk részt venni egy általunk ter-
vezett egyfelvonásos Csehov-darabban, ahol
hasonlóképpen mi is színészként léptünk fel
az általunk tervezett óriásbábokkal. Ezért tud-
juk, milyen nehéz, ugyanakkor meghatározó
élmény egy ilyen előadást átélni. Megerősít-
ett minket abban, hogy a színház különböző
területei áthatják egymást, s az előadásban
kelnek életre. (Boros Dóri)

A *Stolen Heart* című bábelőadást a fesztivál-
nak helyet adó egyetem hallgatói készítették
és adták elő. Ez volt a leglenyűgözőbb előadás
az összes közül, amit a fesztiválon láttam.
A cardiffi egyetemen együtt tanulnak a színé-
szek a zenészek és a tervezők is, ami egy na-
gyon inspiráló környezet lehet, ezt bizonyítot-
ta az előadás is. A feldolgozott Grimm-mesék-
ben különböző technikájú és méretű bábok
jelentek meg: kézbáb, óriásbáb, kesztyűbáb és
valós szereplők is. A történet több helyszínen >

The Stolen Heart előadás részlete

Trans-Plantable

› játszódott az egyetem melletti parkban, ahol ezáltal a környezetet is bevonták a díszletbe. Zenészek, énekesek, színészek, bábosok, mindenki együtt vett részt ebben a darabban, és egy nagyon látványos, felemelő produkciót hoztak létre. Nekünk is inspiráló volt az előadás, számomra legalábbis. A mi szakunkon nehézséget jelent, hogy nem dolgozunk együtt az előadóművészekkel, így a legtöbb tervünk csak terv marad, nem lesz belőle megvalósult produkció. Jó volt látni, hogy ez itt milyen jól működik. (Bobor Ági)

Végre mi is készítünk egy megvalósuló előadást, bár mi leszünk az előadók is, a saját magunk tervezett és elkészített díszletekkel és bábokkal, médiák használatával. Jó volt látni, hogy ez világjelenség.

Szakmai színpad- és épületbejárást kaptunk a Cardiff Millenium Centerben. (Backstage tour.) Kifejezetten nekünk mutatták be a 9 éve épült intézményt. A színpad mérete hasonló a MÜPA Fesztivál Színházához és a Nemzeti Színházhoz. Ellenben a nézőtér sokszorosa mindkettőnek. Megértettük, hogy még egy ilyen kis létszámú, 300 000 lélekszámú város is képes lehet kihasználni egy 2000 férőhelyes színházat, s a színpadhoz arányos lehet egy ilyen nagy nézőtér. A színpad technikai felszereltsége a mi új színházainkhoz képest konzervatív, sem gépi mozgató díszlethúzó, sem alsó gépezet nincs benne. Tanulságos volt látni, s a tapasztaltak sok kérdést vetnek fel.

Vetített média és video

Az IXAGON surface mapper program egyik fejlesztője Axel Jacobson tartott nagyon érdekes, gyakorlatias, példákkal tarkított előadást a video mapping technológiáról. A saját termékükön kívül a konkurencia programjából is hozott példát, rengeteg „kulisszatitkot” árult el a folyamattal kapcsolatban.

Színpadvilágítás

Jurgen Nase a *Szín és a LED-világítás használata* címmel tartott előadást. Az előadás teljes mértékben kapcsolódott eddigi tanulmányainkhoz a technológiák közötti különbségeket és hasonlóságokat érthetően tárgyalta a jelen lévő technikai eszközök segítségével.

Módunk volt a világkiállítás többszöri tanulmányozására, amire nagy szükségünk is volt. Ekkora terjedelem sok időt és elmélyülést igényel. Rálátást kaptunk a legújabb színházi irányzatokra, a helyspecifikus és a közösségépítő színházi műfajok világszínvonalú alkotásaira, s az alkotó folyamatokban a tervező szerepére. (Gelsi Zoltán)

Egyedülálló lehetőség volt ide ellátogatni, és a szakmai programokon részt venni. A ta-

lálkozás a WSD sokszínűségével, nemzetközi palettáról válogató, inspiratív programsorozatával, melyek a szépművészet, a dizájn és az előadóművészet között feszülő határok természetét vizsgálják, életre szóló élmény volt számomra. Építészet, fény- és hangművészet, kosztümök, bábtervezés, média és videoinstallációk, tánc – felfedezések, tervek, minden érzékszervre ható, új és friss gondolatok széles skáláját vonultatta fel a WSD. Nekem több előadást volt lehetőségem látni, meghallgatni, de nagy hatással volt rám a fesztivál szívére képező kiállítás is, mely számos országból gyűjtötte össze az úttörő és innovatív látványterveket. Eredeti jelmezeket, rajzokat és festményeket, fotókat és kellekeket láthattunk összegyűjtve, és ez a rengeteg látnivaló többszöri visszatérésre és inspirációgyűjtésre csábított.

A világkiállítás és fesztivál egyedülálló programján felül két kirándulást is tettünk, ezeken az építészettörténeti tanulmányainkhoz elengedhetetlen élményekben volt részünk. Láttuk Bath Római Fürdőjét, Stonhenge-t és Aveburyt. Wales hazája Dylan Thomasnak, a nagy drámaírónak, emlékmúzeuma világított rá életére és korára.

OISTAT-KONGRESSZUS

A seregszemle jó alkalmat adott az Szenográfusok, Színháztechnikusok és Színházépítésszek Nemzetközi Szervezete (OISTAT) esedékes kongresszusának megtartására.

A kongresszus – többek között – megválasztotta az elnököt és a Végrehajtó Bizottságot. Az elnök ismét *Louis Jansen* (Hollandia) lett. Az új Végrehajtó Bizottság tagjai és azok funkciói: *Aby Cohen* (Brazília) alelnök és a PQ kapcsolattartó, *Duncan Chang* (Tajvan) a másik alelnök, *Sean Crowley* (UK) titkár, *Michael Ramsaur* (USA) pénztárnok, *Marina Raytchinova* (Bulgária) kapcsolattartó az Igazgatótanáccsal, *Bert Determann* (Hollandia) és *Miljana Zekovi* (Szerbia) bizottsági tagok.

Az OISTAT új Végrehajtó Bizottságának tagjai (balról jobbra):

Louis Jansen (Hollandia), *Aby Cohen* (Brazília), *Miljana Zekovi* (Szerbia), *Michael Ramsaur* (USA), *Duncan Chang* (Tajvan), *Sean Crowley* (UK), *Marina Raytchinova* (Bulgária), *Bert Determann* (Hollandia).

Roland Systems Group

East Europe

Koncert

Broadcast

Installáció

Konferenciák

Oktatás

Előadás

**Professionális
video és audio megoldások
minden területre**

Kapcsolat:
Roland East Europe Kft.
2045 Fővécélis, FSD Park 1.
Tel.: 06 1281 338-041
E-mail: info@rolandee.hu

www.rolandsystemsgroup.hu

Láttam a fényt az alagút végén...

Az idén áprilisban megnyitott linzi Musiktheaterben november 5-én tartotta a Gerriets cég szakmai bemutatóját, amelyen pár magyar szakember is részt vett. Ez jó alkalom volt az új színházi komplexum bejárására. Példaértékű többtagozatos repertoárszínház épült.

De az a vonat volt. Így lehetne összefoglalni azt a sokkoló élményt, amit a linzi Musiktheaterben tett látogatás váltott ki belőlem. Ebben az új épületben, nemcsak a külön-külön is impozáns technikai rendszerek nagyszerűek az esztétikus és funkcionális építészeti térben, hanem mindezek összességének a szinergiája.

A linzi Musiktheaterben, olyan komplexumot ismerhettünk meg, amely a világ színházépítészeti élvonalába tartozik, és példaértékű minden, a jövőben felépülő kulturális intézmény számára. És a kulturális intézmény alatt nem csak a színházcélú épületeket értem. Az épület nagyszerűsége nem a méretéből, a minőségéből és a beszerelt eszközökből adódik, hanem a végiggondolt következetes, logikus tervezésből. Minden részletén látszott, hogy a tervezői team tökéletesen tisztában van a színház működésével, és ehhez alkottak tereket. A funkcióból indultak ki; azaz a színház köré terveztek épületet, és nem az épületben helyezték el egy színházat. Ez a szemléletmód a hazai „kulturális színterek” esetében sajnos nem mindig érvényesül.

Ezen az elven létrejött egy olyan „előadás-gyár”, amelyhez hasonlót nem találunk ha-

zánkban. Mindent, ami egy előadás létrejöttéhez szükséges, az épületen belül helyezték el, tehát a díszletek gyártása, raktározása is itt történik. A bejárás során először nem értettem, hogy az amúgy meglehetősen tágas és fedett teherportarész miatt a fa- és fémműhelyek közvetlen közelében van, viszonylag messzebb a színháztól. A magyarázat egyszerű, itt jellemzően nem díszletszállítás történik, hanem alapanyagok érkeznek, amelyekből díszlet, jelmez, kellék készül. Igaz, így a vendég előadások díszletét kicsit hosszabb úton kell szállítani, de ez a nagyfokú gépesítés miatt nem okoz problémát. Hatalmas előnyt jelent, hogy a színház szintje megegyezik a rakodórampáéval, ami jól illeszkedik a legtöbb teherautó platójához, de ha mégsem, akkor van egy állítható magasságú pódium, amit szintkiegyenlítésre vagy emelésre használhatnak. Akár több kamion számára is elegendő a hely, és ahhoz is, hogy ne kelljen elfordulni a díszletelemekkel a kirakódás során, hanem azokat egyenesen az itt használt tároló és szállító konténerre lehessen pakolni. Ezek olyan 2,5 tonna teherbírású platók (8,20x2,4 m), amelyeknek az egyik hosszú oldalát körülbelül 2 méter magas

rácscsal látják el, s amelyhez biztonságosan letámaszthatók a díszletek, a rövid oldaluk szintén zárt. A nyitott oldalukon vasrudakkal lehet – 60 cm-es rászterrel – lezárást létrehozni, így biztonságosan elválaszthatók a konténeren belül a különböző méretű elemek. A konténer mozgatását kerek „zsámolyok” segítik, az erőforrás pedig elektromos targonca. A minimális kézi anyagmozgatás után a konténer három helyre juttatható: a színházba, a díszletkészítő csarnokba vagy a raktárba. Ennek működését sajnos csak filmen csodálhattuk meg. Lényege, hogy az 55 konténer egy számítógép vezérelt, ötszintes, automatizált raktárban tárolják, ahol a következő előadáshoz szükséges elemek kerülnek mindig a leggyorsabban elérhető helyre. A saját produkciónál a leggyártott díszletelemeket a szerelőcsarnokban lehet összeállítani. Innen a színházba lehet juttatni, mert a csarnok egyik fala elhúzóható, és azon keresztül a hátsó színházba jutunk.

A főszínházban egy lenyűgöző méretű, 32 méter átmérőjű transzportdobforgó van, amelyben egy 15 méteres forgószínház található az egyik oldalon, a másikon pedig há-

Az elegáns bejárat a garázsból

Foyer

A nézőtéri világítási híd a világító gyűrű mögé rejtve

› romrésztes süllyedőpódium-rendszer.¹ Van két hatalmas oldalszínpad is, ahol láthattuk a használaton kívüli színpadkocsikat. A hasznos „játéktérrel” megegyező alapterületű próbaszínpad is a főszínpad mellett van, így az elkészült díszletet akár oda is lehet „tolni” közvetlenül az összeszerelés után. Mindebből kiderül, hogy milyen hatalmas alapterület és térfogat áll itt rendelkezésre, ugyanakkor az is, hogy egy ilyen komplexum gyorsabb, flexibilebb működést biztosít, kevesebb élőmunkaráfordítás mellett, mint az átlagos színház, ahol a külső raktárból történő díszletszállítás napi gyakorlat, mert sem a szükséges raktárkapacitás, sem a gyártás nem biztosított.

A műhelyek közül színpadszinten az asztalos-, a lakatos- és a szobrászműhelyben járunk, az első emeleten pedig az egyik festőtermet nézhettük meg. Mindegyikben rendet, tisztaságot, elegendő teret és nagyon magas szintű felszereltséget tapasztaltunk. A közlekedőutak az üzemi területen mindenhol kellően szélesek, így nem okoz tűzrendészeti problémát egy hangszer vagy jelmeztá-

¹ Részletesen Borsa Miklós cikke ismerteti a SZÍNPAD 2012. december 4-i számban, a 14. oldalon.

Kasírozó műhely

A próbához kitelepült vezérlőpultok a nézőtérén

roló „rack” elhelyezése. A hangszereknek természetesen külön klimatizált raktár jár. A zenészek részére – hangszercsoportokként – több kisebb hangolóhelyiség áll rendelkezésre, a komplett zenekar pedig egy akusztikailag optimalizált, tágas teremben próbálhat, ahol hangfelvételek is készíthetők. Erről néhány befüggesztett mikrofon és a „stúdió” ablaka tanúskodott. A mennyezetben van még három leereszthető „truss” is, amelyeken reflektorokat és hangfalakat is láthattunk a befüggesztett hangterelő kockák mellett. Így a terem a zenekari próbák mellett akár előadások helyszínéül is megfelelő.

A közelben található a „black box” stúdiószínpad, amely két részre osztható, és a két tér akár azonos időben használható. Látogatásunkkor egybe volt nyitva az egész terület, és két előadás előkészítő munkái zajlottak párhuzamosan. A nagyobbik részen, amely szélesebb és magasabb is – itt akár kétszintes díszlet is elfér, és több mint 100 néző –, éppen egy térszínpadot építettek. A szűkebb, kisebb területen pedig egy sokkal intimebb, „szobaszínházi” előadást készítették elő.

És most nézzük a fény- és a hangtechnikát. A stúdió mennyezetén a szokásos csőszterre felnézve, az első szembetűnő a reflektorok mennyisége. Kis túlzással, a meglévőknél sokkal többet már nem nagyon lehetne felpakolni. A második, amit észrevehetünk, a reflektorgyártók sokfélesége. Profil reflektorokból a legtöbb Robert Juliat, de láthatunk néhány ETC-t is, ezek Rosco I-cue tükörrel kiegészítve egyfajta szkennerként használhatók. A lencsés fényvetők is a francia gyár termékei, míg a pultot és a dimmereket az ADB szállította. Láttam tőlük több Svoboda lámpát is, „utca” világításhoz beállítva. Sok Par 64-est is használnak, a robotlámpákat pedig a Vari Lite VL 550-es színkeverős eszköze képviselte. Láttam mozgófejes LED-lámpát is. Sok scroller rendszerű színváltójuk is van. A termék méretéhez képest nagy teljesítményű reflektorokat alkalmaznak. A világítási rendszer tervezésénél az volt a fő szempont, hogy egy adott feladathoz megtalálják az optimális eszközt, ezért ennyire széles a beszállítói kör. Nálunk sokkal jellemzőbb, hogy „homogénebb” a reflektorpark, jellem-

Díszlettároló konténer a hátsó színpadon

Festőtér

Összeszerelő tér

Zenekari próbaterem

zően a kivitelező cég által képviselt gyártók termékeiből áll össze.

A hangtechnikából csak a hangfalakat regisztrálhattuk, line-array PA 3-3 top 1-1 sub összeállításban és szintén függesztve hagyományos effekt és monitor hangsugárhók a német d&b-től.

A tágas foyer szintén alkalmas különféle rendezvények helyszínének. A bejárást megelőzően itt hallgattuk meg a Gerriets-előadásokat. Természetesen hangosítással, projektoros vetítéssel és szcenikai világítással. A tervező szellemes megoldással tette – ezt a jellemzően közönségforgalmi teret – többcélúvá. A mennyezeten az alapvilágítást biztosító spotsor mellé, leereszthető fényvető tartókat, ún. „hoist”-okat is telepített, amelyeken csak betáplálás található, a mobil dimmereik részére, a vezérlés pedig kábel nélküli. Ezekről a tartókról az előtér szinte bármely pontja több irányból is plasztikusan bevilágítható, és díszletek, függönyök is belógathatók. Egy kisebb koncerthez elegendő Altman volt a tér különböző pontjaira beállítva, de az előadói pódium megvilágításához elegendő volt belőlük

négy. A vetítést egy 10 000 Ansi lumenes Panasonic projektorral oldották meg, egy egészen újszerű optikai rendszer segítségével. A projektort egyszerűen letették a dobogóra, a közönség felé irányítva, a vetítőfelülettől 1-1,5 méter távolságra, és innen vetítettek indirekt módon, egy közel 4 méter szélességű képet. Ez azért volt különleges, mert ebből a távolságból egy háttérderítő sem világít be sokkal nagyobb területet, de itt egy éles, trapéztorzítás-mentes képet láthattunk!!!

Végül most jöjjön a 970 fős nagyterem! Kalauzunk a színház színpadfelügyelője, **Hubert Wolschlager** volt, így a gépészet ismerhettük meg jobban, de szerencsére azért megmutatta a földszinti nézőtéri rész mögött található vezérlőhelyiségeket is, illetve a közepén található vetítőfülkét, ahol egy 20 000 Ansi lumenes Panasonic projektor és egy távvezérelhető kamera van elhelyezve. A világosítók a fő pulttal (ADB Freedom) a próba idejére kitelepültek a nézőtérre, így a helyiségben csak a vészpultot találtuk meg a fényvetők kiosztásának rajzát. A hatalmas színpadhoz természetesen nagy és komplex

világítási rendszer is tartozik. Néhány adat a kivitelező Kraftwerk Living Technologies GmbH internetes oldaláról: 1000 db fényvető, ebből 400 db profil, 56 DMX univerzum, 18 dimmer szekrény, 38 „kábel nélküli” vezérelhető mobil dimmer. 300 km kábelhossz, és 3700 kW teljesítmény.

A leírás ugyan 55 „mozgófejes” gépről beszél, de a pozícióterképen én legalább 70-et találtam. Az eltérést valószínűleg az okozza, hogy a motoros kengyeles fényvetőket ők máshova sorolják. Ebből a listából is sejthető, hogy ez egy világosító Kánaán, de hiába lenne a sok technika, ha nem lehetne azt a megfelelő pozíciókba beszerelni.

Haladjunk a nézőtér felől a színpad felé. A hagyományos, patkó alaprajzú nézőtér három erkélysorral rendelkezik. A negyedik szint a fényvetőké, itt csak Robert Juliat gyártmányú profil fényvetőket helyeztek el. Ez egy nagyon hasznos pozíció, de nem helyettesítheti a világítási hidat. Ezt itt nagyon szellemesen és esztétikusan oldották meg, csillár helyett egy hatalmas gyűrűt függesztettek be, amelynek az alját színkeverős LED-ek borítják az opálüveg lap mögött, ezek segítségével tetszőleges hangulatvilágítást lehet biztosíta- >

Lakatosműhely

Hangvezérlő

Hordozható vezérlő

Oldal világítási tartók a színpadon

ni. Működés közben fényfüggöny mögé rejtje a technikát, mert a gyűrű felső része járható fényhíd, amelyen – leginkább a színpad felé eső íveken – helyeztek el gépeket. A profilok mellett itt már használnak kis feszültségű parabolatükrös fényvetőket is. Az előszínpadi hangvetőbe 7 db teleszkópra szerelt Vari Lite VL 1100-es fém-halogén robotlámpa került, amelyeket ha nem használnak, akkor vissza tudnak húzni a mennyezetbe. A plasztikus oldalfényeket oldalanként 3-3 világítási kamra biztosítja, itt is van robotlámpa a hagyományos lámpák mellett. Az első kamra a zenekari árok mellvédjével esik egy vonalba, ami tökéletes pozíció, ha azt lefedve játéktérnek használják. A másik kettő egyenletesen került elosztásra a proszcéniumnyílásig.

Az eddig felsoroltakból is látható, hogy sikerült egy olyan „klasszikus” színházi teret létrehozni, amely megfelel a közönség elvárásának, ugyanakkor a korszerű világítás lehetőségét is biztosítja. Olyan módon rejtje el a technikát, hogy nem korlátozza annak használatát. Ez a régebbi színházépületek esetében szinte feloldhatatlan ellentmondás.

A színpadnyílás mögött is találunk néhány egyszerű megoldást. A kétszintes, mozgatható proszcéniumhíd alatt, még elhelyeztek 5 darab VL 1100-et, amely szükség esetén „kilát” az előszínpadra is. A két világítási toronyból és az oldalkarzatokról lehet világítani, az alsó karzat gépeit 3-3 „hoist”-ra telepítették, így azokat akár fejmagasságig is le lehet engedni. Minden tartón 1-1 VL profilt láttam a 3000-es szériából. A hagyományos reflektorok (PC és profil) mellett itt már sok Altmant is használnak. Ezeket felhúzott állapotban a karzatról lehet állítani. A színpad fölött 3 világítási tartót helyeztek el, amelyeken csak távvezérelhető gépeket használnak, 4 darab VL és 7 darab mozgókengyeles színváltós, redőnnyel szabályozható Fresnel lensés fényvető összeállításban.

A világosítók és a hangosítók egy nagyméretű raktáron osztoznak, amely a bal oldalszínpadra nyílik. Itt még láthattam az utcakocsikat, LED-rivaldát, aszimmetrikus háttérderítőket, további VL „bólintós” lámpákat, csillárokat stb.

elképesztő mennyiségben. Láthatólag az „erő velük van”, nehezen tudom elképzelni, hogy egy szcenikai kérést – eszköz hiánya miatt – ne tudjanak teljesíteni. Ez a raktár valóságos Ali Baba barlangja, itt kapják meg a szereplők a mikroportokat és fülmonitorokat. (Sennheiser EM 3732 és SR 2550), itt láttam egy „csokor” mikrofonállványt a tárolórekeszben, rajtuk Neuman mikrofonokkal. Még plazmamonitorokat és projektorokat is tárolnak itt.

A hangfalakat az egész épületben a d & b szállította, a fő hangfalbázis 7-7 Q1-es line-array 1-1 függesztett subbal, amit 3 darab center egészít ki. Sajnos nem hallgathattuk meg a rendszert működés közben, pedig épp egy musical próbája folyt, de akkor mi a színpadot jártuk be. A körbevezetés legutolsó állomása volt a hangfülke. Mielőtt bárki a szívéhez kapna, van a nézőtéren is állandó keverőállás, így a fülkéből nyilván csak az egyszerűbb előadásokat keverik. Az épületben mindenhol a Stageteo Aurus nevű pultja teljesít szolgálatot Nexus végpontokkal, aki ennél többet szeretne erről tudni, az keressen rá a gyártó honlapjára. A digitális keverőkre általában jellemző, hogy tudásukhoz képest viszonylag kevés helyet foglalnak, mert lényegesen kevesebb kezelőszervet találhatunk rajtuk, mint egy ana-

Mobil ügyfélpult

lóg pulton. A rendelkezésre álló, akár több száz jelforráshoz nincs közvetlen hozzáférésünk, hanem azok több „rétegben”, úgynevezett „layeren” helyezkednek el. Itt viszont egy nagy analóg pulthoz hasonlóan – öt-nyolc csatornás blokkba rendezve – 40 csatornát közvetlenül elérhetünk úgy, hogy minden csatornánál megtalálhatók a legfontosabb kezelőszervek. Minden nyolcas egységhez tartozik egy nagyméretű monitor is. Ezek az egységek külön-külön „lapozhatóak”. A master szekció kétegyesnyi helyet foglal el középen, a pult mérete lehetővé teszi, hogy két hangmérnök dolgozzon rajta egyszerre úgy, hogy egyikük a mikroportokat, másikuk pedig a zenekart keveri. A Stageteo Aurus rendkívül sok szolgáltatást nyújt hangszín- és dinamikasabályozás, automatizálás tekintetében, de a cég koncepciója szerint nem érdemes mindent a pultba integrálni, így az effektprocesszor a tc elektronics M6000 outbord eszköze.

Megcsodálhattunk egy olyan komplexumot, amelyben minden hihetetlenül magas színvonalú, minden az előadást, a közönség és az ott dolgozók, kényelmét szolgálja, és minden részegység logikus egységben kapcsolódik egymáshoz.² Az épület a város központjában áll, homlokzatával egy nagy parkra néz. A tömegközlekedésen kívül a 270 gépkocsit befogadó, kétszintes, tágas mélygarázs is rendelkezésre áll a nézők számára. Az épület tetejét napelemek borítják, és a belső lépcsőházak felülről és oldalról is kapnak természetes fényt.

A 180 millió eurót, amibe az épület került, egyszerűen használták fel, világszínvonalú zenés színház született, aki teheti, nézze meg személyesen, vagy ha máshogy nem, legalább virtuálisan a YouTube segítségével: Musiktheater Linz / Opera House Linz (Austria). Ajánlott linkek: http://www.youtube.com/watch?v=UaAv-ci_scc, <http://www.kraftwerk.at/en/references/show/musiktheater/>

Simon Ottó

² A Musiktheater főbb adatai megtalálhatók a SZÍNPAD 2013. szeptember 3-i számának 56. oldalán

Új színházépületek Európában

Harpa Koncertterem és Konferenciaközpont, Reykjavík

Reykjavík keleti kikötője és a fővárost a tengerrel összekötő út egy átfogó rehabilitációs terv keretében újul meg az utóbbi években. Ennek részeként épült meg a tengerparton, a régi kikötőnél Izland legújabb nevezetessége, a Harpa koncertterem és konferenciaközpont (építészek: Henning Larsen Architects,

Fotók: Paul Aguraiuja, Karli Luik

Studio Olafur Eliasson, Batteríð Architects). A 2011-es megnyitó óta a koncertterem híre – és az épület képei – bejárták a világot; számos kitüntetés mellett 2013 őszén elnyerte az Európai Unió legjobb kortárs épületének járó Mies van der Rohe díját is.

A komplexum négy nagy csarnokot foglal magában. A tömbök súlyos, aszimmetrikus alakzatban borulnak rá a földszintes előcsarnokra, hatalmas hegytömböket formálnak, felidézve a sziklás izlandi tengerpart hangulatát; ez a tömbszerűség izgalmas kontrasztban áll a szabálytalanul hullámzó sávokban, megtört vonalakban sorakozó, több mint ezer darab tizenkétszög alakú, háromdimenziós üveghasázból álló homlokzattal, ami a környezet minden fényét kaleidoszkópként, más és más színárnyalatban töri meg. A vibráló látványt nyújtó homlokzat a dán-izlandi származású világhírű építész és tájépítész, Olafur Eliason elképzelése nyomán készült. A folyton változó nappali fények az előcsarnokot is színes fényjátékkal telítik. A homlokzat többi ré-

sze és a tető egymásba ékelődő felületei is ezt a geometriai rendszert viszik tovább.

Az épület óriási, 29 000 m²-es alapterülete egyszerre több zenei eseményt tud befogadni. A legnagyobb koncertterem mintegy 1700 férőhelyes, világszínvonalú felszereltséggel, itt rendezik meg a nagy koncerteket, opera-előadásokat. Egy kisebb terem 520 nézőnek ad helyet, mozgatható színpad szolgálja ki, itt kisebb zenei események, jazz-estek, fogadások zajlanak. A termet minden irányban a tengerre és a városra néző erkélyek veszik körül. Közvetlenül összenyitható egy má-

sik, 325 ülőhelyet befogadni képes teremmel, nagyobb eseményekre a kettő egyetlen nézőteret tud alkotni; színházi előadásokra is alkalmas, ilyenkor 840 ülőhelyet tudnak kialakítani. A legkisebb terem 195 férőhelyes, ebben szólóesteket, előadásokat tartanak. A termek ADB Warp reflektorokkal és ETC Congo fénypultokkal vannak felszerelve.

A Harpa 2011 májusában nyílt meg, azóta az Izlandi Szimfonikus Zenekar és az Izlandi Opera állandó otthona, de a legkülönbözőbb zenei műfajokat és stílusokat is befogadja. Koncerteket, zenei programokat, ta- ➤

› lálkozókat, konferenciákat rendeznek itt, ezenkívül étterem és kávézó, zeneműbolt és ajándéktárgyak butikja működik benne. Az akusztikát, a hangszigetelést és a színpad- illetve hangtechnikát az észak-amerikai Artec Consultants tervezői alakították ki.

<http://en.harpa.is>

A lisszaboni Thália Színház átalakítása

Lisszabon nemrég átadott színháza, a Thalia 1843-ban épült neoklasszicista stílusban. Eredetileg grófi magánszínház volt, a tulajdonos Farrobo gróf kastélyával és parkjaival szemben, különlegesen gazdag díszítéssel, ara-

2008-ban a portugál kormány megbízásából kezdődött az épület többfunkciós intézménnyé alakítása. Két portugál építész, Gonçalo Byrne és Barbas Lopes irodája tervei alapján a palota bejárata megmaradt, illetve újjáépült az eredeti állapotában. A mögötte álló színházi tömb maradványai köré pedig egy vékony, terrakotta színű betonháj került, és egy üvegpavilonnal kiegészítve ma előadások, művészeti események befogadására szolgál. A nézőtér és a 23 méter magasságú színpad megtartotta eredeti tömegét, belül a falak romjait érintetlen – természetesen konzervált – állapotban meghagyták, lenyűgöző díszletként állnak a térben. Minimális technikai felszerelés beépítésével egy hatalmas arénatér keletkezett, ahol kiállítások, koncertek, nagyobb közönséget befogadó rendezvények, tévéközvetítések kapnak helyet. A neoklasszicista épülettömeghez csatolt új szárnyban, az üvegházban fogadásokat tartanak, és egy kávézó működik.

Az átalakítással létrejött színház igazi közösségi intézmény lett, régi és új értékeit ötvöző kulturális központ. Az utca felé az eredeti neoklasszicista oszlopcsarnok újjáépítésével historikus szépségű homlokzat, már-

nyozott faburkolattal, hatalmas velencei tükörökkel és csillárokkal. 1862-ben porig égett, majd tulajdonosa teljesen elszegényedett, és a színháznak százötven éven át csak a romjai álltak az egyre terjeszkedő főváros egy csendes negyedében, a városi állatkert szomszédságában.

vány színxekkel és finoman faragott oszlopfőkkel, mögötte homogén tömb, az építészeti részletek teljes hiányával, belül pedig a kettő összehatását impozáns térélménnyé emelő, kortárs előadásokra alkalmas játéktér.

<http://arqa.com/en/architecture/teatro-thalia.html>

No99 Szalmaszínház, Tallinn

Európa egyetlen szalmabálából épült színháza mindössze fél évig állt Tallinn közepén. 2011-ben épült, kifejezetten arra a célra, hogy Tallinn, mint Európa Kulturális Fővárosa, azon a nyáron néhány különleges programot itt rendezhessen meg. Építészei, az észti Salto Architects csapata (Maarja Kask, Karli Luik, Ralf Lööke és Pelle-Sten Viiburg) részint művészi installációt terveztek, részint egy csarnokot, amely megfelelő akusztikai körülmények között 430 négyzetméteren egy közös terű színpadot és nézőteret tud befogadni. A szalmaszínház ötlete Ene-Liis Semper és Tiit Ojasso, a 2004-ben alakult No99 alternatív színtársulat rendezőpárosának kezdeményezéséből származott, akiket hangsúlyozottan az érzékek szerepére építő előadásai révén évek óta a legjobb észti színházi rendezők között tartanak számon.

Az ideiglenes színház a hajdani barokk stílusú földvár, a Skoone-bástya tetején épült. A 20. század elején a bástyát városi kertként kezdték használni, majd a szovjet időszakban a civilektől elzárt elit pihenőrésszé lett a szovjet haditengerészet tisztjei számára, mellette nyári faszínház épült, a tetején szépen gondozott parkot alakítottak ki. A faszínház leégett, majd hamarosan kivonultak Észtországból a szovjet csapatok; az erődítmény két évtizeden át funkció nélkül, lezárva pusztult a város közepén. A Szalmaszínház megépítése így a város egyik fájó pontját gyógyította, ideiglenes használata által felmutatva a területben rejlő lehetőségeket.

Az egyterű csarnoképület téglalap alakja pontosan azon a helyen áll, ahol egykor a haditengerészet tragikus sorsú faszínháza; a néhai színházhoz fölvezető lépcső lett most a Szalmaszínház fedett bejárója és előcsarnoka. A feljáróba kisebb könyvesboltok, programirodák telepedtek. Az épület körül városi parkot alakítottak, pihenésre és kikapcsolódásra szolgáló tereptárgyakkal: egy óriási méretű sakkasztalt, pingpongasztalt, hintákat, homokozót, egy közösségi kemencét – csupa olyan eszközt, ami a városlakók nemfogyasztói típusú szabadidős együttlétét szolgálja.

Az épület, egyetlen nagy, tagolatlan tömb, feketére festett vakolatlan szalmabálák sűrű tömege, amely szinte a park fölött lebeg; az egykori lépcső fölött lenyúló „farka” játékosan cikcakk formában lépked lefelé a város irányában. A szalmabála hagyományos építőanyaga igen ritkán szolgál közösségi tereket, és a kortárs építészet sem fedezte föl még nagyvonalú, elegánsan formált kompozíciók kialakítására. Megerősítésként egy könnyűacél rácsszerkezet tartja a bálafalakat, ez szintén egyedi innováció. Mivel az épület

ideiglenes célra készült – mindössze hat hónapig állt, a szezon végén, 2011 novemberében elbontották –, nem kapott olyan szigetelést, amit a hagyományos szalmabála házakon alkalmaznak; ezáltal viszont a szalma

nyers felülete a kortárs építészetben alig tapasztalható, különleges taktilis élményt nyújtott.

http://pohuteater.no99.ee/straw_theatre
Götz Eszter

A látványcsináló

Az osztrák színházi életben jól ismerik, autodidakta jelmeztervező, stylist, enteriőr- és díszlettervező, a bécsi konzervatórium tanára, és tanít Elfride Ott Színiakadémiáján. Tehetségét, szívósságát hazuról hozta, művészi érzéke, ízlése, környezetkultúrája viharos gyermek-kora tapasztalataiból táplálkozik.

A debreceni érettségi után szabó-varró szakmát tanult, mert nem volt lehetősége a továbbtanulásra. Hogyan vezetett az útja a színházhoz?

1964-ben meghívó útlevelemmel jöttem ki Bécsbe nyelvtanulás céljából, rögtön egy butikban kezdtem dolgozni, majd férjhez mentem, és felneveltünk négy fiút. Amikor a legkisebb is iskolába került, lehetőségem nyílt a Bécsi Staatsoper jelmezműhelyében elhelyezkedni. Fél ötkor keltem, elindítottam a fiukat az iskolába, és 7-től már a varrodában

Mária Kappeter

J. Nestroy: Der böse Geist Lumpazivagabundus (Lumpaciusz Vagabundusz), Burgtheater, 2013

J. Nestroy: *Mädl aus der Vorstadt* (Volt egy lány a külvárosban) Burgspiele Hainburg 2012

J. Nestroy: *Das Gewürzkrämerkleblatt* (avagy a Büntetlen bűnösök)

J. Nestroy: *Einen Jux will er sich machen* (a darab angol átdolgozásából született a Hello Dolly)

dolgoztam. Nem volt könnyű az elején, mert ott 43 nő ült a varrógépek mellett, és nagyon utálatosan nézték az új jövevényt, aki lelkesen dolgozott. Mondták, lassítsak, ne dolgozzak olyan gyorsan, mert az nekik hátrányos.

Aztán hat éven keresztül a különböző részlegeknél helyettesíttem azokat, akik megbetegedtek, szabadságra mentek. Én voltam a Mädchen für alles. Így ismertem meg az anyagbeszerzéstől, a szabás-varrástól a textildesztésig és kikészítésig, a jelmez-összeállítástól a kellék- és kalapkészítésig a színpadra állítás teljes folyamatát. Az ebédszünetekben átrohantam az Operába, hogy megnézzem a díszletet, amihez a kosztümök készültek. Kicsit segítettem a Burgtheater jelmezműhelyében is, amely az Operával együtt állami igazgatású. Mind a mai napig ebből a gyakorlatban megszerzett tudásból élek, varrni ugyan már nem varrok. Végül a jelmeztervezőkhöz kerültem.

Az Operában azt szerették volna, hogy maradjak ott jelmeztervezőnek. A jelmeztervezők – voltak vagy nyolcan – megkeresték a szakkönyvekben a rendező szája ízének leginkább megfelelő modellt, fénymásolták, és kiadták a munkát a szabászoknak, varrónőknek. Ez azonban nem az én világom volt, nem akartam kisinasként kávé főzni, mások elképzelését szolgáiban kiszolgálni. Az Operá-

ban – mint egy nagyüzemben – mindenki egy-egy feladatra szakosodott, én pedig a teljes folyamatot tudom és szeretem végigcsinálni.

Hogy tudta ezt a szándékát végül megvalósítani?

A Bundestheaterverband igazgatónöje, Schlesinger professzor asszony ezt pontosan értette, és amikor a Kammeroper jelmeztervezőt keresett, engem ajánlott. Ez már a hetvenes évek legvégén történt, itt is gyűjtöttem a tapasztalatokat, amelyek birtokában az újabb feladatok már könnyebbek voltak. Majd a televízió következett, filmek, egy japán film Beethovenről, azután az önállóság, ami nem jelentett irányváltást, hiszen az utóbbi 25 évben szabadúszóként ugyanazt teszem, mint amivel egész pályafutásom alatt foglalkoztam: ruhát tervezek alkalomhoz, színdarabhoz, egyéniséghez illő öltözéket a megfelelő kiegészítőkkal, berendezem a miliót.

A rendezők, igazgatók – különösen azok, akikkel már dolgoztam együtt és ismernek – rendszeresen megkeresnek, és így folyamatosan van munkám. Soha nem kellett keresnem a megbízásokat, azok találtak meg engem. Mindig úgy jön a következő munka. Évente, a szezonnak megfelelően mindig bi-

zonyos embereket keresnek meg, hiszen a rendezők választják ki a munkatársaikat.

Mi a munkamódszere?

Megkapom a darabot és elolvasom, fantáziámban kialakulnak a képek, rögtön látom az egészet. Ezután elmondja a rendező a koncepcióját, megbeszéljük a stílust, a darab hangulatát, képi világát. Akkor én elmondom, hogy ezt így gondolom, mit szólnak hozzá. Egyeztetek a díszlettervezővel és a tárgy- és műhelyvezetővel. Ritkán kérnek rajzos jelmezterveket, mert akikkel dolgozom, azok ismerik a munkáimat, és bíznak bennem. Tudják, mire számíthatnak, és ha a próbák közben valami nem tetszik, azt úgyis mondják, és akkor természetesen módosítok.

Ma már általában – a pénzsűke miatt – nem igazán varrnak új jelmezeket. Először az ócskapiacokon kezdek kutatni. Ott már jól ismernek. Aztán körülnézek a jelmeztárakban, hogy honnan mit lehet kölcsönkérni. Ehhez jó munkakapcsolatok kellene, és hála a pályafutásomnak, nemcsak az Operában – ahol tanultam – találok nyitott ajtókra, hanem a legtöbb színház jelmeztárában örömmel fogadnak. Mindig én keresem ki – a rendező instrukciója alapján – a szükséges darabokat. Nemcsak a jelmezeket, legtöbbször a kellékeket is. Sőt a Stadtheater Badenben a bútorok- >

› ról, a kárpitokról, tapétákról is kikérték a véleményemet. Megmondom, hogy jó lesz a darabhoz, megy-e a darabhoz. Ez azt hiszem, ez a bizalom a sok év munkájának a gyümölcse.

Temesváron is dolgozott, ott hogy sikerült ezt a munkaszellemet megvalósítani?

1995-ben a Denevért kellett ott színre vinni. Elmentem a német és a román operaházba, és a magyar színházba is. Bemutkoztam, elmondtam, örülök, hogy itt vagyok, és nagyon megköszöném, ha kosztümöket kérhetnek kölcsön. A magyar színházban gyönyörű díszmagyarokat találtam. Másnap a kintinban mondtam, hogy a legszebb férfiakat szeretném ezekben beöltöztetni. Kiderült, mind román táncosok voltak, és nagyon jól néztek ki.

Vittem egy kiló kávé, és kértem, minden reggel igyunk együtt egy kávé, hogy megbeszéljük az aznapi teendőket. Először nagyon bizalmatlanok voltak az osztrákokkal szemben. Nem jöttek időben, laza volt a munkastílusuk. Azt mondtam, hogy azt csinálnak, amit akarnak, de a próbára mindennek készen kell lennie, és velük kezdtem dolgozni. Ezzel sikerült megnyernem őket. Ezután már úgy dolgoztak, mint az angyalok. Még sokáig kaptam hálálkodó leveleket tőlük.

Van kedvenc stílusa?

Nehéz lenne egyet kiválasztani, mert mindegyiket szeretem. Nem szeretem azonban a túl steril munkákat. A tiszta barokk vagy rokokó, vagy csak biedermeier jelmezek világa túl unalmasak nekem. Nagyon szeretem, ha szabad egy kicsit fűszerezni, csavarni a tiszta stílusokon, és ez általában be is szokott válni.

Bécsben él, de Erdélyi származású, a Bethlen nevet viseli. Kalandos gyermekkorra volt, a család 1944-ben menekülésre kényszerült, a magyarországi letelepedés sem jelentett menekvést. 1951-ben az arisztokrata családot Jászkisérre telepítették ki. Az édesapja saját erejéből és tudásával a parasztnak mintaképe lett. Életre szóló példát adott, ahogy ebben a családban senkit nem gyűlölték, nem szidtak, nem volt ellenséggé, nem különböztettek meg embereket származásuk, ideológiai hovatartozásuk alapján. Szülei hat gyermeket neveltek, háromdiplomás, hét nyelvet beszélő édesapja a kitelepítés után villanyszerelő szakosított segédmunkásként dolgozott Vácott.

Az általános iskoláit (a kitelepítés miatt) Budapesten, Jászkiséren aztán újra Budapesten majd Nagymaroson, a gimnáziumot pedig Debrecenben, a Szvetics katolikus középiskolában végezte. Kitanulta a varrónői szakmát. Később az itt szerzett tudásalap és a családi háttér sokat segített.

Bécsbe kerülve férjhez ment és négy fiút nevelt fel. Lehetősége nyílt, hogy a Wiener Staatsoper jelmezvarró műhelyébe kerüljön. Az operaházi és burgtheateri tanulóévek után önállósdott. Mint jelmeztervező sokat dolgozott a Glória Theaterben, az Akademie Theaterben, a Theater der Josefstadtban, a Raimund Theaterben, a Theater der Jugendben, Ronacher Theaterben, a bécsi English Theaterben, és a badeni Stadttheaterben is. Megkeresték az osztrák, sőt a japán televíziótól is, és megbízásokat kapott Münchenben is.

28 éven keresztül tervez és dolgozik a Burg Liechtenstein-i nyári fesztiválokon. Elfriede Ott – a rendkívül sokoldalú, Ausztriában népszerű színésznő – jelmeztervező munkatársat keresett vadonatúj ötletéhez, egy Nestroy-fesztiválhoz. őt ajánlották, és a bemutatkozásból életre szóló kapcsolat, a szakmai együttműködésen túl mély barátság alakult ki.

20 évig a bécsi Konzervatóriumban tanított, jelenleg a Schauspielakademie Elfriede Ott Stúdió előadója.

J. Nestroy: Der Nachtwandler (Az alvajáró)

Magyarországon a nagy színházak saját jelmezműhelyei, varrodái leépülőben, megszűnőben vannak. Mi a helyzet Ausztriában?

A nagyobb repertoárszínházak mindegyikének van saját műhelyük: díszletgyártó, jelmezvarró, cipész stb. A kisebb társulatoknak már kevésbé. Mostanság azonban nagyon spórolós lett minden, úgyhogy lassan farmerban és fürdőruhában játsszák a darabokat itt is, mint máshol. Még az Opera műhelyében is megváltozott a helyzet, régen gyönyörű anyagokat hoztak be Brüsszelből, Pá-

Kirakatbaba egy jótékonyági rendezvényen

rizsból, Milánóból. Ma már egyre több a műszálas anyag ott is, ezeket nem festik. A varrodában is darabbérben kell dolgozni, egy monopolhelyzetben lévő gyár lett, sajnos a művészet teljesen háttérbe szorult. A snittek azonban még mindig korabeliek.

Menyire van utánpótlás ezekben a nagyon speciális színházi szakmákban?

Minimális, most éppen létszámstopp van az Operában, nem is vesznek fel senkit a pénz hiánya miatt. Pedig ráadásul még nagyon rosszul is fizetik őket. Érdekesen változott a világ: amikor az Operában dolgoztam, mindenki büszke volt arra, hogy a házhoz tartozik. A főigazgatótól, a művészeket és a műhelyek dolgozóit keresztül a műszakiakig, egészen az egyszerű takarítónőig egy lelkes, összetartó társulat volt. Ma már ez a közösségi szellem elveszett.

Úgy tudom, közben tanít is?

Igen, bár nem járhattam egyetemre, a szakma egészét a gyakorlatban sajátítottam el. Kötelességemnek érzem, hogy tudásomat, tapasztalataimat továbbadjam. A tervezői munkám mellett színésznövendékeket tanítottam 20 évig a Konzervatóriumban. Most a Schauspielakademie Elfriede Ott Stúdióban vezetek szemináriumokat. A stúdióban négyéves színészképzés folyik, ahol idén 12 fiatal

J. Nestroy: Der Nachtwandler (Az alvajáró)

J. Nestroy: Der böse Geist Lumpazivagabundus (Lumpáciusz Vagabundusz), Burgtheater 2013

kap államilag elismert diplomát, a legjobbakból valóban színész lesz. Ezenkívül szemináriumok és workshopok szolgálják a továbbképzést elsősorban, és ezeken bárki – aki a színház iránt érdeklődik – részt vehet.

„A maszk és a jelmez körül” címmel kicsi történelmet, esztétikát, építészetet, színtant, smink és maszktechnikákat, kultúra- és divattörténetet tanítok. Mozgástechnika-órán megtanulják, hogyan kell például egy rokokó ruhát viselni, vagy fiatalnak egy öregembert eljátszani. Hogyan kell egy nyakkendőt megkötni, milyen alkalomból, hogyan kell megteríteni az asztalt. Mi a legyezőnek a funkciója, milyen titkos beszédet lehet egy legyezővel, kesztyűvel vagy a csipke zsebkendővel eljátszani. Hogyan

csókolunk kezét stb. Ezeket mind tanítom nekik, és ők borzasztóan élvezik.

Elviszem őket múzeumokba, a színházak jelmeztáraiba, ahol felpróbálhatják a különféle kosztümöket, kellékeket. Évente egyszer felvonnulunk a belvárosban. Viszek egy rakás ruhát, parókát meg a sminkesemet, és mindenki felöltözhet parókával annak, aminek szeretne. A felvonulás mindig nagy közönséget vonz, általában először az olasz turisták követnek, utána a franciák és utána az osztrákok. A fiataloknak pedig az a feladatuk, hogy kapcsolatot találjanak az emberekkel. Ez a happening mind-egyiknek óriási élmény, hatására megnyílnak.

Ez az oktatás most a legfontosabb számomra, élvezem a fiatalok lendületét, tehetségét.

Tulajdonképpen honnan van ez a nagy affinitása, jó ízlése, stílusérzéke a színházi munkához?

A gyökerek a gyerekkoromig nyúlnak vissza. Menekültünk Erdélyből, így semmink sem volt. De a szüleim mindig otthont teremtettek a családnak. Aztán kitelepítettek, ott is otthon volt, szegényes körülmények között,

J. Nestroy: Der Nachtwandler (Az alvajáró)

J. Nestroy: Umsonst (Zenés bohózat, a német Liliomfi) Volkstheater 2013

de nem volt vetetlen ágy, mindig volt egy nő. Falun láttam a parasztok, a munkások (édesapám is munkás volt) életét. Láttam, hogy hogyan öltöztek, hogyan éltek. A környezetemnek minden rétegét megismertem, hála az életemnek és az adottságoknak.

Azáltal, hogy mindig menekültünk, mindig gyorsan kellett új fészket rakni. Mindig a harmónia keresése és megteremtése volt a feladat az adott körülmények között. A színdarabok is ezt kívánják. Nem a gombokról kell beszélni a rendezővel, hanem partnerként ötleteket, gondolatokat és tanácsot kell tudni adni egymásnak.

Ehhez természetesen az kell, hogy az embert munkatársnak fogadják el. Ez nálunk is így van, de az ember a sok év tapasztalat és a kora által érett lesz, és az érettség az egyben partnerséget és tekintélyt eredményez. Ez és az alap fontos, amivel élni lehet. Hálás vagyok a sorsnak, hogy azzal foglalkozhatom, amit nagyon szeretek.

Köszönöm a beszélgetést!

– szji –

BÁBSZÍNHÁZ

Párkereső bábok – *BUNRAKU*

Autentikus japán bábszínház mutatkozott be ősszel Budapesten, a Centrál Színházban. Az Asiri-za társulat a szigetország északi csúcsáról, Hokkaidóról érkezett, hogy hagyományos előadásmódban tolmácsolja a japán színházkultúra egyik különlegességét.

Az Asiri-za Hokkaidón egyedül viszi tovább a bunraku játék tradícióját. Noha a bunraku Japánban egy-egy család számos nemzedékén át öröklődő hivatás, és nem ritka, hogy évszázadokon át viszik tovább az ősök mesterfogásait, az Asiri-za egészen friss szerveződés: 1995-ben alakult. Ekkor állt össze néhány fiatal, akik elvégezték a szapporói gyermekszínház által indított tanfolyamot, hogy évente egy újabb bemutatóval, vendéggéjétekkel, fesztiválszereplésekkel és workshopokkal tartsák életben az ősi színpadi műfajt egy olyan környezetben, Japán északi részén, ahol annak korábban nem voltak gyökerei. 2007-re az Asiri-zát már Japán egyik legjobb bábtársulataként tartották számon. A társulat

neve a hokkaidói őslakosok nyelvén annyit jelent: „új, újítás”, ami jelzi, hogy számukra a hagyomány nem csupán a formák tiszteletben tartását, de azok folyamatos újragondolását is jelenti. Játékukban mindez jól érezhető, amit a japán bábtradíciót alig ismerő magyar közönség is megtapasztalhatott – az újításnak része, hogy a társulat, szakítva az évszázados hagyománnyal, női bábművészekkel is dolgozik.

Egy tradicionális japán bábjáték befogadásához a mai nyugati ember csak teljes nyitottsággal viszonyulhat. Sem a bábok látványa, sem a játék stílusa, időkezelése, hangzása vagy látványvilága nem hasonlít az európai bábjátás elemeihez. Az előadást vontatottan, néhol túljátszottan, másutt kevésbé érthetően érzékelhetjük, ha nem vesszük át azt a sajátos ritmust, amit a kéthúrú penge-tős hangszeren, a samiszenen játszó zenész, illetve a párbeszédet kántáló hangon előadó énekes diktál. Valójában nem is a bábok, hanem ők ketten az előadás főszereplői. A színpad bal oldalán, egy kis emelvényen helyezkednek el, figyelemmel kísérik a játé-

kot és a közönség reakcióit, az ő feladatuk a hangsúlyok kiemelése, az érzelmi árnyalatok hangokká formálása, a figyelem fenntartása. A Centrál színpadán a narráció *Takemoto Sinentajú* fantasztikus produkciója volt, samiszenen Curuszava Jae játszott. Kettősük finom zenei dramaturgiával ötvözte a bábokkal megjelenített történeteket.

A *Párkereső* című előadás az eredeti japán bábjátéknak egy európai színpadra szánt, erősen rövidített változata; az a két jelenet és az őket bevezető termékenységi tánc, amit itt a közönség bő két óra alatt láthatott, Japánban egész napos látványosságot tesz ki. A bunrakanak abban a változatában, amelyet az Asiri-za művel, három bábszínész mozgat egyetlen bábót, szigorú hierarchiában együttműködve. Eredetileg kesztyűbábok voltak a ma már fából kifaragott figurák, melyeknek nem csak törzse, de a karja, keze, lába, kezének ujjai, szája, szeme, még a szemöldöke is részt vesz a kifejezésben. Az arcjáték ugyanolyan fontos része a bábozásnak, mint a végtagok mozdulatai. A fekete ruhába öltözött bábszínészek évek alatt sajátítják el a tö-

kéletes technikát; a japán bábos hagyomány úgy tartja, „tíz év a láb, tíz év a bal kéz”. A három bábszínész hierarchiája pontos szabályok szerint működik. A majdnem ember nagysá-

A bábfigurákat fából faragják, és gazdagon díszített, természetes anyagokból készültek, és színükben, díszítésükben rendkívül összetett jelképeket hordozó ruhákba öltöztetik

gú báb teljes súlyát a vezető mester, az „omodzukai” tartja, a báb fejéből hátul kiálló fogantyút fogva. Lábán magasított talpú szandál van, így tud kissé fölé kerülni a báb-
nak; jobb kezével a báb jobb kezét mozgatja, és ő irányítja a legfontosabb részt: az arc mimikáját. Az első segéd, a „hidaridzukai” jobb kezével a báb bal kezét mozgatja, a második segéd, az „asidzukai” felelős a lábak mozdulataiért. A két segédet a vezető mester irányítja, szavak nélkül, testjelzésekkel és a bábfigurán áthullámzó finom mozdulatokkal. A háromjuk között lévő harmónia tökéletes, mint-ha egyetlen ember mozdulatait látnánk.

őket. A budapesti előadáson a japán társulat igyekezett minél többet megmutatni a bunraku tradíciójából, így a két epizód között az előadás rendezője, *Nisikava Korjú* – egy bunraku-játékos család ötödik generációs

családfője – maga mutatta be a bábok szerkezetét és a játékosok precízen összehangolt mozgásművészetét.

Mindent egybevéve, kivételes élmény volt az a két óra, amit az Asiri-za a Centrál színpadán töltött. A csörgővel és lábdobogással kísért páros termékenységi tánc után egy táncelemekkel kiegészített komédia (*Asszonyhorgászat*) következett, majd egy tragikus hangvételű szerelmes történet részlete (*Cseresznyefák a Hidaka partján*). Az előadást magyar felirat kísérte, de mellette a mesélő a dramaturgia hangsúlyos pontjain magyar szavakat is fűzött az elbeszélésbe, olyan különleges zenei tehetséggel és páratlan humorral, hogy a közönség figyelme egyetlen hangot sem hagyott ki. A bábok expresszív mozdulatai, a cselekmény lélektani mélységei és humora, a szerelmes asszony önpusztítása, vagy a feleséget horgászó szolga burleszkszerű figurája plasztikus, gazdag kifejezéssel elevenedtek meg a dísztelen színpadon, finoman kibomló ösztönművészeti harmóniában ötvöződtek a látvány- és zeneelemek, a dramaturgia, a művészi mozdulatok és az előadás időkezelése. Noha a játék gyakorlatilag egyetlen elemet sem alkalmazott a modern európai színházi eszköztárból, mégis igazi kortárs produkciót láthattunk.

Götz Eszter

Paravánná faragott hagyomány

Fotók: Dobos Klára

Fabók Mancsi bábszínháza

Ha rákérdeznénk, mit tekintenek az emberek a bábszínház jelképének, valószínűleg nagyon sokan a jellegzetes paravánt választanák. Pedig ahogy a bábosok kiléptek a paraván mögül, úgy funkcióját is vesztve eltűnőben van a bábost takaró térelem. Persze ez csak részben igaz, hiszen ha a bábjátékos elrejtéséhez nincs is szükség rá, a báb mozgatása, egyéb technikai trükkök igénylik a „takarást”. Ennek köszönhetően a különleges, a játék szempontjából jobban kihasználható rafinált paravándíszletek lettek a meghatározóak. Népi elemekből építkező, különleges szépségű, praktikus paravánokat láthatunk Fabók Mancsi bábszínházában, amely arról híres, hogy a színészről népi szövegekre épülő, humoros, mindeközben mélységesen megindító, elgondolkodtató előadásaisal

„időtlen”, „kortalan” produciókat hoz létre – melyekben nem a „hagyományörzést”, a „portalanítást” érezzük, hanem a népi anyag és a tehetség élettéliségére csodálkozhatunk rá.

A saját előadásait író, rendező, játszó Fabók Mariann színésznő játéktérrel kapcsolatos elképzeléseit Mátravölgyi Ákos realizálja: letisztult játékterei a népi díszítőművésztünk, ősi hitvilágunk szimbólumrendszerének ismeretét sugallják, s közben a produkció dramaturgiai kívánalmainak is praktikusán eleget tudnak tenni. A hallhatatlanság országában paravánként szolgáló ládán ősi jelképek – köztük az üldözéses jeleneteknél vadul

forgó időszimbólum-kerék. S a rúdra akasztott Hold és a Nap vagy a világfára utaló, hangszerek tárolására is szolgáló fa mind azt jelzik, hogy időben és térben messze utazunk: a világmindenségbe s az öröklét körforgásába sodor majd a játék.

A *székely menyecske meg az ördög* című előadásához székelykaput faragtatott a tervező Mátravölgyi Ákos – nem csak a mese kezdetkezési helyére utalva: a ki-be nyíló ablakokkal, ajtócskákkal tagolt székelykapu a nyitottság, bezárkózás, kitárulkozás, elutasítás motívumainak sajátos kifejezése is. A játék végén a mennyországról és poklóról szóló példázattal is megtoldotta a színésznő a tör-

ténetet, ahol ténylegesen is kapuként szolgál a díszletelem.

A Kapós Böske ide-oda forgatható barokk népi ágya függőnyei árnyjátékhoz, bábozáshoz egyaránt jól használható, egy pillanat alatt akár gyóntatófülkévé alakítható, de jelzi, hogy a fiatal lány életében minden a testi szerelem körül forog.

E közegekbe természetesen a színésznő is népviseletben lép az „édes, drága” közönsége elé, hogy magától értetődő természetességgel vegye „birtokba” maga teremtette birodalmát, s vezesse be abba a nagyérdeműt...

Mikita Gábor

 <p>Kombi</p>	<p>SZÍNHÁZI FÜGGÖNYPÁLYÁK csendes, megbízható működés, nagy teherbírás Kézi függönymozgatás átalakítása motoros meghajtásúra, távvezérléssel is.</p> <p>Beár Bt. 1221 Budapest, Péter Pál u. 6 Tel./fax: +36 1 610 1426 - Mobil: 06 20 982 8201 e-mail: kurti@sg.co.hu - web: www.sg.co.hu</p>	 <p>Omega</p>
---	--	---

A robotlámpákról, szubjektíve!

Érdekes, néha kifejezetten vicces beszélgetéseknek vagyok olykor tanúja, nemegyszer elszenvedője. Ezek nagyon tanulságos esetek, és az alant következő dolgozatnak inspirálói: Robotlámpákról lesz szó! De nem úgy, hogy ez kinek a gyártmánya, mikor és mennyiért érdemes megvenni. Ki és hol árulja, vagy mennyi csatornát fogyaszt...

Általában lesz szó ezekről a finommechanikai/optikai/elektronikai remekművekről: Hogyan működik belül, mi mozgatja, teszi színessé, vagy épp zajossá, és főként: mire érdemes használni?

Rögtön az elején egy tévhit elosztatását venném a nyakamba: Nincs intelligens lámpa! Ezek az eszközök legfeljebb az intelligens marketinges „szakemberek” képzeletében fognak ilyen néven, de sem értelmesen beszélgetni nem tudnak velünk, sem különféle – egyébként az intelligencia mérésére kifejlesztett – tesztek kitölteni, sem mozifilmet nézni és véleményezni, vagy hó végén kölcsönadni... Parancsokat tudnak teljesíteni, abból rögtön kétféle is:

Vagy a fényvezérlő pultok felől érkező igényeket, vagy a gyártó előre rögzített eljárásait a saját érzékelőikre és lehetőségekre támaszkodva.

Így amit netalán intelligenciának vélünk, nem több szolgálai parancsvégrehajtásnál, esetleg pusztá önvédelemnél.

A magyar nyelvre lefordított katalógusok és reklámanyagok megnevezései közül (véleményem szerint) a robotlámpa kifejezés fedi leginkább ezeket az eszközöket, így én ezt az elnevezést használom a továbbiakban, és erre biztatom a kollégákat is.

A működésről, mert ez szintén sok tévhit melegágya:

Néhány (alább bemutatott) kivételtől eltekintve a mai robotlámpák valamilyen fémhalogén fényforrással működnek, amely a teljes üzemidő alatt bekapcsolt állapotban ontja a fényt a géptest hátsó részében található lámpaházban. A felhasználó különböző igényeit (mely a színre, fényerőre, vagy ábrák vetítésére vonatkozhat) mechanikus eszközök segítségével hozza létre, például a fényforrás kikapcsolásával. (Volt, hogy rám szóltak programozás közben, hogy ne villogtassam annyit a robotlámpákat, mert hamarabb tönkremegy az izzó... Nem, nem megy tönkre, csak úgy látszik, hogy villog, valójában egy karon elhelyezett lap takarja ki a fényt.)

A mechanikus elemek mozgatása, pozicionálása ma szinte kizárólag léptetőmotorok dolga, ezek igen precízen képesek beállítani

Robotok optimális munkakörnyezetben

Fotók: Kís Péter

egy-egy tengely elfordulását, és így a hozzá csatlakozó tárcsák, karok beállítását.

Nagyon fontos tulajdonságuk ezeknek a motoroknak, hogy nincs szénkefe vagy egyéb súrlódó alkatrész, és ennek kapcsán nagyon jól tűrik a mechanikai túlterhelést, nem nagyon „ég” le a motor (a motor működéséről lásd a keretes írást).

Ahhoz, hogy a vezérlőelektronika a kívánt értékre tudja az adott tengely állásszögét beállítani, szükség van valamilyen visszajelzésre a mozgatandó elem pillanatnyi állásáról.

A robotunk kikapcsolt állapotban nem képes érzékelni az egyes tengelyek elmozdulását, így bekapcsoláskor nem tudja, merre állnak a szabadon hagyott funkciói, szükség van egy kiinduló alapállapot beállítására. Ezt hívják RESET, újraindítási folyamatnak.

Erre többféle módszer is létezik, az alkalmazott technika kiválasztásánál fontos, hogy hol helyezkedik el, és milyen funkciót kezel az adott motor. Az esetek nagyobb részében

elégendő a gép bekapcsolásakor beállítani egy kezdő értéket, majd az üzem során csak a lehetséges mozgató tartományon belüli parancsokat kiadni az adott elem mozgására. Például a fókuszlencse mozgatását egy rövid úton járó fogasszif-áttételen keresztül oldja

Bordás szíjak

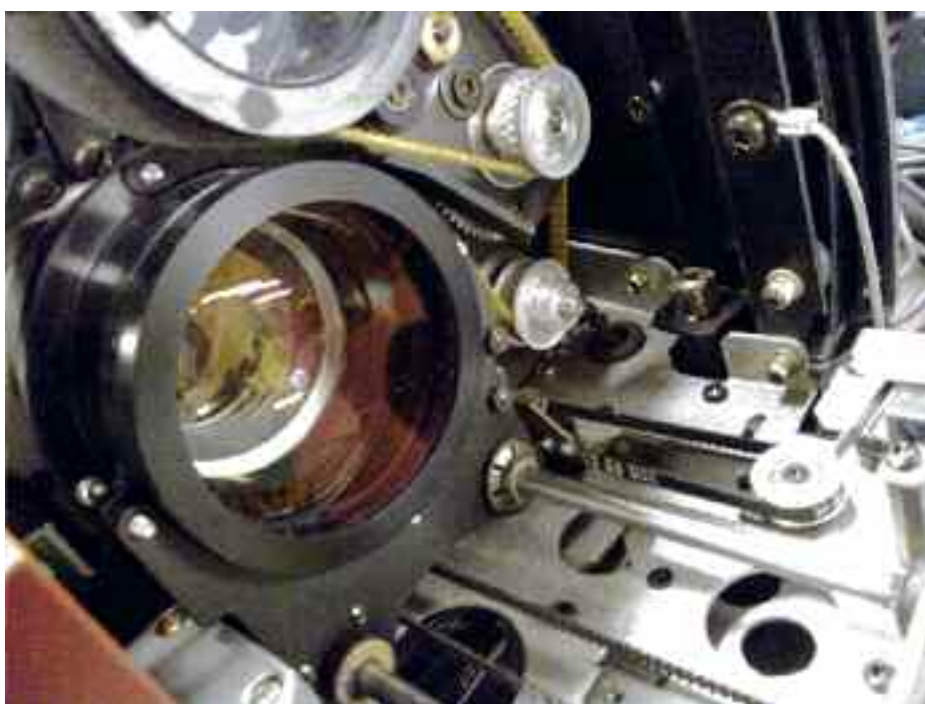
Encoder a jelfogó előtt

meg az adott gép, itt elegendő egy mechanikus véghelyzethez beállítani a kezdő pozíciót. Mivel ez a rész a géptest mélyén helyezkedik el, üzem közben már semmi nem tudja megzavarni a működést, nem fog elállítódni a pozíció, így elegendő a vezérlőrendszernek fejben tartani az aktuális pozíciót, nincs szükség folyamatos helyzetérzékelésre.

A másik eset, amikor üzem közben is el tud állítódni az elem helyzete, így folyamatos ellenőrzés alatt kell tartani a kérdéses részt/motort (jellemzően a teljes géptest mozgását végző kengyelnek kell ilyen kihívásokkal számolnia, mert könnyen nekimegy valaki/valami, és a külső behatás megszűnése után célszerű visszaállni az eredeti pozícióra.)

Fogaskerek és szíjak

Fókuszmozgítás bordás szíjjal

Ebben az esetben a mozgást végző motor tengelyére helyeznek egy tárcsát, (Encoder) amely optikai érzékelők előtt halad el, így minden elfordulásról értesül a vezérlőelektronika. (Akkor is, ha nem ő kezdeményezte a mozgást.)

A rendszer összehasonlítja a felhasználó által küldött igényt a tengely aktuális állapotával, és igyekszik beállítani a kért állapotot. Mivel a kengyel mozgatása általában nagyobb szíjtáttételen keresztül valósul meg, a motor tengelyén sokkal pontosabban lehet

érezni az egészen kis eltéréseket is, így könnyebb korrigálni az elmozdulásokat.

A régebbi gyártmányok egy ilyen elmozdulás érzékelésekor vad rángatózásba kezdtek, megpróbálva teljes erőből visszaállítani az eredeti helyzetet. A mai, kifinomultabb robotok már várnak pár másodpercet, remélve hogy elmúlik a behatás, majd finom, lassú mozgással próbálják helyreállítani a kívánt állapotot. (Többszöri, sikertelen próbálkozás után pedig feladják, és hibaüzenetet villogtatnak – ha adottak a kommunikációs lehetőségek – akár a felhasználónál a vezérlőpulton is.)

A helyzetérzékeléshez három különböző módszert alkalmaznak a gyártók. (Direkt nem véghelyzet-érzékelést írtam, bár az esetek nagy részében mégis erről van szó, de a körbe forduló tárcsák esetében nem állná meg a helyét ez a kifejezés.)

A legegyszerűbb a mechanikus „érzékelés”, mert itt aktív eszközökre nincs szükség, egyszerűen egy mechanikai elemhez ütköztetik a mozgó alkatrészt. Annyi ideig húzzák a

mozgó elemet az egyik véghelyzet felé, amennyi idő alatt a teljes úthosszon végig tud(na) érni. Ez ugyan nagyobb hanghatással jár, de mivel nincs érzékelőelem, nem tud elállítódni, elkoszolódni semmi. (A robotok indításakor hallható, jellegzetes recsegő hang a mechanikus helyzetérzékelés kísérő jelensége. A gép nem tudja, hol álltak a bekapcsolás pillanatában a mozgatható elemek, így akkor is a teljes mozgatási tartományra vonatkozó ideig húzza az adott elemeket a véghelyzethez, ha azok közben már rég beértek.)

Robotok színházi környezetben

Orsómechanika

› A következő két megoldás már nagyban hasonlít egymásra, valamilyen elektronikus érzékelővel határozzák meg a mozgatható elemek kiindulási helyzetét. A különbség az érzékelés módjában van: mágneses vagy optikai módszert alkalmaznak. A mágneses érzékeléshez egy kicsi mágneset ragasztanak a mozgó elemre, amely egy érzékelő előtt elhaladva jelzi az adott elem pozícióját. Az optikai érzékelésnél a mozgó elem elhelyezett eszköz kitarolja az optikai érzékelő fénysugarát, így jelezve az adott pozíciót.

Előnyök és hátrányok: A mágneses érzékelést nem zavarja a jelfogóra gyűlt por, viszont a kicsi mágnes hajlamosabb leesni a forgó, mozgó elemekről. (Illetve valamivel pontatlanabb az optikai érzékelésnél.) Az optikai érzékeléshez csak egy fül vagy lyuk van a mozgó elemen, nem tud leesni, és egy érzékelő több (akár három) tárcsa pozicionálását is el tudja látni, viszont érzékenyebb az elkoszolódásra.

Mindkét esetben előny, hogy nem kell fizikai kontaktusba kerülni a mozgó elemek

(mint mondjuk egy mikrokapcsoló esetén) így nincs kopó alkatrész, illetve nem akadályozza semmi a tárcsa forgását a normál üzem akár több száz elfordulása során.

Felmerült a kérdés, hogyan tudja egyetlen optikai érzékelővel három, a bekapcsoláskor ismeretlen helyzetben lévő tárcsa kezdő pozícióját beállítani? Az okos gép a következőt teszi: mindhárom tárcsát elkezdi közepes sebességgel egy irányba forgatni addig, amíg az optikai érzékelő szabad jelzést nem ad. (Mevár egy foglalt jelzést, ellenőrizendő az érzékelő működését.) Ezután az első tárcsát kezdi lassan visszafelé forgatni, amíg meg nem találja az érzékelővel a kezdő pozíciót. Ezután ezt a tárcsát kiforgatja az érzékelő elé, majd folytatja a műveletet a következő tárcsával. Egy percen belül képes mindhárom tárcsán elvégezni ezt a műveletet, majd üzem közben is ellenőrizni a pozíciók helyességét.

Ezzel a módszerrel nem csak a két további érzékelő költségét lehet megspórolni, de súlyt

is, és nem utolsósorban a megbízhatóságot is lehet növelni: az érzékelő adó és vevő elemei között sokkal nagyobb a távolság, sokkal nehezebben ül meg a por, kosz, mint az egyedi, kisebb méretű érzékelők réseiben.

Mindkét érzékelési módszerre igaz, hogy szinte teljesen zajtalanul alkalmazható, akár üzem közben is lehet ellenőrizni az eszközök helyes pozícióját.

A beépítés helye és az ellenőrzött funkció típusa alapján dönti el a gyártó, hogy melyik módszert részesíti előnyben, szinte minden mai gyártmányban megtalálható többféle érzékelési módszer is. (Régebben előfordult a tisztán mechanikus érzékelés.)

Miért is szubjektív ez a dolgozat? Nagyon sokféle robotlámpa kerül le a gyártók szalagjairól, és bár elég régóta foglalkozom a világítás-technika ezen ágával, többféle szempontból is kapcsolatba kerültem a különböző gyártmányokkal, mégsem ismerem az összes eszközt. Így véleményem is csak azokról tudok, amelyekkel sikerült annyi időt eltölteni, amennyi a megalapozott véleményhez szükséges. Korábban foglalkoztam ilyen robotok szervizelésével is, most döntően mégis az üzemeltetési oldalról vizsgálom

Léptetőmotor-alkatrészek

Léptetőmotor belülről

Léptetőmotor-portré

ezeket az eszközöket. Mivel elsősorban színháztermi környezetben, nagyrészt fix installációban dolgoztatjuk azt a néhány típust, amelyek rendelkezésünkre áll, ezekkel gyűlik napi szintű üzemeltetési tapasztalatunk is. Gyakran kérdeznak a nálunk megtalálható típusokról, én mindig azt a véleményt képviselem, hogy ne rám vagy a prospektusok, forgalmazók ígéreteire hallgassanak, hanem próbálják ki az adott eszközöket a saját termükben, a majdani üzemeltetési körülmények között, és ezek alapján döntsenek. Én (sokak szerint) túlságosan elit hozzáállást tanúsítok, mert csak a nagy gyártók gépeit tekintem megfelelő eszköznek színházi környezetben. Ez mindenképp szubjektív elem, és bár nem tartom kizártnak, hogy egy névtelen kínai gyártó is képes lenne megfelelő minőségű robotlámpát kifejleszteni, egyelőre nem találkoztam ilyen eszközzel. Tartom azt a véleményemet, hogy nem lehet sok olcsó robotlámpával kiváltani néhány drága, de kiugró minőségű robotlámpát.

Így, szintén szubjektíven, lesújtó véleményemmel vagyok a „diszkó” kategóriájú robotok színházi alkalmazásáról.

A robotlámpák a fent leírt érzékelőkön túl további szenzorokat is alkalmaznak, jellemzően a géptest különböző, kritikus pontjain a hőmérsékletet, illetve a ventilátorok fordulatszámát felügyelik. A fedélzeten dolgozó számítógép fogja össze a vezérlést, és próbálja a felhasználó igényeit összeegyeztetni a gép képességeivel, vagy a fizika ma ismert törvényeivel.

Ma úgy tűnik, a LED-alapú fényforrások térnyerése a következő nagyobb lépés a robotlámpák fejlődésében. Azt már látjuk, hogy a színezésre használt eszközöknél nagyon komoly szeletet kezdenek kiharítani, de a többi területre is kezdenek betörni. Az új típusú fényforrás az optikai rendszerek illesztését, gyakran újratervezését igényli. A színező gépeknél jelentős súlymegtakarítás érhető el, mert nem kellene mechanikus alkatrészek, motorok a színek előállításához, elegendő mozgatni és fókuszálni a fénysugarat. A többi géptípusnál – egyelőre – nem ennyire egyértelmű a helyzet, épp fejlődési szakaszban van a tudomány. (Visszaautalnék a cikk elejére, a LED fényforrások felhasználása teszi lehetővé, hogy ne kelljen folyamatosan bekapcsolva hagyni a robot „izzóját” a lámpaházban.)

Nincsenek könnyű helyzetben a robotlámpák fejlesztésével foglalkozó gyártók. (Persze azok sem, akik nem fejlesztenek, csak másolni próbálnak.)

Sok különböző, olykor egymásnak gyökeresen ellentmondó igénynek kellene megfelelni:

- Gyorsan mozgó
- Precízen pozicionáló
- Könnyű
- Halkan működő
- Kitűnő optikai képességű
- Megbízhatóan működő
- Rengeteg funkcióval felszerelt
- Egyszerűen kezelhető, javítható

és természetesen versenyképes áron eladható termékeket kell piacra vinniük. Mindezt persze a konkurencia hasonló modelljének a piacra lépése előtt. Támogatni kellene a megjelenő vezérlési szabványokat, miközben meg kell tartani a már kövületnek számító DMX-512 protokollt is. Nehéz ügy...

A működés után néhány szót az alkalmazásról is:

Én (teljesen szubjektíven) három csoportba sorolom a különböző robotlámpákat, elsősorban a felhasználási terület szempontjából.

A felső csoportba azok a gépek tartoznak, amelyek magas minőséget képviselnek, és akár színházi körülmények között is megállhatják a helyüket. Ebbe a csoportba persze elsősorban a nagyobb nevű gyártók csúcstermékei kerülnek. (Mert van olyan gyártó is, amely egészen széles termékpalettával rendelkezik, és mindhárom csoportban szerepelhetnek eszközei.)

Ezeknél elvárás a legalább háromkomponensű színkeverés (kiegészítve színhőmérséklet-korrekcióval), széles tartományú ZOOM funkció, forgatható, indexelhető ábravetítés. Nagyon fontos az alacsony zajszint, és előny a forgatható, négykéses maszkolási lehetőség.

A középkategóriás csoportba a közepes minőségű eszközöket sorolom, ezek még mindig kitűnő eszközök, de valamely tulajdonságuk miatt már nem ajánlanám színházi környezetbe (jellemzően a magasabb zajszint, vagy némely fontos funkció hiányossága miatt).

Az alsó, igen népes kategóriába a fentiekből kiszorulók tartoznak. Ezeket szoktam „diszkólámpa” jelzővel illetni. Ez nem a műfajra vonatkozó jelző, inkább az alacsonyabb igény szintet jelölés. Ezzel együtt: egy diszkóban más követelményeknek kell megfelelni, mint egy színházban, de ide is strapabíró, alacsony karbantartás-igényű, megbízható eszközöket kell(ene) telepíteni. Ezt a kategóriát magasan uralják a távol-keleti gyártók termékei.

E három kategória a használhatóságot, és sok egyéb paramétert, például az árat is be-

határolja. Vagyis nem tudunk olcsón kitűnő, színházi robotot venni, és felesleges pénzkidobás diszkóba késelős, óriási robotot venni. Ha a megfelelő kategóriából választunk, pénzünkönél maradhatunk, és elérhetjük a kívánt minőségi színvonalat (vagyis nincs csoda, ezen a területen sem).

Mindhárom kategóriában található európai vagy amerikai gyártókat, akár a legnagyobb nevű cégektől is. A felső kategóriában (én még) nem találkoztam távol-keleti gyártóval, még úgy sem, ha valamelyik nagy gyártó, egyébként csúcscategóriás modelljét másolták le. Az anyagminőség, az optikai rendszer, vagy a hűtési megoldások másolása közben becsúszik valamilyen, minden bizonnyal olcsóbb, de nem megfelelő megoldás.

› A robotlámpák nagyon fontos eszközei a mai kor világítástechnikájának, legyen szó egy egyszerű diszkóról, nagyobb rendezvényről, művelődési házról, vagy akár színházról, operáról. Fontos, hogy megfelelő egyensúlyban tudjuk alkalmazni ezeket az eszközöket a meglévő eszközparkunkkal. Ahogy lehet csak LED-eszközökkel színházat világítani, úgy lehet csak robotlámpákkal is. A kérdés, hogy érdemes-e?

(A Magyar SzínházTechnikai Szövetség elkötelezetten támogatja a színházak fejlődését, így segítséget nyújt a fent leírt eszközök és lehetőségek szélesebb körű megismerésében, használatuk elsajátításában.)

Kiss Péter
MÜPA

A léptetőmotorok alapvetően hasonlítanak a hagyományos villanymotorokra, annyiban, hogy egy állórész és egy forgórész között fellépő mágneses kölcsönhatás hozza működésbe.

Itt azonban a tekercselés az állórészben kap helyet, a forgórész tartalmazza az állandó mágneses részt. A tekercsek gerjesztésének vezérlése sem a forgórész feladata, egy külső, külön álló vezérlőelektronika határozza meg, mikor melyik tekercs kerüljön gerjesztett állapotba, vagyis melyik irányba forduljon el a motor tengelye. Kétféle léptetőmotort különböztetünk meg a felépítésük alapján: unipoláris és bipoláris.

A robotlámpákba szinte csak bipoláris motorokat alkalmaznak, mert ezeknek nagyobb a nyomatékuk, és precízebben vezérelhetők. (Bár bonyolultabb vezérlőelektronika szükséges a meghajtáshoz.) A léptetőmotorok rövid, szakaszos üzemelésre vannak méretezve, de jól tűrik a megakadást, erőszakos elforgatást. Álló helyzetben egy kisebb, úgynevezett tartóáramot kell rákapcsolni a tekercsre, így megtartja a pozícióját, amiből károsodás nélkül ki lehet mozdítani, nem ég le a motor.

Mivel nincs szénkefés súrlódó alkatrész, szinte csak a csapágyazás minősége határozza meg a motor élettartamát, nagyon megbízható konstrukció.

Fontos paraméter a léptetőmotoroknál a lépésszög, vagyis mennyi a legkisebb egymást követő lépések közötti szögeltérés, milyen finom mozgatóást lehet az adott motorral megtenni.

A gyártók féltett titka a motorvezérlés pontos megvalósulása, az eredetileg digitális vezérlésre kifejlesztett léptetőmotorokat képesek egészen finom mozgásra rábírní, gyakran nagy frekvenciás, vagy analóg eszközöket is bevetve.

Prizma és meghajtása

Robotlámpa belülről (High-End)

Tárcsák és léptetőmotorok

Elimex újdonságok

A Stinger hangfalsorozat második generációja

Piacra került a Stinger sorozat második generációja. A G2 típusjelölést kapott hangfalak aktív és passzív változatban vásárolhatók meg, 8"-10"-12"-15" méretű hangszórókkal és BMS nyomókamrás magassugárzóval szerelve. Az aktív ládák Bang Olufsen, illetve Hypex

viSSzaadást, kristálytisza megszólalást, kiegyenlített frekvenciamenetet és nagy dinamikát 70°x55°-os sugárzási szögben. A magassugárzó tölcseré függőleges és vízszintes helyzetbe is elforgatható.

További információk:
www.elimex.hu

erősítőt kaptak, 170 W-400 W teljesítményre képesek. A hangfalak kialakításuknál fogva lefektetve monitorként is üzemeltethetők.

További információk:
www.elimex.hu

Az LD Systems új hangfalai

Az LD Systems prémium kategóriás V sorozatánál is megkezdődött az elkerülhetetlen generációváltás. Egymás után jelennek meg az új passzív ládák, amelyeket hamarosan követnek az aktív verziók. A passzív hangfalak kiváló minőségű megbízható alkatrészekből készülnek, professzionális tulajdonságokkal rendelkeznek, hogy tökéletesen megfeleljenek színpadon, kölcsönzési célokra és telepítve egyaránt. A 8"-10"-12"-15" méretű hangszórók könnyű, nagy teljesítményű neodímium mágneset kaptak, amelyek biztosítják az erőteljes hang-

König & Meyer állványok

A nagy múltú König & Meyer cég kiváló minőségű állványai mellett különféle kiegészítővel igyekszik lépést tartani a korrallal és divattal. Ilyen például a mikrofonállványra szerelhető tablet tartó, amely a König & Meyer saját fejlesztésű szorító mechanizmusának köszönhetően alkalmas különböző tabletek rögzítésére, mint pl. iPad, iPad Mini, Amazon Kindle, Samsung Galaxy Tab, Google Nexus, Asus Transformer, vagy Microsoft Surface, 120-tól 220 mm-es méretig, 30 mm-es állványátmérőig. A szerkezet védőtokkal együtt is képes megtartani a tabletet. A szorító rugó lehetővé teszi a tabletet gyors és egyszerű behelyezését, kivételét. Az állítható univerzális rögzítő karokon lévő guminak köszönhetően a készülék erősen beszorítható, így nem kell tartani a vibráció okozta

problémáktól. A tartó nem akadályozza a készülék kezelőszerveinek működtetését. A filczett állítható rögzítő plusz biztonságot ad, amikor a tabletet függőlegesen használjuk, és megakadályozza a készüléket a kieséstől intenzív használat mellett is. A tartó a megfelelő pozícióba fordítható, a forgatáshoz szükséges erő megnyitása egy rögzítőcsavar segítségével a lazától a szorosig állítható. A tartó természetesen váltható a vízszintes és függőleges állás között a készülék kicsúszása nélkül.

További információk:
www.elimex.hu

Pneumatikus hangfalállvány

Nehéz ügyekben nyújt támogatást az új, beépített pneumatikus rugóval rendelkező hangfalállvány. A 25 kg-os terhet felemelni képes szerkezettel a súlyosabb hangfalak kényelmesen és biztonságosan elhelyezhetők, a háttér sem kell megerősíteni. Elég, ha a hangfalat a leeresztett állványrúdra tesszük, a kívánt magasságba való emelést elvégzi helyettünk a pneumatikus rugó.

További információk:
www.elimex.hu

Clay Paky újdonságai

A.leda B-EYE

Tökéletes LED-derítő különleges világítási effektusok létrehozásához. Derítőként 6°-tól 70°-ig zoomolható. A fénynyaláb azonban

4°-ra szűkíthető, ezáltal a szórt fényből párhuzamos fényugár hozható létre. Mi több, a keskeny fénynyaláb egyedileg szabályozható mikro-sugarainak színét és árnyékát változtathatjuk. Végül még az előtétlencse is forgatható, és ezáltal a kis sugarak szétnyithatók, vagy összezárhatók, mint a virág szirmjai. A fényt szí-

neve és mozgó mintákat hozzáadva a B-EYE különleges effekt fényvetővé válik, végtelen számú kaleidoszkóp képet kivetítve. (A fényvető 2013-ban elnyerte a Plasa innovációért járó díját.)

A.leda CC, TW, W

A LED derítőcsaládot az egyszerűbb, de erőteljes derítőfények létrehozására fejlesztették ki. Az új géptípusok nevei az R-G-B-White színkeverés változatait tükrözik:

A.leda CC (Color Changer) teljes spektrumú, additív színkeverésre képes.

A.leda TW (Tuneable White) ott használható, ahol nincs szükség a fény színezésére, de a fehér fény színhőmérséklete 2600 és 7500 K színhőmérséklet között változtatható.

A.leda W (White) egyszerűbb feladatokra fejlesztett forgófejes LED derítő, állandó 7500 K fehér fényvel.

További információk:
www.claypaky.it
www.pelyhe.hu

CueCore

A Visual Productions BV holland cég évek óta népszerű fényve-

tabletről is hozzáférünk bizonyos funkciókhoz. Ideális épületvilágítás vezérlésére, időzített világításokhoz, vagy olyan helyzetekhez, ahol limitálni szeretnénk

zérő szoftvereivel és hardvereivel. Az egyik legutóbbi termékük a CueCore névre hallgató eszköz, melyet elsősorban fix installációkhoz készítettek, de a CueLux Pro szoftverrel élőben is lehet használni. Hálózatba köthető, így több platformon is elérhető böngészőben, de OSC-vel akár

egy felhasználó hozzáférését. GPI-n keresztül fizikai kontaktokat is ráköthetünk. Technikai adatok: 1 DMX in, 2 DMX out, SMTPE, Ethernet, GPI in, MIDI in-out-through.

További információk:
www.colossaltrading.hu

Luminis újdonságok

ETC Cobalt

Az ETC az idei Plasa kiállításon mutatta be új fényvezérlő pultját, amely a nagy Congot váltja. A pult a Congo filozófiáját viszi tovább, és számos helyen vissza-

köszön az Avab múlt is. A jövő év elején nyílt nap keretében bemutatótermünkben is élőben tesztelhető lesz az új fényvezérlő.

További információ:
www.luminis.hu

BBS – Area48

Szinte naponta jelennek meg újabb és újabb LED-es lámpatestek mind a színházi, mind a filmes piacot célozva, azonban ezek közül csupán néhány hordoz igazi újítást.

Az IBC-kiállításon mutatta be a dán Brother, Brother & Sons az AREA 48 nevű LED-es derítő lámpatestet, mely el is nyerte a kiállítás díját. A piacon számtalan ilyen méretű és funkciójú lámpatest található, de első ránézésre is látható a különbség: sok apró LED fényforrás helyett egy homo-

Ha a szinpad sötét, ne gondolj másra, itt már csak egy segít, a PELYHE ÉS TÁRSA!

H-1033 Budapest, Huszti út 34.
peyhe@peyhe.hu
www.peyhe.hu

Tel.: (+36-1) 368-92-35
Tel./Fax: (+36-1) 388-85-76
Mobil: (+36) 30 9321 640
(+36) 20 9321 640

l u m i n i s

ETC Cobalt 20 fényvezérlő pult
"Érintsd meg a fényt!"

- Minden eddiginél gyorsabb kezelőfelület
- A nagy Congo utódja
- 3 db multitouch kijelző
- Motoros faderek
- Hamarosan megtekinthető bemutatótermünkben

ETC Cobalt 20

ETC Magyarország Kft. 1125. Budapest, Csillagok útja 11.
Tel.: +36-1-321-2380
Fax: +36-1-321-0284
www.etc.hu

gén egyenletesen világító felület látszik. A lámpatest robusztus kivitelű kengyellel és hűtőbordákkal rendelkezik, és egyaránt működtethető „V”-lock-os akkumulátorról vagy tápegységről.

Az AREA 48 újításának ereje a LED-ek szemmel látható fényét biztosító foszforrétegnek a diódáktól való elkülönítésében rejlik (Remote Phosphor Technology). A foszforbevonatú speciális műanyag lap cserélésével változtatható a lámpatest színhőmérséklete. Ez a foszforpanel egyenletesen szórja a diódák fényét, így erőteljes és kimagaslóan jó szín-

visszaadású fényt kapunk éles árnyékokkal.

A lámpatesthez rendelhető speciális greenbox és bluebox színű panel is valamint soft box, állvány, hordtáska.

Az AREA 48 egy új korszakot jelent a LED-es világítástechnikában, az első darabok már gazdára találtak, és már dolgoznak is a Filmer stúdióban. Az AREA 48 megtekinthető és kipróbálható az É26 irodaházban található bemutatótermünkben. Szeretettel várunk minden érdeklődőt!

További információ:
www.luminis.hu

SZÍNPADGÉPÉSZET

Új szín a palettán

2013 novemberétől új szereplővel bővül a láncos emelők magyarországi piaca.

2012. január elsejétől a Topas AG vette át a COW termelési és értékesítési feladatait és ezzel együtt a **c-force** termékcsaládot. Cégünk, a Színpad- és Emelőgéptechnika Kft. forgalmazóként jó szívvel ajánlja az Önök figyelmébe ezeket a láncos emelőket. Legyen szó kézi vagy elektromos mozgatóról, a svájci minőség minden körülmények közt megállja a helyét.

A **c-force** termékekhez teljes körű szerelési és szervizelési szolgáltatást biztosítunk vásárlóink részére a gyártó támogatásával együtt.

A **c-force** termékek emelési sebessége igény esetén fokozatmentesen állítható. A maximális emelési sebesség, modellektől függően 2, 4 illetve akár 8 m/min mozgatót tesznek lehetővé, de egyedi sebességű eszközök gyártására is van lehetőség.

c-force modelljeinket mindhárom biztonsági szabványnak megfelelően tudjuk biztosítani:

Ipari feladatokra a 40-5000 kg-ig terhelhető, D8-as szabvány szerinti emelőinket ajánljuk.

Személyek feje felett, terhek megtartására berendezéseinket a D8+ szabványnak megfelelően

biztosítjuk, melyeknek a terhelhetősége 125–3200 kg között mozog.

Igazi színházi feladatokra, azaz emberek feje feletti teher mozgására, pedig természetesen a BGV C1-es, 100 illetve 2500 kg között terhelhető emelőinket ajánljuk.

További részletes információk:
www.szinpadgetechnika.com

www.szinpadgetechnika.com

SZÍNPAD- ÉS EMELŐGÉPTECHNIKA
szinpadgetechnika.com

Színpadtechnikai berendezések
tervezése, gyártása,
szerelése, javítása,
karbantartása.

*Megnyitottuk,
Új Budapesti Irodánkat!*
**1077 Budapest
Jósika utca 28.**

Színpad- és Emelőgéptechnikai Kit.

2112 Veregyház, Budapesti út 128.
Telefon: +36 20 974 7511
Tel/Fax: +36 28 580 435
Email: info@szinpadgetechnika.com

ISO 9001:2009
szisztem tanúsítva

Teljesítménymenedzsment a színházak világában

Az üzleti világ menedzserei számára kifejlesztett és nagyon népszerű stratégiai vezetési eszköz a Kiegyensúlyozott stratégiai mutatószám-rendszer (Balanced Scorecard) színházi alkalmazási lehetősége.

Bevezetés

A színház elsődleges feladata, hogy magas művészi színvonalon tartson meghatározott számú előadást meghatározott számú fizető néző előtt, valamint, hogy színházi és azt kiegészítő tevékenységével meghatározott bevételt érjen el. Ezen alapvető célok természetesen további számos – kevésbé jelentős – célra bonthatók fel. Például a magas művészi színvonalhoz jól működő színpadi személyzetre és műhelyekre, az előadásszám és a fizető nézőszám eléréséhez jó technikai állapotú színpadra és nézőtérre van szükség stb. Ugyanakkor minden cél csak sok-sok feltétel megvalósulása esetén érhető el. Arról sem szabad megfeledkeznünk, hogy az egyes célok között komoly ellenhatás is felléphet. (Venczel, 1999).

A rendszerváltozás idején a színházak és általában a művészetek világában éles vita folyt a kultúra áru voltáról. Ennek a vitának a keretében sokan fogalmazták meg félelmüket a művészetek „prostitualizálódásáról”. Többen gondolkodtak úgy, hogy a színház nem tarthat igényt az üzleti szféra pénzére, a művészet nem szolgálhat kereskedelmi célokat. Általában elmondhatjuk, hogy a

művészvilág nehezen boldogult a megváltozott gazdasági környezettel.

A megváltozott mikro- és makrokörnyezet – ha nem is tekintünk mást, mint a besűkülő gazdasági lehetőségeket, az új törvényi szabályozás által megfogalmazott súlypontokat – nemcsak új szemléletet, de új menedzsment-módszerek alkalmazását is megköveteli a színházi vezetéstől.

Színház-finanszírozás Magyarországon

2009 márciusában lépett hatályba a 2008. évi XCIX. Előadó-művészeti Törvény. Már túl vagyunk a törvény jelentős módosításán, és egyáltalán nem kizárhatók további változtatások sem.

A legújabb szisztéma szerint az Emtv. 5/B § (1) alapján az előadó-művészeti bizottság Felosztási Szabályzata szerint 30%-ban a szolgáltatott évadbeszámolókból megadott fizető nézőszámok, 20%-ban a évadbeszámoló egyéb adatai (bemutatók, teljesített előadások, gyermek- és ifjúsági darabok, színhelyen kívüli előadások száma, fizető nézőszám befogadóképesség aránya) és 50%-ban az évadbeszámoló szöveges része van-

nak figyelembe véve a központi költségvetési támogatás megállapításánál. Bár a rendszerben jelentős a szubjektív elem, mégis jól meghatározottak azok a mutatók, amelyekre koncentrálni versenyezhetnek a szervezetek a támogatásért.

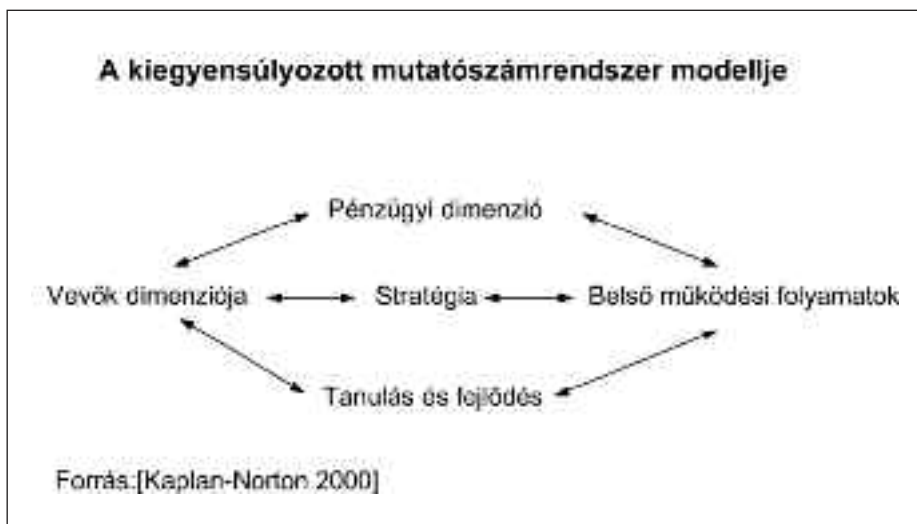
Teljesítménymenedzsment

Az előbbiekben megfogalmazott elvárásokon túl persze még a bevezetőben említett további alapvető stratégiai célokat is teljesíteni kell a szervezetnek. A teljesítménymenedzsment lényege az, hogy az eredményeket (a szervezet által megkívánt teljesítményt, amely az, amit a szervezet annak tart), és az azzal kapcsolatos elvárásokat össze kell kapcsolni:

1. A teljesítmény eléréséhez szükséges bevetésekkel (inputokkal).
2. Az egyes dolgozók cselekedeteivel.
3. A szükséges eszközök, folyamatok, rendszerek, tudás, készségek és motiváció kialakításával.

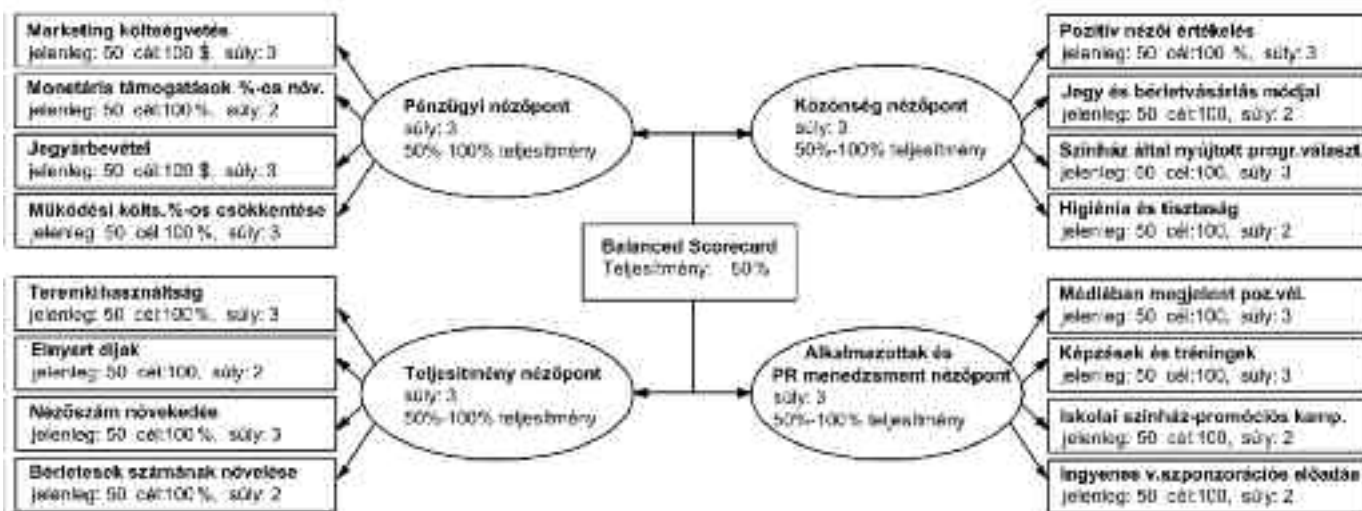
A teljesítménymenedzsment a mérés, tervezés, szabályozás és valós idejű beavatkozás funkcióira helyezi a hangsúlyt, azaz mindazon teljesítmények rendszeres kontrolljára, tervezésére, és megvalósítására, melyek a szervezeti teljesítményt befolyásolják. (Vilmányi, 2004.)

A színházi szervezet dolgozóinak meg kell érteniük, hogy az egyes szereplőknek mit kell tenni ahhoz, hogy a stratégiai, taktikai és operatív célok megvalósuljanak. A stratégiai tervezés folyamata során meg kell kísérni a kívánt jövő tervezett elérését célokként és mérőszámokként megfogalmazni. Az elmúlt évtizedek során kialakult koncepció szerint a mércéket egyensúlyi dimenziók szerint célszerű csoportosítani. Egyensúlyi dimenzió alatt egy olyan aspektust kell érteni, amelyik mentén egy bizonyos szempont szerint két egymást kiegészítő, egymással egyensúlyt tartó csoportba sorolhatók a mércék (pl. pénzügyi és nem pénzügyi mutatószámok).

1. ábra

A színházi kiegyensúlyozott mutatószámrendszer modellje

Forrás: [Bsc designer Pro, Copyright AKS-Labs 2009]

2. ábra

A teljesítménymenedzsmentnek több átfogó modelljét alkották meg. Ezek olyan integrált rendszereket céloznak kialakítani, melynek fő elemei a mérhető stratégiai célok kitzúése, azok módszeres lebontása az alsóbb szervezeti szintekre, a teljesítmény mérése és elemzése és a teljesítményértékelésen alapuló érdekeltségi rendszer. E modellek közül az egyik leggyakrabban alkalmazott módszer a Balanced Scorecard.

Kiegyensúlyozott stratégiai mutatószámrendszer (Balanced Scorecard – BSc)

A Balanced Scorecard keretrendszere szerint a stratégia 4 különböző perspektívából történő vizsgálata, ennek megfelelően a teljesítménynek négy különböző szempontból történő mérése és szabályozása szükséges:

1. Pénzügyi dimenzió: a növekedésre, jövedelmezőségre és kockázatra vonatkozó stratégia a tulajdonos szempontjából.
2. Vevők dimenziója: értékteremtés a vevők, vevői csoportok nézőpontjából.
3. Belső működési folyamatok: az üzleti folyamatok kritikus tényezői, amelyek növelik a vevők és a tulajdonosok elégedettségét.
4. Tanulás és fejlődés: azok a kritikus tényezők, amelyek támogatják a szervezeti változást, az innovációt és a növekedést (1. ábra)

A BSc módszertanában a jövőképet, illetve a stratégiát fordítja le mutatószámokra. Elő-

ször a stratégia által definiált célok megfogalmazása történik meg pénzügyi célokban, majd azok mutatói, és értékeik meghatározása következik. Ezután fogalmazza meg a szervezet a pénzügyi perspektíva mutatói teljesüléséhez szükséges cégspecifikus, vevőorientált célokat, mutatókat, illetve ezek értékeit. Ezután a menedzsmentfolyamatok következnek, ahol a vevői célok és mutatók teljesítéséhez szükséges kritikus menedzsmentfolyamatok feltárása, célmutatóik és azok értékének meghatározása történik. A folyamat a tanulás/fejlődés dimenzióval zárul. A szervezeti szintű mutatószámrendszer meghatározásához még meg kell határozni az egyes mutatók megváltozásának egymásra gyakorolt hatását, illetve a hatás jelentkezésének időtartamát, vagyis hogy egy mutató megváltozása mikor és mekkora változást generál a többi mutatóban. A BSc fent leírt módszertana egy koherens, sokoldalú mutatórendszer kialakítását szolgálja, ám önmagában még nem garantálja a felső és operatív szervezeti szintek összhangját. E célt Kaplan és Norton (a módszer kifejlesztői) a „stratégiai központú szervezet” megvalósulásaként jellemezték, mely tapasztalataik szerint öt elv szisztematikus érvényesítése mellett építhető fel (Kaplan–Norton, 2000):

1. A stratégia leképezése az operatív működés nyelvére. A pénzügyi jellegű mutatókkal csupán következtetni tudunk a célzott értékteremtési folyamatra, ám annak lényegét közérthetően nem tudjuk megragadni.

A színházi szervezet tagjai jelentős részének a munkája olyan mutatókhoz kötődik, mint a művészi teljesítmény, a nézői elégedettség vagy kompetenciák.

2. A szervezet hozzáigazítása a stratégiához. A mutatószámok kiváló koordinációs eszközként működnek, s mintegy automatikusan jelölik ki a szükséges szervezeti egységek határait.

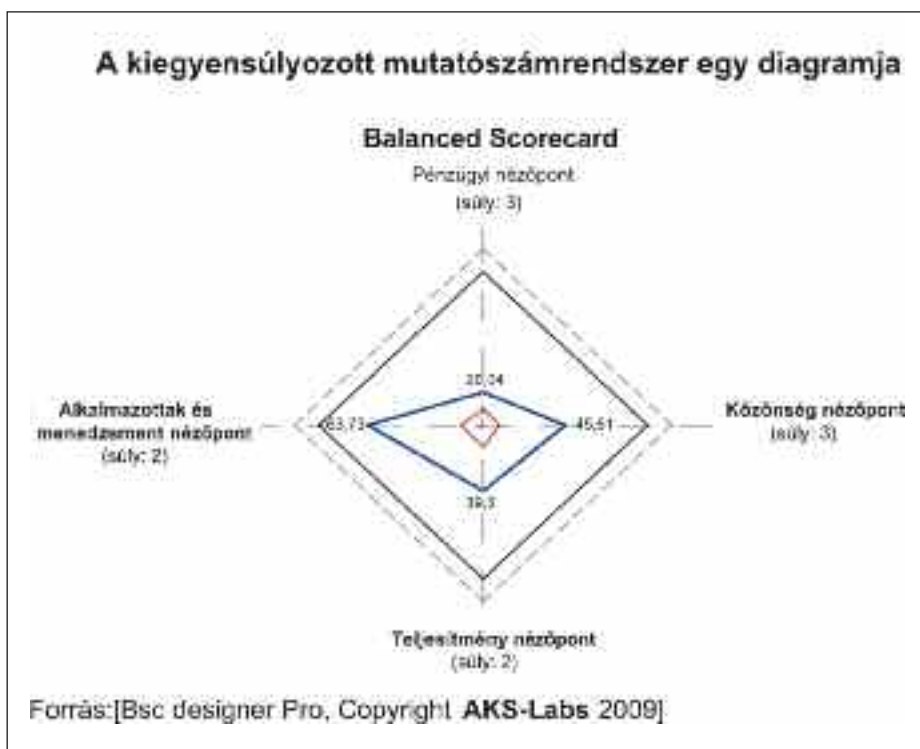
3. A stratégia mindenki számára napi feladat. Az alap-scorecardot lehetséges és szükséges tovább bontani a szervezet üzleti területeire, szervezeti egységeire, sőt akár az egyes munkavállalók szintjére. Ebben az esetben a scorecard egyben teljesítményértékelési rendszerként is funkcionál.

4. A stratégiaalkotás folyamatos tevékenység. A BSc jól támogatja a hosszú távú célok szem előtt tartását a rövid távú, pénzügyi sikerek ellenében, de egyben lehetőséget is teremt, és kényszeríti a jövővel való folyamatos foglalkozásra, a célok tesztelésére, kiigazítására.

5. A felső vezetőknek kell kezdeményezniük a változást. Az átfogó teljesítménymenedzsment-rendszer által előidézett változás a szervezet kultúráját változtatja meg. Ez azonban kudarcra van ítélve, ha nincs egyértelműen világos, kommunikált vezetői akarat a változás szükségessége iránt. (Vilmányi, 2004.)

Egy alkalmas modell

Az amerikai AKS-Labs cég egy, a BSc tervezést segítő, szoftvert fejlesztett ki. A következőkben az ő általuk meghatározott mutatók

3. ábra

- ▷ alapján összeállított súlyponti teljesítmény-mutatók (KPI-k) ismertetése következik. (2. ábra)

Pénzügyi nézőpont

A pénzügyi nézőpont abban segít, hogy megtudjuk, milyen helyesen is működik a színház pénzügyileg. Olyan súlyponti teljesítménymutatók kerülnek mérésre, mint a marketing-költségvetés, a monetáris támogatások százalékos növekedése, jegyértékesítés és a bevétel, és a működési költségek százalékos csökkentése.

Marketing-költségvetés

Az éves marketing-költségvetés. Ide tartozhatnak a hirdetések, kiadványok, bannerek, reklámok, hírlevél stb.

A monetáris támogatások %-os növekedése

Azt jelzi, hogy hány százalékkal nőtt a monetáris támogatás az állami, kormányzati és egyéb szervektől az elmúlt 1 évben.

Jegyárbevétel

Az éves jegyárbevétel alakulása.

A működési költségek %-os csökkentése

A működési költségek hány százalékkal csökkentek éves szinten.

Közönségnézőpont

A vevők elégedettségét mérő mutatók. Itt olyan súlyponti kockázati mutatók kerülnek

mérésre, mint a nézői reakciók, a jegyvásárlás kényelme, a programok választéka és a kényelmi szint.

Positív nézői értékelés.

Ez azt jelenti, hogy a nézők hány százaléka elégedett a színházi előadásokkal.

A jegy- és bérletvásárlás módjai

Kíváncsok, hogy minél több módon tudja a közönség a jegyeket beszerezni. Ide tartozhatnak olyan módszerek, mint például a pénztári értékesítés, online foglalás stb.

A színház által nyújtott programok választéka

Minél szélesebb közönségrétegnek tudjon megfelelni a színház.

A higiénia és a tisztaság pontszáma

A színháznak mint épületnek komfortossága mennyire felel meg a színpadi élményen túl az elvárásoknak.

Teljesítmény-nézőpont

A színház teljesítményét jelző mutatók, úgy, mint teremkihasználtság, elnyert díjak, nézők és bérletesek száma. A belső folyamatok klasszikus nézőpontnak felelnek meg.

Teremkihasználtság

Azt mutatja, hogy hány százaléka az eladott jegyek száma a rendelkezésre álló helyeknek.

Elnyert díjak

Azt mutatja, hogy hány díjat nyert a színház a különböző fesztiválokon az elmúlt évben. A színház művészeti színvonalának mutatószáma.

Nézőszám-növekedés

A nézőszám százalékos növekedését tartalmazza.

Bérletesek számának növekedése

A bérletesek számának százalékos növekedése.

Alkalmazottak és a PR-menedzsment-nézőpont

A tanulás-fejlődés dimenziója. Olyan kulcskockázati mutatókat mér, mint a médiában megjelent cikkek, tréningek, oktatási kampányok, ingyenelőadások száma.

A médiában megjelent pozitív vélemények

A kedvező kritikák és tudósítások száma, amelyek a topmagazinokban és folyóiratokban a színházról az elmúlt 6 hónapban megjelentek.

Képzések és tréningek

A képzések és tréningek száma a színészek és a színházi személyzet részére a közös cél elérése érdekében.

Iskolai színházpromóciós kampányok

Az iskolákban és más körben (színházi találkozók, befogadó színházi rendezvények stb.) végzett promóciós események száma.

Ingyenes vagy szponzorációs előadások

A jótékony céllal, vagy támogatók megnyerése céljából tartott ingyenes színházi rendezvények száma.

A színházi gyakorlatból következő, a négy alapcél közül három (előadásszám, fizető nézőszám, bevétel) önmagában szám, tehát nem kíván számszerűsítést. A „magas művészi színvonal” kritériumainak meghatározása és számszerűsítése jelenthet csak gondot a mutatószámrendszer összeállításánál. A színház tevékenységéről megjelenő hazai és külföldi kritikák véleményének összesítése kiegészülhet a tulajdonos szakértő testületének véleményével, ugyanakkor figyelembe veendő a színház és tagjai bel- és külföldi meghívásainak száma és helyszíneinek fontossága is. (Venczel, 1999).

A bemutatott program nemcsak a mutatószámrendszer kialakításában nyújt segítséget, hanem lehetőséget ad arra is, hogy dinamikus kiértékeljük a stratégia megvalósulásának állapotát. A felhasználó kiválaszthatja a számára legjobban értelmezhető diagramot a pillanatnyi állapot megjelenítéséhez.

A következő gyémánt diagramon az látható, hogy a pénzügyi mutatók teljesítése jelentősen le van maradva a többihez képest.

(3. ábra)

Összegzés

A szervezet költségvetésének kialakítása, alkufolyamatok eredménye, részben a fenntartóval, részben az állammal. Az esetlegesen hátrányba került szervezet igyekszik vagy a fenntartót rábírní, hogy emeljék költségveté-

sét, vagy az államtól meghívásos pályázat kiírását kijárni.

A szervezeti célok azonban, amint arra a teljesítménymenedzsment is rámutat, sokkal komplexebben jelentkeznek, vagyis a pénzügyi nézőpontok dominanciáját át kell venni egy átfogóbb értékelésnek.

A teljesítménymenedzsment kérdését tehát egy többtagozatú, nagy költségvetésű színházban szerintem ma már nem lehet megkerülni.

Kövér László

Felhasznált irodalom:

- AKS Labs (2009): *Balanced Scorecard Designer Manual*, Raleigh, NC 27607
Kaplan R. S. – Norton D. P. (2000) *Balanced Scorecard*. KJK-Kerszöv Kiadó, Budapest.
Kaplan R. S. – Norton D. P. (2002): *A stratégiaközpon-tú szervezet. Hogyan lesznek sikeresek a Balanced Scorecard vállalkozások az Új Üzleti környezetben?* Budapest, Panem Könyvkiadó Kft.
Venczel Sándor (1994): *Páholypótszék*, Média+Print, Budapest.
Venczel Sándor (1999): *Páholypótszék II.*, Média+Print, Budapest.
Vilmányi, M. (2004): *Tejesítmény-menedzsment*. pp. 117–128. in: Kürtösi, Zs. – Vilmányi, M. (szerk.) (2004): *Humán Erőforrások I.*, JATEPress, Szeged

ÚJ KÖNYVEK

Színházi szakszótár (New Theatre Words)

A korábban az MSZTSz terjesztésében is elérhető, többnyelvű színházi szótár iránt többen érdeklődnek, azonban a példányok elfogytak. A zsebkönyv méretű, könnyen hordozható szakszótár közel 1300 színházi szak kifejezést, több mint 11 000 hivatkozást, és sok magyarázó ábrát tartalmaz.

Az előző kiadású szótárak már nem rendelkeznek. A kiadók most új lehetőséget kínálnak, a szótárt 29 különböző, *egyéni választáshoz* szabott tartalommal, *nyelvkombinációkkal* tudják szállítani. A 256 oldalas anyagot és a magyarázó ábrák gyűjteményét a megrendelő igényéhez szabott üres és miliméterhálós oldalakkal lehet kiegészíteni.

A nyelvek kombinációját a leggyakrabban kért változatokból állították össze. Az egyénre szabott nyomdai változatok a korábbi észak-európai, ill. közép-európai változatokat váltják fel, miután azok teljesen elfogytak. A nyelvek számának (pl. az eddig hiányzó olasz) növelésével már túlságosan vastag, nehezen kezelhetővé vált volna a szótár. Ezért választották azt az utat – melyet a korszerű nyomda-technika már lehetővé tesz –, hogy a megrendelő igényeihez jobban igazodó nyelveken többféle összeállításban készítsék el a szótárakat. Ez a megoldás az előállítási költségek csökkenéséhez vezetett, a korábbi 39 euróról 29 euróra mérséklődött az ár.

A teljesen egyéni igényekre szabott nyelvi összeállítású szótárakból minimum 10 példányt kell rendelni. A 29-féle nyelvi összeállítású „tipizált” változatokat egyesével is meg lehet vásárolni. Ezeket rövidebb határidővel tudják szállítani. Az új szótárakat az alábbi nyelvi kombinációkban lehet megrendelni a <http://shop.theatrewords.com> honlapon:

World Edition:

angol, francia, német, spanyol, japán, koreai, orosz.

Észak-európai kiadás 1. (Nordic):

angol, francia, német, olasz, izlandi, norvég, svéd, orosz.

Észak-európai kiadás 2. (Baltic):

angol, francia, német, holland, észt, lett, litván, orosz.

Közép-európai kiadás 1. (Latin):

angol, francia, német, olasz, cseh, **magyar**, lengyel, szlovák.

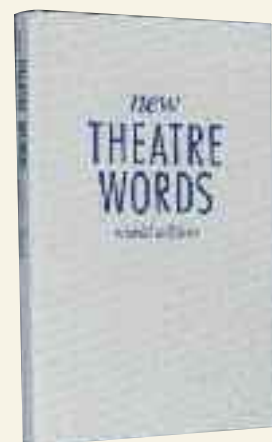
Közép-európai kiadás 2. (Cyrillic):

angol, francia, német, holland, bolgár, orosz, szerb.

Egyedi kiadások:

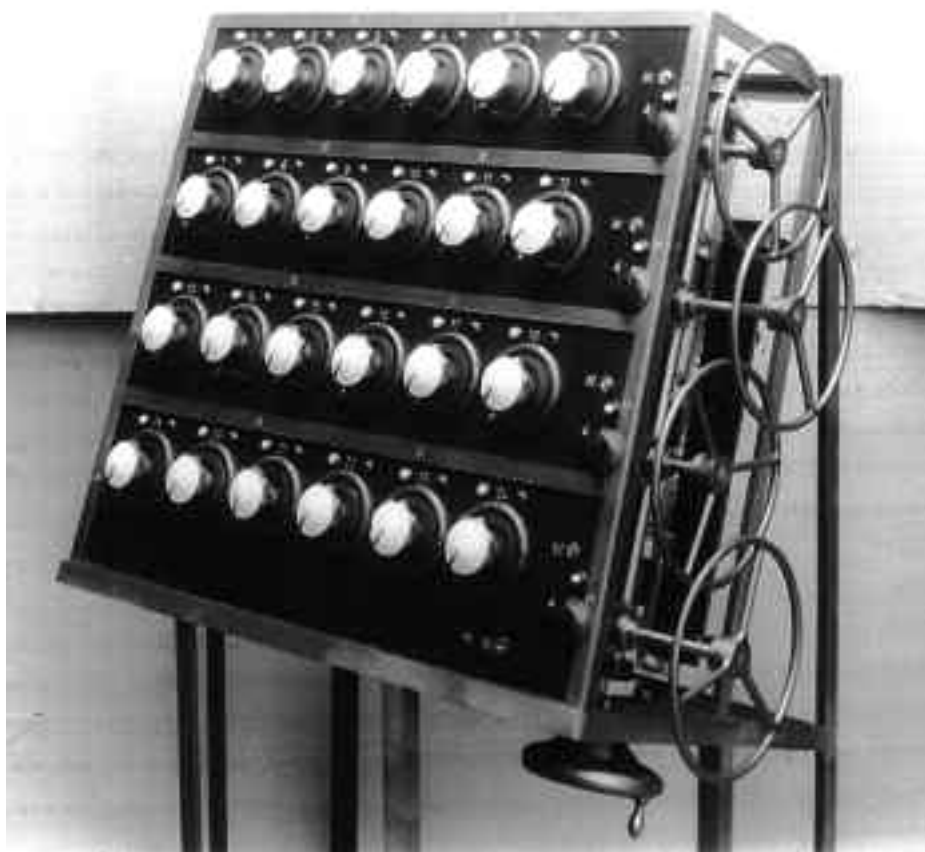
- dán, angol, német, olasz, francia, svéd, orosz, spanyol
- dán, angol, svéd, norvég, német, francia, olasz, lengyel
- dán, angol, francia, német, spanyol, olasz, orosz, román
- angol, finn, francia, német, olasz, japán, orosz, spanyol
- angol, francia, német, olasz, orosz, spanyol
- angol, **magyar**, német, olasz
- angol, olasz, cseh, német, francia, japán, spanyol, orosz
- angol, olasz, francia, német, spanyol, japán, orosz
- francia, angol, olasz, spanyol, német, orosz, japán
- francia, angol, spanyol, olasz, német, holland, orosz, svéd
- francia, angol, spanyol, svéd, német, orosz, holland, izlandi
- francia, olasz, angol, spanyol
- német, angol, holland, lengyel, cseh, olasz, spanyol, francia
- német, angol, francia, olasz, spanyol, orosz
- német, angol, francia, spanyol, svéd, holland, olasz, orosz
- német, angol, szerb, spanyol, francia, holland, norvég, orosz
- német, olasz, angol, francia, dán, norvég, svéd, finn
- olasz, francia, angol, német, spanyol, japán, orosz, svéd
- olasz, spanyol, angol, német, orosz, francia, cseh, lengyel
- spanyol, angol, francia, olasz, német, japán, orosz, holland
- svéd, angol, francia, német, spanyol, olasz, finn, norvég
- svéd, angol, spanyol, olasz, német, francia, orosz, finn.

Az egyre nagyobb érdeklődésre tekintettel szövetségünk tervbe vette, hogy a 12 nyelven (angol, francia, német, holland, cseh, magyar, román, lengyel, szlovák, bolgár, orosz és szerb) kiadott ún. **közép-európai kiadásból** terjesztést kezd Magyarországon.

Színházi fény szabályozó berendezések fejlesztése az EIVRT Konvertagyárában¹ 1. rész

Hazánkban az 50-es évektől kezdve évtizedeken át kizárólag a Konverta fény szabályozó berendezései kerültek a színházakba, művelődési központokba. Néhány helyen még ma is üzemelnek ezek a berendezések. Az 1973-ban megjelent cikk az EIVRT Konvertagyár által készített színházi fény szabályozó berendezések fejlődését, valamint főbb műszaki jellemzőit tárgyalja. Az első részben röviden foglalkozik a fejlesztést megindító tényezőkkel, az első körpotenciométer vezérlésű, terhelésfüggő fény szabályozókkal. Ismerteti az elektromechanikus meghajtású és terhelésfüggetlen készülékek kifejlesztését.

1. ábra. 24 áramkörös, kör-potenciométeres vezérlőegység (Katona József Színház, 1954)

Az EIVRT Konvertagyára 1953-ban kezdte a fény szabályozó berendezések fejlesztését, és 1954-ben készült el az első.

A fejlesztést és gyártást megindító okokról néhány mondatban beszélnünk kell. A budapesti és magyarországi színházak szcenikai berendezéseinek nagy részét az 1920–30-as években szerelték fel. A fény szabályozó be-

rendezéseket szinte kizárólag német és svájci importból szerezték be. E berendezések nagy része „Bordoni-rendszerű” – tolótranszformátoros, bovdenhuzal-vezérlésű – vagy ellenállás-szabályozású volt.

Az 1940-es, 50-es években az ilyen célú berendezéseket gyártó vezető cégek (Siemens, ADB, Strand Electric stb.) már kor-

szerű – mechanikus kapcsolat nélküli – távvezérelt berendezéseket gyártottak. Bár ezek között még akadtak tolótranszformátoros teljesítményszabályozókkal működő berendezések, melyek elektromechanikus másoló áramkörös vezérléssel rendelkeztek, a berendezések nagy többsége, már mágneserősítő (transzduktoros) teljesítményszabályozókkal

2. ábra. 24 áramkörös, kör-potenciométeres vezérlőegység (hátulnézet)

készültek, másoló áramkörös vagy egyéb rendszerű vezérléssel (néhányik már valamilyen adattárolós fényérték-programozással).

Néhány gyár készített thyatronos teljesítményszabályozókkal működő berendezéseket is (főleg az USA-ban), de ezek nem tudtak általánosan elterjedni.

A második világháború után az országban

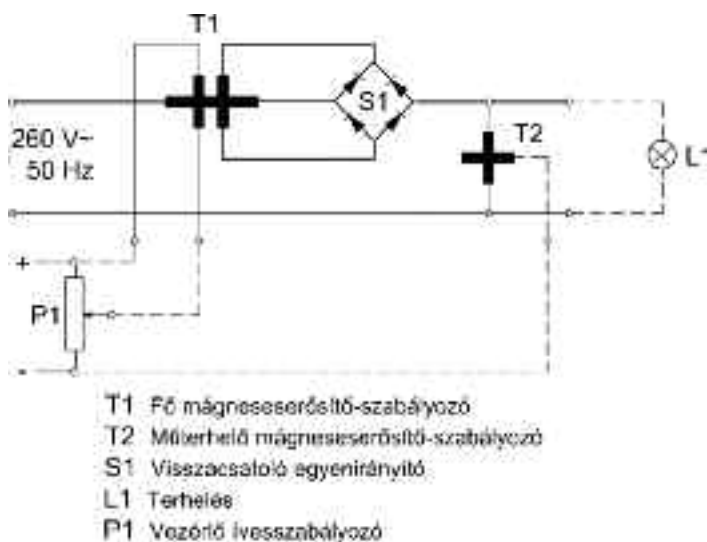
¹ A Kép és Hangtechnika 1973. augusztus XIX. Évf. 4. számában megjelent cikket korrekturezva és színes fotókkal kiegészítve – terjedelmi okok miatt – két részben közöljük.

3. ábra. 12 áramkörös, íves szabályozós vezérlőegység

4. ábra. 12 áramkörös íves szabályozós vezérlőegység (hátlézet)

5. ábra. Mágneses erősítők (transzduktoros) teljesítményszabályozó elvi kapcsolása

szinte alig akadt olyan színház, amelyik nem szenvedett háborús sérülést. Az újjáépítés és néhány évi üzemeltetés után egyre sürgetőbbé vált sok színházban a fény szabályozó berendezések alapvető rekonstrukciója. Ennek két fő oka volt: a berendezések elavultak, valamint a megnövekedett rendezői igényeket már nem tudták kielégíteni.

Ilyen előzmények után az 50-es évek elején az ország akkori általános viszonyai nem tették lehetővé, hogy nyugati országokból importáljunk fény szabályozó berendezéseket (egy-két reprezentatív színháztól eltekintve).

Ugyanekkor az új szocialista rend kultúrprogramja nemcsak a szükséges rekonstrukciókat igényelte, hanem új kultúrházak és szabadtéri színpadok létesítését, és természetesen a szükséges szcenikai berendezésekkel való felszerelését is.

Ekkor a Művelődésügyi Minisztérium megbízást adott a Konvertagyárnak hazai anyagokból előállítható színpadi fény szabályozó berendezés kifejlesztésére. Természetesen a megbízást megelőzően már több megbeszélés történt a minisztérium megbízottai és a Konverta között, a budapesti Nemzeti Színház szakembereinek bevonásával. Meg kell jegyezni, hogy a Konvertagyár akkori munká-

val való ellátottsága és profilja mellett, a minisztérium anyagi támogatása ellenére is ez a feladat nagy nehézséget jelentett a vállalatnak.

Olyan széles teljesítménysávban működő mágneses erősítőt addig még nem gyártott a Konverta, valamint a vezérlőmechanizmus elkészítése a szokásos technológiánkhoz képest lényegesen nagyobb precizitást igényelt.

Az első fény szabályozó berendezés – Boros György fejlesztőmérnök vezetésével – 1954-ben készült el, mely a Nemzeti Színház Katona József Színházában került felszerelésre.

Ez a berendezés 24 áramkörös volt, 1 és 2 kW teljesítményű, terhelésfüggő mágneses erősítővel, fogaskerék meghajtású körpotenciométeres vezérléssel. A vezérlő potenciométerek négy sorban voltak elhelyezve, a vezérlő forgatógombok mellett körpályán állítható alsó és felső rögzítővel, ill. előbeállítókkal. A vezérlő forgatógomboknak több funkciójuk volt: a gomb benyomásával a fel szabályozás előválasztása, a gomb kihúzásával, a leszabályozás előválasztása, és a gomb középhezletében – forgatással – az egyedi szabályozás. Lehetőség volt az egyes sorok (6-os csoportok) csoportos működtetésére a jobb szélén levő forgató kerekkel, valamint az összes áramkör egyidejű működtetésére egy közös forgatókerék segítségével. Az egy egységgé összeépített vezérlőmechanizmus (1., 2. ábra) tartalmazott még egy főkapcsolót az egész berendezés bekapcsolására, soronként egy csoportkapcsolót, és egy mechanikus tengelykapcsolót, valamint áramkörönként két jelzőlámpát az előválasztott irány jelzésére.

A berendezés az akkori külföldi gyártmányokhoz képest – kis színházi felhasználásra – viszonylag korszerűnek számított. A második ugyanilyen berendezést 1956-ban az Operaház Margitszigeti Szabadtéri Színpadán helyezték üzembe. Ez a berendezés már tartalmazott 3 és 4 kW terhelhetőségű mágneserősítőket is, melyek szintén terhelésfüggők voltak. Mind a két berendezés jelenleg is üzemel, az első a Városmajori Szabadtéri Színpadon, a második pedig az eredeti helyén.

Természetesen viszonylagos korszerűségük ellenére voltak olyan hibái, melyek szükségessé tették a továbbfejlesztést. Nehézkes és lassú volt a végállásrögzítők beállítása, a körpotenciométerek kezelése, és rossz volt a fényértékek, valamint az előválasztók átkinthesége. Nagy kényelmetlenséget okozott a mágneses erősítők terhelésfüggősége (a potenciométerek tulajdonképpen a kimenő áramot szabályozták, ezért terhelésváltozás esetén a tekercsek megcsapolásain kellett átkötéseket végezni, vagy műterhelést alkalmazni.)

A fenti okok miatt nem lett volna célszerű nagyobb áramkörszámú (pl. 60, 120 stb.) berendezéseknél ezt a mechanikai felépítést alkalmazni. Ezért folytattuk a továbbfejlesztést az addigi fejlesztési és gyártási tapasztalatok figyelembevételével.

Az akkori fejlesztőgárda – Kondor Nándor mérnök vezetésével – egyéb feladataik mellett, nem egészen egy év alatt kifejlesztett és legyártott egy új 12 áramkörös mintaberendezést, melyet a Fővárosi Operettszínház Blaha Lujza Színházában szereltek fel próbaüzemre (3., 4. ábra). Az üzemi tapasztalatok alapján 1959-re a fejlesztés legyártott egy olyan 24 áramkörös színpadi fény szabályozó berendezést, amely hosszú időn keresztül alapja volt a később gyártott berendezéseknek.

A következő évben alakult ki a 60 áramkörös változat is. A 24 és 60 áramkörös típusokból – az akkori igényeknek megfelelően – szinte bármilyen igényt ki tudtak elégíteni (pl. a Madách Színházban 1961-ben 2 db 60 áramkörös berendezés lett felszerelve, melyek párhuzamosan kapcsolva 120 áramkörös berendezésként üzemel még a mai napig is).

Ezek a berendezések nagymértékben különböztek az első berendezésektől. Részükre olyan mágneses erősítők teljesítményszabályozó készült, mely 0–3000 W teljesítményhatárok között – elfogadható mértékben – terhelésfüggetlen volt. Az előző típushoz képest az a különbség, hogy a vezérlő potenciométer vagy íves szabályozó pozícióhelyezete nem a kimenő áramot, hanem a kimenő feszültséget határozza meg.

6. ábra. 60 áramkörös, íves szabályozós vezérlőasztal

Ez a teljesítményszabályozó egység (5. ábra) három fő részt tartalmazott: egy fő mágneses erősítőt, egy műterhelő mágneses erősítőt és egy áramvisszacsatoló áramkört, mely a fő mágneses erősítőt gerjesztette pozitív irányba. A későbbiek folyamán még egy feszültségemelő transzformátor is be lett építve, mely a bementőpontokon megemelte a feszültséget (kb. 260 V-ra), és fedezte a fő mágneses erősítő feszültségvesztését. A váltóáramú tekercsek és visszacsatoló tekercs menetszámainak változtatásával kellett beállítani a legkedvezőbb karakterisztikát.

A mágneses erősítő teljesítményszabályozókat íves kiképzésű, fogaskerék-meghajtással is ellátott toló potenciométerek vezérelték. A toló potenciométer ellenállás-karakterisztikája úgy volt kialakítva, hogy a karel-

mozdulás függvényében a kimenő feszültség a scenikai igényeknek megfelelően változon. Az íves szabályozós toló potenciométer szerves részei még a két fogaskerék-meghajtású elektromágneses kuplung, az alsó és felső végállás beállítókarok, a szabályozást és annak irányát meghatározó kapcsoló, valamint egy visszajelző lámpa. Ezek az elektromos és mechanikus részek egyetlen egységé lettek összeépítve, fiókos kivitelben, olyan elektromos és mechanikus csatlakozókkal, hogy két rögzítőcsavar bontásával az egység bármikor könnyen kiemelhető vagy visszarakható, mérés, javítás, illetve csere céljából.

A 60 áramkörös berendezésnél a szabályozó tasakok 6 x 10-es, míg a mágneses teljesítményszabályozók 1 x 10-es csoportokban vannak beépítve a vasváz keretekbe.

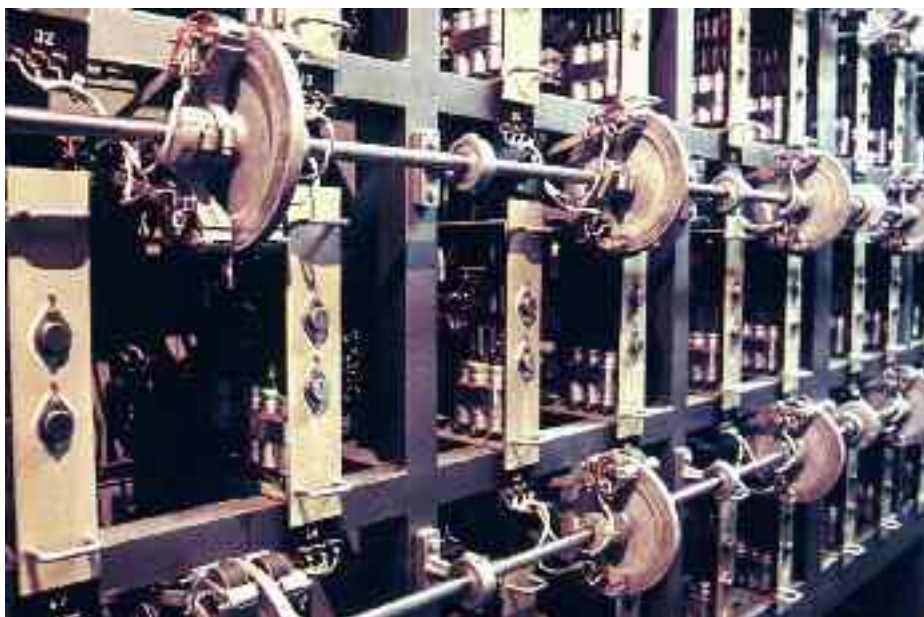
Az egy egységbe összeépített vezérlőasztalba (6. ábra), a szabályozó tasakokon kívül még a következő kezelőszervek kerültek: csoportonként egy sötétítőkapcsoló, egy mechanikus tengelykapcsoló, egy kapcsoló az elektromechanikus tengelykapcsolók részére, egy forgatókerék és az összes áramkör egyidejű működtetésére egy nagy áttételű közös forgatókerék.

Már az első berendezések alkalmazása során felmerült olyan igény, hogy a berendezéseket lyukkártyás vagy egyéb rendszerű fényérték programtárolóval lehessen vezérelni. Sajnos az ezzel kapcsolatos tervek és elképzelések megvalósítása Kondor Nándor mérnök – az akkori fejlesztési osztály vezetője – tragikus halálával megszakadtak. A színpadi fény szabályozó berendezések továbbfejlesztése gyári profilbővülés miatt négy évig szünetelt.

A továbbfejlesztés szünetelése ellenére a fenti típusú berendezésekből 1968-ig 16

7a ábra. Transzduktor-terem a géppállánnyal a Nemzeti Színházban, a Hevesi Sándor téren (ma Magyar Színház)

7b ábra. Géppállvány – elektromechanikus tengelykapcsolók

7c ábra. Tengelykapcsolók tápegysége

8a ábra. 120 áramkörös, két előbeállító vezérlőasztal (Nemzeti Színház – Hevesi Sándor tér)

színházba és 9 szabadtéri színpadra, illetve művelődési házba több mint ezer áramkört építettünk be, melyek a mai napig üzemelnek. Ezek a tények igazolták, hogy a típus életképes, és a kor igényeinek megfelelő volt.

Természetesen ezeknek a berendezéseknek is voltak hátrányai mind alkalmazási, mind pedig gyártási szempontból.

Az alkalmazás szempontjából a legtöbb problémát a szabályozótasakok melege (tasakonként 40-50 W), a még mindig nagy fizikai munkát igénylő kezelés, valamint a sorozatos gyors fényeffektus-változások korlátozottsága okozta.

A gyártásnál viszont a legfőbb nehézséget az anyagok minőségi ingadozása jelentette. Állandóan változott a mágneses erősítők vasmagjának mágneses és veszteségi jellemzője. Egyes sorozatokat csak igen nagy munkával lehetett beszabályozni.

A továbbfejlesztés szükségessége akkor merült fel újból, amikor a Nemzeti Színház régi – Blaha Lujza téri – épületét lebontották, és közben megindult a volt Magyar Színház teljes átépítése, melybe a társulat 1966-ban átköltözött.

Ezt megelőzően a Művelődésügyi Minisztérium Beruházási Osztálya az EIVRT Konvertagyarával szerződést kötött, hogy az átépítés alatt álló Hevesi Sándor téri színház részére egy új, korszerű 120 áramkörös fény szabályozó berendezést fejlesszen ki és gyártson le. A minisztérium a fejlesztési költségekhez 100 ezer forinttal járult hozzá. A lehetőségek felmérése és több tárgyalás után olyan megegyezés született, hogy a Strand Electric által, a miskolci Nemzeti Színháznak szállított berendezéssel azonos funkciókat ellátó, de nem tolótranszformátoros teljesítményszabályozókkal működő

8b ábra. Vezérlőasztal íves szabályozó mezőkkel és mesterpulttal

berendezést fejlesztünk ki. Ez rendszerét tekintve két előválasztós, öt fix csoporttal és 14 előre beprogramozható csoporttal, áramkörönként egy másolóáramkörrel, egyedi és sötéten való állítási lehetőséggel, korlátozott mértékben arányos szabályozási képességgel, és még sok kisebb jelentőségű funkcióval rendelkező berendezés.

A fejlesztés 1965 elején indult meg, és a kész berendezést 1966 szeptemberében helyezték üzembe. A vállalatnak fény szabályozó témával kapcsolatban ily rövid idő alatt még soha ennyi műszaki nehézséget nem kellett megoldania. Hogy csak néhányat említsünk: rövid idő alatt meg kellett oldani a terhelés független, feszültség-visszacsatolt, lengésmentes, de azért viszonylag gyors működésű, kis teljesítménnyel (10–50 mW) vezérelhető teljesítményszabályozót; az egyedi kézi előbeállítás célját szolgáló kisméretű, üzembiztos íves szabályozót; a csoportválasztást, valamint az egyedi beavatkozást biztosító elektromechanikus választókapcsolót (szelektort); a csoporthelyzet tárolását végző elektromechanikus mátrix tárolót; a másoló áramkörök elektronikus vezérlésű tengelykapcsolóit és másoló potenciómétereit, a speciális áramkörökhöz szükséges sokérintkezős (60 záró érintkező) jelfogókat stb.

A fejlesztés a teljesítményszabályozót illetően két irányba indult. A meglévő mágneses erősítő módosítása, valamint tirisztoros teljesítményszabályozó kifejlesztése. Az utóbbi import félvezető eszközök beszerzési nehézsége (a nagy darabszám miatti hosszú szállítási határidő és magas ár) és idő hiányában csak 1968-tól tudta kiváltani a mágneses teljesítményerősítőket.

A mágneses teljesítményerősítőt kiegészít-

tettük egy tranzisztoros kapcsolóáramkörrel a gerjesztés céljára, és egy feszültség-visszacsatoló áramkörrel. Ezek együttesen biztosították a kis teljesítményű vezérlést, valamint a vasmag minőség és gyártási pontatlanság okozta bemérési problémák megszűnését. A mágneses teljesítményszabályozók a kiegészítő áramköreivel együtt, bevezető sínek és dugaszos csatlakozók segítségével egy közös állványba (*gépállvány* – 7. ábra) kerültek. Ide lettek beépítve a másoló potencióméterek, az elektromechanikus tengelykapcsolók, a szabályozható fordulatszámú meghajtómotor és a szükséges tápegységek. A tárolók, az egyedi és közös vezérlő jelfogók egy jelfogó szekrénybe lettek beépítve. Mind a gépállványok, mind a jelfogó szekrény egy közös erősáramú elosztószekrényből kapta a hálózati tápfeszültséget.

A vezérlőasztal tulajdonképpen két részből állt: az előbeállító íves szabályozókat is tartalmazó központi vezérlőasztalból (mesterpult) és az áramkörválasztó kapcsolókat (szelektorokat) tartalmazó szekrényből (8. ábra). Ez utóbbi célszerűen az asztal és a kitekintő ablak fölé került.

Ennek a berendezésnek a következő évben elkészült a négy előbeállító és tirisztoros teljesítményszabályozós kivitele is.

Sajnos ez a típus nem a legújabb irányzatot képviselte, és ezért a felhasználók jogosan kritizálták. Mindössze öt berendezés készült összesen 420 áramkörrel.

(folytatjuk)

Tóth Miklós
fény szabályozó fejlesztési csoport vezetője
Egyesült Izzólámpa és Villamossági Rt.
Konvertagyára

110 éve született Ütő Endre, a „Magyar Michelangelo”

Festett az ég is...

Ütő Endre díszlettervező művész díszletterveinek bemutatásával folytatta scenikai kiállításorozatát ősszel a Miskolci Színháztörténeti és Színeszmúzeum.

Amerikából érkeztek vissza keletkezésük, illetve megvalósulásuk helyére azok a díszlettervek, melyek közül most a leglátványosabbakat, az operettekhez készültet láthatta a nagyérdemű. Alkotójuk Ütő Endre díszlettervező művész – akit Fedák Sári társulatában, Fiumében a „Magyar Michelangelo”-nak szóló „diplomával” tüntettek ki. A budapesti Iparművészeti Főiskolán folytatott tanul-

A Bajader

mányai után, 1925-ben a Színművészeti Akadémián szerzett oklevelet. A Pécsi Nemzeti Színház társulatában kezdte színészi pályáját (Hamlet Horatiója, a Bánk bán Ottója), s ott sajátította el a díszlettervezés gyakorlati tudnivalóit egy német tervező-festőtől, így 1930-tól a kassai színházban már mint díszlettervező is dolgozott. 1945-től is-

Aranyhegedű

mét a Pécsi Nemzeti Színház tagja volt, 1951-ben szerződött Miskolcra. Pályája során közel ezer díszletet tervezett, ha díszleteiből járdát építenénk, több mint kétszáz kilométert kellene gyalogolnunk. Munkássága elismeréseként nyugdíjba vonulásakor, 1967-ben a Miskolci Nemzeti Színház örökös tagja címmel tüntették ki.

Az elmúlt évben a művész lánya, Tállai Katalin édesapja terveiből több mint félszázat adományozott a miskolci színeszmúzeum számára. A felfedezésszámba menő anyagot felvonultató tárlaton olyan legendás operettprodukciókat idéznek fel a megragadó festőiséggel készített alkotások, mint A bajadér (1957), A mosoly országa (1958), Varázskeringő (1958). De a tervek megidézik a korszakra jellemző szocialista operettek világát is (Aranyhegedű, 1959).

Mikita Gábor

Varázskeringő

OLVASÓI LEVÉL

Emlékezetem szerint

A SZÍNPAD 2013. szeptemberi számában kedves írás jelent meg Schmidt János 80 éves születésnapja alkalmából, felidézve a színház-műszaki világ jelentős személyiségének életét. A szerzővel, Korponai Ferencsel (aki Schmidt János közvetlen munkatársa) történet későbbi beszélgetésem során kiderült, hogy a leírtak alapja a Schmidt Jánossal való gyakori, hosszas közös autótúraikon több részletben, sok alkalommal hallottak összefoglalója. Miután a „Tanár Úr” a magyar színháztech-

nikai élet hosszú időn keresztül jelentős alakja, a cikk dokumentumként is szolgál egy sok évtizedes pályafutás és az azt övező színházi világ történéseiről. Ezért úgy vélem – mert valóban kordokumentumról van szó –, hogy a magam részéről néhány területen pontosítanom kell, már amennyire emlékezetem engedi.

1964 nyarán az Operaház pályázatot írt ki a főmérnöki állás betöltésére. Felmondott ugyanis Rajnai „Sanci”, a kiváló színházi szak-

ember, ráadásul Szirtes György gazdasági igazgató (ma ügyvezetőnek mondanánk) fiatalkori barátja és munkatársa, mert az operai hidraulika állapota miatti aggodalmi következtében egészségi állapota is megrendült. A kiírásra 32 pályázat érkezett. Hosszas megfontolás után az Operaház két ember felvétele mellett döntött. Az egyik Schmidt János volt, akinek ekkor még csak „útban volt” mérnöki diplomája (1966-ban kapta meg), de ahogyan mondta, a Csepel Vas és

Fémműveknél többek között a hidraulikus karbantartó részleg vezetője is volt. Márpedig az Operaházban már mindenki nagyon tartott a színpadgépezet tönkremenetelétől, ez elsődleges szempont volt, így ő az év szeptember elsején munkába állt a Dalszínházban. A másik új operaházi tag – e sorok írója – Borsa Miklós volt, akinél figyelembe vették építész mérnöki diplomája mellett többéves színházi tapasztalatát is. Engem a Pécsi Nemzeti Színház nem engedett el azonnal, mert szeptember végén még az igazgatónak volt bemutatója, így csak október elsején kezdtem az akkor még Népköz-társaság útjának nevezett Andrássy úton.

A kicsit hosszúnak tűnő bevezetésre azért volt szükség, hogy a több dologra történő visszaemlékezés hitelét megadja. Nem az utólag hallott, kapott információ, hanem az egyidejűség, a dolgok nagy részének közös megélése az alap.

Operai közös munkánk során hamar elosztottuk a feladatokat. Schmidt János foglalkozott az üzemeltetési kérdésekkel, ami nem kis feladat volt (Operaház, Erkel Színház, raktárak, üdülő, saját óvoda stb.), és természetesen a legfontosabb, a hidraulikus színpadgépezet használható állapotban tartásával, felújításának előkészítésével. Enyém lett a színpad, a repertoár felügyelete, az új bemutatók elkészítése, díszlet- és jelmezkészítő műtermek, bel- és külföldi vendéjátékok technikai megszervezése, lebonyolítása és mintegy 400 műszaki dolgozó irányítása. Ez utóbbiban fontosabb pontokon Schmidt János is benne volt, hiszen korábban is „érkezett”, ő volt a főnök. Mindezen munkák a műszaki osztály keretében történtek, ahol még három ember állt rendelkezésre. Következzék néhány témakör „emlékezet szerinti” pontosítása.

A **hidraulikus színpadgépezet** megkezdett felújítása valóban nagyszabású feladat volt, és jelentős részben el is készült. Az igazán nagy „dobásra” az öntöttvas munkahengerek újragyártására már nem került sor. Az odavezető „úton” minden elkészült, a csövezetékek, szelepek, vezérlések, víztartályok stb. cseréje. Amikor itt tartott a munka, és előzetes tárgyalások folytak a munkahengerek újragyártásáról, két dolog történt. Schmidt Jánosnak az Operaház megköszönte munkáját, kapott jutalmat is, és 1967. szeptember végén eltávozott.

1968 elején pedig a munkavédelmi hatóság az elképzelést nem támogatta, sőt, a süllyedő rendszer használatát azonnali hatállyal letiltotta. Nem támogatta a világ első

korszerű színpadgépezetének műemlék jellegű felújítását, biztonsági okokból. Érveikkel nehéz lett volna vitatkozni. Ugyanis sem a felsőgépezet, sem a süllyedő pódiumok az alaphelyzetet kivéve semmiféle biztosítással, reteszeléssel nem rendelkeztek. Mindent csak a munkahengerekben lévő vízoszlop tartott, ami egy felújítás után már nem volt elfogadható. Az egész munka ugyanis nem felújításnak, hanem újragyártásnak számított, amikor már az adott időben érvényes előírások vonatkoznak rá. Műemlék, ha látogatók nézegetik, de színpadgép, ha rendeltetésszerűen használják.

A Schmidt János „ars poeticájában” minősített NDK-színpadgépezet kérdése más téma, itt nem kívánok vele foglalkozni.

A Színházak Központi Műtermei története sem egyértelmű. A régi helyszín, a Csokonai utcai épület már régen nem volt alkalmas korszerű munkavégzésre. Három emeleten elosztott műhelyek/műtermek, köztük a díszletszállítás kötélfelhúzással a szabad ég alatt, és még több más gond is adódott az egyre nagyobb forgalmú és egyre nehezebben megközelíthető, rakodható helyszínén. Új területre volt szükség, ahol megfelelő körülményeket lehetett teremteni. Az akkori Fővárosi Tanács elnökhelyettesének és a művelődésügyi főosztály vezetőjének engedélyével indult a változás még 1985-ben.

A **Színházak Központi Műtermei** igazgatója ebben az időben Szabó-Jilek Iván volt. Eladták a Csokonai utcai épületet, helyette – több lehetőség közül választva – végül a kispesti Kistext Vigogne Fonodát vásárolták meg. Itt nem volt szükség túl nagy átalakításokra, és az egy szinten lévén a gyártástechnológia is megfelelően kialakítható volt. Külön értéke az új helynek, hogy volt benne egy nagy belmagasságú rész is, ahol a díszletek összeszerelése teljes magasságban megtörténhetett, így a színházak időrabló színpadi díszletszerelése megszűnhettek. Az építési munkák két ütemre voltak tervezve, azért, hogy a legfontosabbak mielőbb elkészüljenek, és a Csokonai utcai épületet 1987-ben kiürítve át lehessen a vevőnek adni, valamint hogy 1987 őszétől már az új helyen lehessen díszletet gyártani, a színházak kiszolgálásának folyamata ne szakadjon meg. (A Központi Műterem igazgatósága és adminisztrációjának egy része már 1986-tól kezdve az új helyen dolgozott.)

1986 végén a Fővárosi Tanács biztost nevezett ki a kiviteli munkák gyorsítása érdekében, Schmidt János személyében, aki ekkor a József Attila Színház főmérnöke is volt. A

még nem teljesen kész létesítmény (a díszletgyártás csak 1987 novemberében indult meg) kigondolója és a változások irányítója, Szabó-Jilek Iván igazgató 1987. július 1-vel megvált a Központi Műteremtől. Utóda Schmidt János lett.

A személyi változás körülményeiről, okáról pontos tudomásom nincsen. A Fővárosi Tanács a műteremváltás ügyében két szakértői véleményt rendelt meg. Az egyiket én készítettem, és a helyzetet értékelve, nem tagadva a kisebb kivitelezői hibákat, összességében nagyon pozitívnak tartottam. Európai színvonálú, minden tekintetben megfelelő díszletgyártó bázisnak ítéltam a kispesti létesítményt (néhány hónappal elkészülte előtt). A másik szakértői véleményt Schmidt János készítette, annak tartalmáról nincsen információm.

A **Műszaki vezetőképző** gondolatát a Nemzet Színház ma már elhunyt főmérnöke, Ölveczky Miklós vetette fel még a 60-as évek elején (ő az NDK-ban tanult ilyen iskolában). Akkori igazgatója, Malonyai Dezső, aki később sokáig oktatott is a magyarországi tanfolyamon, erősen pártolta az ügyet. A tematika kidolgozásában Óvári Győzőnek volt oroszlanrész. Az oktatás így kezdődött meg. Ölveczky később engedéllyel Skandináviába települt. Ekkor, 1969-ben vette kézbe a tanfolyam ügyét Schmidt János, és alakította ki mai, szélesebb spektrumú formájában, valamint vezette több évtizedig.

(Jómagam a kezdetektől fogva szintén tanítók a különböző, de egységes szervezetű tanfolyamokon).

A **színházi műszaki dolgozók szervezetei** körül – valószínűleg véletlen – összemosás van. Az első ilyen szervezet az OPAKFI (Optikai, Akusztikai és Filmtechnikai Társaság, az MTESZ tagja), ennek alakult egy Színháztechnikai Szakosztálya 1968-ban, ahol Schmidt János 1973-tól kezdve volt az elnök. Később, 2004 tavaszán a színházi műszakiak önállósodtak, és megalakították az MSZTSZ-t (Magyar Színháztechnikai Szövetség). Ennek alapításakor Schmidt János nem volt jelen, a tagok viszont örökös tiszteletbeli elnökké választották. Erről a címéről rövid ideig lemondott, a szövetség új elnöksége ismételtlen megválasztotta.

Az „ars poetica” utolsó bekezdéséhez nincs mit hozzáfűzni. Úgy igaz, ahogy le van írva. Végül is a színház és a művészet iránti tisztelet valóban a legfontosabb dolog, még ha ott is sokszor próbára van téve egy ember, legyen akár művész, akár műszaki.

Borsa Miklós
(Operaház, 1964–2006)

Vezeték nélküli rendszerek kézikönyve

„Felhasználóktól felhasználóknak!” – ez a könyv mottója. A vásárlók nyelvén és szavaival magyarázza el a tárgyalandó témát, ami az elmúlt években világszerte több mint 200 tanfolyamon bizonyítottan sikeres módszer volt. Ez biztosítja, hogy „bennfentes zsargon” használata ne menjen a precizitás és az érthetőség kárára.

A grafikonokat a lehető legjobban leegyszerűsítettük, és csak az alapok elmagyarázására szorítunk. Az átfogó szómagyarázat az érdeklődő felhasználók számára közvetlenül megadja a megfelelő leírást. Mivel közismert, hogy „egyetlen kép ezer szóval is felér”, a multimédia világának ezen komplex részét ismertető tudásanyagot ábrák és szövegek hozzáértő kombinálásával közvetítjük.

A könyvet példákkal zárjuk, melyek megmutatják, hogy az alapfogalmak, standard megoldások és tippek kombinálásával hogyan hozhatók létre funkcionálisan működőképes megoldások, hiszen eddig is ezek írták és továbbra is ezek írják a vezeték nélküli rendszerek történetét – írja Prof. Dr. Jörg Sennheiser az előszóban.

A vezeték nélküli mikrofonokat alkalmazó átviteli rendszerek folyamatosan egyre bonyolultabbá és összetettebbé váltak. A musicalekben például nem ritka a 48 vagy annál is több csatorna használata fülmonitorokkal, ami még összetettebbé teszi a rendszert.

Ugyanakkor a frekvenciák egyre zsúfoltabbá válnak. Azelőtt a teljes UHF-sáv rendelkezésre állt, melyen csak néhány televízióállomással kellett osztozni. A használható frekvenciák köre

még inkább szűkülni fog, részben további UHF-frekvenciák elárverezése, részben a szórakoztatóipar frekvenciaigényeinek növekedése miatt (www.apwpt.org).

Hol fogunk tartani 5, 6 vagy 7 év múlva? A vezeték nélküli berendezéseket forgalmazók mindegyike digitális technológiát fog használni. A gyártók és a felhasználók jelenleg különféle környezetben szereznek tapasztalatot a digitális vezeték nélküli rendszereket illetően. Sok még most is tesztfázisban van, és a neves forgalmazók – köztük a Sennheiser is – évek óta úttörő munkát folytatnak ennek a területnek a kutatásában, fejlesztésében.

Miben segíthet ez a könyv az olvasónak?

A kiváló minőségű vezeték nélküli átvitelről folytatott beszélgetések rámutattak, hogy bizonyos témákban gyakran merülnek fel kérdések. A figyelem ezekre a kérdésekre és általános problémákra összpontosul. Ez a gyakorlatlan felhasználók számára hasznos könyv erre a területre vezet be módszeresen az olvasót.

A fejezetek felépítése bizonyítottan sikeresen szolgálja ezt a célt. A fejezetek az audiojel útvonaltól követik az átviteli láncot keresztül.

Az út a mikrofonkapszulától az RF-mezőn át a vevőegység audio kimenetéig visz. A vezeték nélküli mikrofonok és fülmonitorok gyakorlott felhasználói egy adott fejezet kiválasztásával felfrissíthetik tudásukat, vagy gyorsan praktikus információkhoz juthatnak a tárgymutatóban.

A könyv tartalmának zöme gyakorlati tapasztalaton és a felhasználók által világszerte feltárt

problémák többéves megoldási gyakorlatán alapul. Klaus Willemsen különösen külső felvételeknél játszott fontos szerepet annak biztosításában, hogy a nemzetközi érdeklődésre számot tartó média eseményekhez készített komplikált installációk problémamentesen működjenek, legyenek azok az olimpiai játékok, síbajnokságok, kültéri koncertek Dél-Afrikában, vagy nagy opera-előadások a világ bármely táján.

Ritkán van szükség arra, hogy fel kelljen melegíteni a forrasztópákát, vagy szét kelljen szedni egy eszközt. Vezeték nélküli rendszerek esetén csaknem mindig az adott alkalmazás apróbb sajátosságainak kombinációja okozza a fejtörést. Ezek felfedése és megoldása tapasztalatot és éles szemet kíván.

Ez a könyv nem megoldástár. Gyakorlati problémákat ír le, és bemutatja, hogyan kell megoldani és megelőzni azokat.

A könyv megvásárolható az Audio Partner Kft.-nél és a szerződött Professional Audio partnereinknél. Ára: 3600 Ft.

<http://www.audiopartner.hu/>

KELL ENNÉL TÖBB?

37 db motoros fader, 60 mono vagy stereo csatorna, 24 kijarat, 24 layer, beépített effektok, minden csatornán kompresszor, gate és négy sávú parametrikus eq, dinamio eq, 24 db grafikus eq, szintázi automatizálás

Figyelmesen forgalmazzon!
Tel: 06 11 41 10 11 / 06 11 41 10 12
www.audiopartner.hu

Elhunyt Harangozó László

(1952-2013)

November 7-én reggel elvesztettük egy barátunkat és nagyszerű kollégánkat. Harangozó László színpadmesterünket 61 éves korában váratlanul érte a halál, a színpadon, próbakezdés előtt. Munkatársai küzdöttek az életéért.

Harangozó László, vagy, ahogy a társulat nevezte, Mester, Mesti, Harangász, több mint negyven éve volt a Víg tagja. Tizenkilenc évesen kezdett dolgozni nálunk, közvetlenül az érettségi után. Élete első és utolsó munkahelye volt a Víg, a második otthona, ahol a '70-es évek végétől színpadmester-helyettesként, később színpadmesterként dolgozott. Színház iránti mély szeretete nap mint nap megnyilvánult. Szerette a munkáját, amit nem is munkaként, kötelező feladatként élt meg, hanem egész életre szóló szenvedélynek tekintett. Finom ízlésű, nagyszerű humorú, olvasott, művelt és sokoldalú ember volt. Pótolhatatlan veszteség számunkra a szakértelme, tudása és végtelen emberszeretete. Örökké hiányozni fog mindannyiunknak. A Víg színház saját halottjának tekinti.

(Víg színház közleménye)

1970 őszén ismertem meg Harangozó Lacit. Én akkor a Pesti Színházban dolgoztam mint színpadmester-helyettes, s átlátogattam előző munkahelyemre, a Víg színházba. Ott találkoztam egy jóarcú, kellemes fiatalemberrel, aki éppen a műszaki szobában egy akvarellképet festgetett. Beszédbe elegyedtünk, ő elmesélte, hogy most érettségizett mezőgazdasági technikumban. Nyáron gyakornokként dolgozott tsz-ben, de rájött, hogy ez nem az ő világa, és valami egészen más munkát szeretne találni. Mindig is nagyon érdekelte a színház, az irodalom, a művészetek, így került ide díszítőnek, mesélte.

Szinte azonnal jó barátok lettünk, mert megkapott a kedves, kellemes egyénisége, s áradt belőle az emberszeretet, a fogékony-ság, a befogadóképesség. Egykettőre kitűnt színpadi munkatársai közül, nemcsak azzal, hogy fáradtságot nem ismerve dolgozott, hanem jó felfogóképessége és jó modora pártját ritkította. Ezekben az időkben valamennyi színháznak nagyon sok problémája volt a műszaki emberekkel, mivel elképesztően alacsony volt a fizetésük, s ennek eredmé-

nyeképpen nagyon gyenge munkaerő és szakembergárda maradt meg a színházaknál. Hihetetlenül nagy volt a fluktuáció.

Lászlót besorozták katonának, mivel Pestre került, elintézte, hogy délutánonként kimenőt kapjon, s az előadásokon részt tudjon venni. Sőt egy idő után, estéről estére 8-10 katonatársával beállított a színházba, együtt végezték a színpadi munkát: a díszletépítéseket, bontásokat. Katonáság után természetesen azonnal visszajött a színházba dolgozni. Amíg Laci katona volt, én Kaposvárott színpadmesterkedtem. A 70-es évek második felében jöttem vissza a Vígbe dolgozni, ahol éppen olyan mostoha körülmények voltak és létszámhiány, mint azelőtt. A műszaki csapatot át kellett szervezni, megerősíteni, és én Lacit kértem, hogy ezt a nagyon nehéz feladatot együtt oldjuk meg. Mint a Víg színház színpadmesterei elhatároztuk, hogy rendet teszünk a színpadi műszakban, és biztonságossá tesszük a munkát és az előadások műszaki lebonyolítását. Megbeszéltük, hogy a legkisebb problémát sem hagyjuk, hogy tovább dagadjon, megoldatlan maradjon, hanem közösen, egymáshoz maximális őszinteséggel végezzük a munkát, s döntünk személyi ügyekben.

Hónapokig nem mentünk szabadnapra, az igazgatóság támogatta törekvéseinket, és minden személyi döntésünket elfogadta. A jó

baráti és a partneri együttműködésnek köszönhetően lassan mindenki, feladatának megfelelően a helyére került. A színpadi tá-
rak jó hangulatban és egyetértésben tudtak dolgozni. Ebben a sikerben nagyon nagy része volt Laci végtelenül derűs alaptermészetének. Jól kiegészítettük egymást, mert én hirtelen haragú, indulataimat nem leplező munkavezető voltam, ő pedig csendes, a bosszúságot magába fojtó, türelmes, nyugodtak tűnő embert volt. Belülről őrldött, magába zárta a problémákat, és ritkán mutatta ki indulatait. Többször mondtam neki, ereszd ki a hangod! Add ki a mérgedet! Engedd ki magadból a feszültséget! Persze ő ezt nemigen tette, pedig nem volt konfliktuskerülő. Azt hiszem, az ő kellemes énjéből adódóan nem akart kellemetlenséget, rossz perceket okozni másoknak. Mindig mindenkihez volt egy jó szava, s emlékszem, megismerkedésünk első pillanatában is azt láttam, hogy mosolygott a szeme mindig.

Egyedül végezte tovább a színpadmesterei munkát, amikor én szcenikus lettem. Nagyon jó hangulatot teremtett, s jó társaságot hozott össze a színpadon, megőrizve a régi öreg törzsgárdát. Közben teltek az évek, és kivételesen tudta a családi életét a munkájával egyeztetni és harmonikussá tenni.

Nem hiszem el, hogy nincs... Titkon várom, hogy bejön ide a szobámba reggel, és harsány nevetések közepette beszéljük meg az előző napot. Kellemesen, szellemesen tervezük el az aznapi s az utána következő napok feladatait. Ezt tettük azon a bizonyos napon is, amikor percekkel utána a színpadon elment örökre.

Nagyon nagy veszteség érte az egész társulatot, mert derűjével, szeretetével híd volt a művészek és a műszaki dolgozók között. Renszánsz ember volt, és életszerető, életigenlő! November 22-én búcsúztunk tőle.

Napok óta többször eszembe jut egy világos, „fohász”, amit az én életem fájdalmas és nehéz napjaiban küldött egy nagyszerű művész pedagógus:

„Ne engedd, Uram, hogy a szomorúságunk, amiért, hogy elment, nagyobb legyen, mint a hálaadásunk azért, hogy itt járt közöttünk és a miénk volt.”

Krisztiáni István

STAGE Technology for Performing Arts

Hungarian Society for Theatre Technology

4 ANNUAL ASSESSMENT (by Iván Szabó-Jilek)**Reconstruction of Erkel Theatre****5 THE REVITALIZED ERKEL THEATRE** (by Miklós Borsa)

After six years of dormancy, the Erkel Theatre was ceremonially reopened on 7th November 2013 after its reconstruction with a budget of 1.8 billion HUF.

9 RECONSTRUCTION OF THE STAGE MACHINERY (by János Barna)**News from Hungary****11 ELIMEX IN CHANGE****11 LUMINIS OPENED ITS EXHIBITION ROOM****11 LIQUIDATION OF LISYS ZRT.** (by Gábor Kele)**News from Abroad****12 PRESENTATION OF GERRIETS AUSTRIA IN LINZ ON 5TH NOVEMBER 2013****Congratulations****13 STAGE MANAGER GYÖRGY VARGA** (by Imre Kárpáti)

This spectacular open-air performance was organized in the tradition of preserving and creating in the series of Coronation Festival.

Open-air**14 CHURCH BUILDING THEATRE IN SZÉKESFEHÉRVÁR** (by Gábor Mikita)

This spectacular open-air performance was organized in the tradition of preserving and creating in the series of Coronation Festival.

Conference on stage lighting**16 SHOWLIGHT 2013 - THREE SPECIAL DAYS IN ČESKÝ KRUMLOV**

400 stage lighting professionals and university students met in this fascinating medieval town during 18-21 May 2013.

Performance Design**19 WORLD STAGE DESIGN 2013**

Exhibition of the world's theatre designers in England was a great success in Cardiff 8-15 October 2013. This event, held every four years, was turned into a feast by huge number of students where Hungary was represented by 18 stage designers-to-be.

Musiktheater Linz**23 I SAW THE LIGHT AT THE END OF THE TUNNEL...** (by Ottó Simon)

Visit to the new Musiktheater in Linz – impressions of a professional.

Theatre Architecture**27 NEW THEATRE BUILDINGS IN EUROPE** (by Eszter Götz)

Reykjavík • Lisbon • Tallinn

Scenery Design**30 MÁRIA KAPPETER – SPECTACLE CREATOR** (by Iván Szabó-Jilek)

Interview with the well-known costume designer of Austrian theatres acting also as stylist, interior and stage designer.

Puppet theatre**34 PUPPETS IN SEARCH FOR THEIR PARTNERS – BUNRAKU** (by Eszter Götz)

Performance of an authentic Japanese puppet theatre in Budapest Central Theatre this autumn.

36 TRADITION CARVED IN PUPPET STAGES (by Gábor Mikita)

In puppet theatre of Mancsi Fabók, practical puppet stages of specific beauty originating from folk motifs can be seen.

Stage Lighting**38 ABOUT ROBOT LIGHTS – SUBJECTIVELY!** (by Péter Kiss)

Description of construction and operation of robot lights.

Technological Novelties**43 ELIMEX AND CLAY PAKY****44 CUE CORE AND LUMINIS****45 C-FORCE HOISTS****Theatre Management****46 PERFORMANCE MANAGEMENT IN THEATRES' LIFE** (by László Kövér)

Usability of Balanced Scorecard, a popular strategic management tool in theatres.

Special theatre dictionary**49 LATEST ISSUES OF NEW THEATRE WORDS****From the History of Hungarian Stage Lighting****50 DEVELOPMENT OF LIGHT CONTROLS IN KONVERTA PLANT OF EIVRT**

(by Miklós Tóth)

From the 50's, light controls only from Konverta plant worked in theatres for several decades. This paper, published in 1973, discusses development and technical properties of these theatre light controls. (Part 1)

From the History of Hungarian Stage Design**54 ENDRE ÜTŐ, CALLED „HUNGARIAN MICHELANGELO”, WAS BORN**

110 YEARS AGO (by Gábor Mikita)

New scenery exhibition in the Theatre History and Actors Museum in Miskolc

Letters from Readers**54 RECALLINGS** (by Miklós Borsa)**Books****56 HANDBOOK OF WIRELESS SYSTEMS** (Sennheiser)**Obituary****57 LÁSZLÓ HARANGOZÓ STAGE MANAGER OF VÍGSZÍNHÁZ DIED**

(by István Krisztiáni)

HIRDETŐINK

Beár Bt.	37. o.
Bosch Rexroth Kft.	2. o.
Chromasound Kft.	15. o.
Chromasound Kft.	56. o.
Colossal Kft.	18. o.
Elimex Kft.	41. o.

INTERTON Kft.	59. o.
Gerriets Handel GmbH.	12. o.
Luminis Kft.	44. o.
Pelyhe & Társa Kft.	44. o.
Roland East Europe Kft.	21. o.
Színpad- és Emelőgéptechnika Kft.	45. o.

A TELJESÍTMÉNYERŐSÍTŐ ÚJRAÉRTELMEZVE

CXD SERIES
FOR INSTALLED APPLICATIONS

PLD SERIES
FOR PORTABLE/PRODUCTION APPLICATIONS

Két új termékcsalád a QSC-től, mely teljesen megváltoztatja az erősítőkről alkotott eddigi képet. Az új PLD és CXD sorozat erős, hatékony és könnyen kezelhető, mely hihetetlen kombinációja az élenjáró technológiának, a QSC legendás megbízhatóságának és természetesen a páratlan hangminőségnek. Látogasson el a qsc.hu weboldalra és tudjon meg többet az erősítőkről.

© 2011 QSC Audio Products, LLC. All rights reserved. QSC and the QSC logo are registered trademarks in the U.S. Patent and Trademark Office and other countries.

MEGRENDELŐLAP

Megrendelem a SZÍNPAD című, negyedévente megjelenő színháztechnikai szakfolyóiratot.
Előfizettem a 2014. évi 4 lapszámot példányban. Előfizetési díj **3360 Ft/példány**.

példányonkénti ár 2014. évben változatlanul **945,- Ft**.

A korábbi években megjelent lapszámok ára 420,- Ft példányonként.

(A folyóirat korábbi számai korlátozott számban kaphatók, az igényeket csak a készlet erejéig tudjuk kielégíteni.)

Postaköltség: 1 példány negyedévi feladási ára: 260,- Ft
1 példány éves feladási ára: 1060,- Ft

Megrendelő neve:

Levelezési cím:

Számlázási név és cím:

Telefon: E-mail:

Az előfizetési díjat és a postaköltséget csekken átutalással kívánom rendezni.

Dátum: aláírás

A megrendelőlapot a Kiadó címére kérjük eljuttatni:

Magyar SzínházTechnikai Szövetség Titkársága

1138 Budapest, Madarász Viktor utca 43. fszt. Fax: (+36-1) 329-0841 E-mail: titkarsag@msztsz.hu

Sceni-Tech 2013.

Színháztechnikai Kiállítás

a

rendezvényen

A Hangfoglalás kiállítást 47 ezer ember látogatta meg.

A Hangfoglalás keretében az A csarnokban rendezett Sceni-Tech kiállításon azonban idén kevesebb céggel találkoztunk:

- Balogh Stúdióvilágítás • Chromasound • Colossal • Elimex • Interton •
- Logen • Pelyhe és Tsa. • Roland East Europe • Zaj Rendszerház •

A legnagyobb közönségsikert az INTERTON stand aratta.

A kiállításuk alapkoncepciója az új QSC erősítőkre épült, ezek első példányai éppen a kiállítás előtti napokban érkeztek Magyarországra.

Ezért volt az idel szlogenük: az "Erő(sítő) Veled lesz!".

Darth Vader pedig az Erő(sítőt) kereste a Hangfoglaláson, melyet náluk sikeresen meg is talált.

